

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
VIEŠOJO VALDYMO IR VERSLO FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS

BOŽENA LUKANČENKO

NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ DALYVAVIMO
VILNIAUS MIESTO SAVIVALDYBĖS SPRENDIMŲ PRIĖMIME
ANALIZĖ

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas

Dr. Aušra Šukvietienė

VILNIUS

2023

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	3
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	4
PRIEDŲ SĄRAŠAS	5
SĄVOKŲ ŽODINĖLIS	6
ĮVADAS.....	7
1. NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ SAMPRATOS ANALIZĖ.....	11
1.1. Nevyriausybinių organizacijų sampratos ir veiklos sričių analizė	11
1.2. Nevyriausybinių organizacijų veiklos reglamentavimas Lietuvoje.....	15
1.3. Bendruomeninių organizacijų sampratos ir veiklos specifikos analizė.....	18
2. NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ DALYVAVIMO SAVIVALDYBIŲ SPRENDIMŲ PRIĖMIME ANALIZĖ.....	22
2.1. Piliečių dalyvavimo savivaldos lygmeniu teorinis pagrindimas	22
2.2. Sprendimų priėmimo proceso analizė	31
2.3. Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo savivaldybės sprendimų priėmime galimybės Lietuvoje.....	34
3. NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ DALYVAVIMO VILNIAUS MIESTO SAVIVALDYBĖS SPRENDIMŲ PRIĖMIME SITUACIJOS APŽVALGA	40
3.1. Tyrimo metodologija	44
3.2. Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo savivaldybių sprendimų priėmime empirinio tyrimo Lietuvoje rezultatų analizė.....	50
IŠVADOS.....	69
REKOMENDACIJOS.....	71
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	74
SANTRAUKA	83
SUMMARY	84
PRIEDAI.....	85

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Pagrindiniai nevyriausybinių organizacijų apibrėžties tipai.....	13
2 lentelė. Pagrindiniai bendruomeninių organizacijų bendradarbiavimo principai	20
3 lentelė. Savivaldybių veiklos principai	24
4 lentelė. Penki visuomenės dalyvavimo lygiai	26
5 lentelė. Piliiečių įtraukimo į sprendimų priėmimo procesą apibrėžtys	27
6 lentelė. Galimi piliečių įtraukimo ir dalyvavimo kaštai	29
7 lentelė. Sprendimo priėmimo būdai	33
8 lentelė. Piliiečių įtraukimo ir dalyvavimo priimant sprendimus nauda.....	37
9 lentelė. E. demokratijos įrankiai.....	38
10 lentelė. Tyrimo žingsniai.....	45
11 lentelė. Atlikto tyrimo respondentų kodai.....	49
12 lentelė. Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo svarba priimant sprendimus	51
13 lentelė. Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo nauda priimant sprendimus.	53
14 lentelė. Nevyriausybinių organizacijų į(si)traukimo į sprendimų priėmimą formos.	55
15 lentelė. Vilniaus miesto savivaldybės dabartinė situacija.	57
16 lentelė. Pagrindiniai įsitraukimo į savivaldybės sprendimų priėmimą iššūkiai, savivaldybės atstovų nuomonė	59
17 lentelė. Pagrindiniai įsitraukimo į savivaldybės sprendimų priėmimą iššūkiai, nevyriausybinių organizacijų atstovų nuomonė.....	61
18 lentelė. Reikalingi pokyčiai Vilniaus miesto savivaldybėje, savivaldybės atstovų nuomonė.	63
19 lentelė. Reikalingi pokyčiai Vilniaus miesto savivaldybėje, nevyriausybinių organizacijų atstovų nuomonė.....	64

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Nevyriausybinių organizacijų samprata	12
2 pav. Nevyriausybinių organizacijų veikla	14
3 pav. Teorinė savivaldybės valdymo schema	25
4 pav. Sprendimų priėmimo proceso etapai	32
5 pav. Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas savivaldybės sprendimų priėmime: svarba	50
6 pav. Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas savivaldybės sprendimų priėmime: pridėtinė vertė	52
7 pav. Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas savivaldybės sprendimų priėmime: galimybės	54
8 pav. Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas savivaldybės sprendimų priėmime: iššūkiai	58
9 pav. Vilniaus miesto savivaldybės sprendimų priėmimas: reikalingi pokyčiai	62

PRIEDŲ SĄRAŠAS

- 1 priedas. Tyrimo klausimynas. Orientaciniai klausimai skirti nevyriausybinių organizacijų atstovams
- 2 priedas. Tyrimo klausimynas. Orientaciniai klausimai skirti savivaldybių atstovams
- 3 priedas. Tyrimo klausimynas. Orientaciniai klausimai skirti kandidatams į Vilniaus miesto merus
- 4 priedas. Teoriškai išskirti veiksniai / tiriama sritis
- 5 priedas. Patvirtinimas apie atlikto darbo savarankiškumą

SAVOKŲ ŽODINĖLIS

Nevyriausybė – „nuo valstybės ar savivaldybių institucijų ir įstaigų valdymo nepriklausomas savanoriškumo pagrindais įsteigtas visuomenės ar jos grupės naudai veikiantis viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas nėra siekti politinės valdžios arba įgyvendinti vien tik religinius tikslus“ (Lietuvos Respublikos nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymas 2022, 2 straipsnis).

Bendruomeninė organizacija – „asociacija, kurios steigėjai ir nariai yra gyvenamosios vietovės bendruomenės (jos dalies arba kelių gyvenamųjų vietovių) gyventojai (jų atstovai) ir kurios paskirtis – per iniciatyvas įgyvendinti viešuosius interesus, susijusius su gyvenimu kaimynystėje“ (Lietuvos Respublikos bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas 2018, 2 straipsnis).

Pilietis – „žmogus, turintis šalies pilietybę ir visas teises ir laisves, kurias suteikia jos įstatymai“ (Švedaitė 2022).

Savivaldybė – „įstatymo nustatytas valstybės teritorijos administracinis vienetas, kurio bendruomenė turi Konstitucijos laiduotą savivaldos teisę, įgyvendinamą per to valstybės teritorijos administracinio vieneto nuolatinių gyventojų išrinktą savivaldybės tarybą, kuri sudaro jai atskaitingas vykdomąją ir kitas savivaldybės institucijas ir įstaigas įstatymams, Lietuvos Respublikos Vyriausybės (toliau – Vyriausybė) ir savivaldybės tarybos sprendimams tiesiogiai įgyvendinti. Savivaldybė yra viešasis juridinis asmuo“ (Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 2020, 3 straipsnis).

Savivaldybės tarybos narys – „savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo nustatyta tvarka savivaldybės nuolatinių gyventojų išrinktas savivaldybės bendruomenės atstovas“ (Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas, 2020).

Sprendimų priėmimo procesas – „procesas, kurio metu, atsižvelgiant į įvairias politines, ekonomines, socialines ir kitas aplinkybes ir remiantis prieinama informacija, pasirenkama tam tikra viešosios politikos alternatyva spręsti tam tikrą problemą“ (Buškevičiūtė, ir Raipa 2010).

Sprendimo priėmimas – „besitęsiančio proceso momentas, kai, įvertinus alternatyvų atitiktį tikslui, lūkesčiai apie tam tikrą veiksmų kursą paskatina sprendimų priėmėją pasirinkti jį kaip labiausiai tinkamą tikslui pasiekti“ (Bakanauskienė, ir Kyguolienė 2013, 12).

IVADAS

Šiandieniniame gyvenime vis daugiau kalbama apie piliečių dalyvavimą valstybės gerovės kūrimo ir vis daugiau dėmesio skiriama tiesioginiam piliečių įsitraukimui į valdymo procesus. Pilietis – pagrindinė grandis, sudaranti valstybės, kaip organizacijos, prasmę. Pilietis savo šalyje turi teisę „dalyvauti valstybės valdyme ir politiniame gyvenime“ (Švedaitė 2022). „Piliečių dalyvavimas valstybės valdyme yra vienas iš svarbiausių demokratijos bei laisvos ir atviros visuomenės bruožų“ (NVO informacijos ir paramos centras 2017 m., II leidimas).

Visuomenės dalyvavimas valdymo procesuose apima nuo tiesiog žmonių informavimo apie tai, ką daro vyriausybė, iki sprendimų perdavimo visuomenei (Victorian Auditor-General's Office 2015). NVO informacijos ir paramos centras komentuodamas mokslininkų nuomonę, pateikia tokias išvadas, kad „piliečių dalyvavimas – tai bendravimas tarp piliečių ir valdžios, kai valdžia informuoja piliečius ir juos išklauso, o piliečiai išsako savo nuomonę ir pageidavimus valdžiai“ (2017–2022). I. Matonytė (2002) teigia, kad dalyvavimas tai „būdas, kuriuo bendruomenės narys ar pati bendruomenė veikia ekonominius, socialinius, kultūrinius ir politinius procesus, susijusius su savo gyvenimu“ (Matonytė 2002, cit. iš BGI Consulting, UAB 2011, 13). Anot I. Noreikienės ir G. Žilinsko, piliečių dalyvavimas dažniausiai suprantamas kaip procesas, kai sprendžiant visuomenei svarbius klausimus, įvairios visuomenės organizacijos nori aktyviai dalyvauti kartu su valdžios institucijomis (2017, 109), ir siejamas „su pastangomis didinti piliečių indėlį, orientuojantis visų pirma į sprendimų priėmimo procesą“ (2017, 109). Anot J. Doyle, visuomenės įtraukimas į sprendimų priėmimą suvokiamas kaip atviras problemos svarstymo procesas ir tai suteikia visuomenei sprendimo patikimumo. Netinkamas visuomenės dalyvavimas gali atstumti bendruomenės dalį, o tai kenkia pasitikėjimui ir gali lemti prastai pagrįstus sprendimus (Victorian Auditor-General's Office 2015).

I. Petronytė teigia, kad piliečiai, turėdami galimybę įsitraukti į savivaldybių sprendimų priėmimą, sudarys „didesnes galimybes politikams ir valstybės tarnautojams formuoti ir plėtoti efektyvesnę, labiau visuomenės lūkesčius atitinkančią viešąją politiką bei įgauti daugiau piliečių pasitikėjimo“ (Pilietinės visuomenės institutas 2015b). R. Mikalauskaitė ir V. Vitkevičius nagrinėdami piliečių teisę ir galimybę dalyvauti valstybės valdyme bei analizuodami 1966 m. „Tarptautinį pilietinių ir politinių teisių paktą“ teigia, kad „kiekvienas pilietis be jokios diskriminacijos ir be nepagrįstų apribojimų turi teisę ir galimybę“ (2018, 8) dalyvauti valstybės valdyme, taip pat „turi teisę laisvai jungtis į asociacijas kartu su kitais, įskaitant teisę steigti profesines sąjungas ir stoti į jas siekiant ginti savo interesus“ (2018, 8). V. Smalskio ir A. Šilinskytės atlikta analizė leido suprasti, kad „sudėtinga įsivaizduoti, kaip pavieniai piliečiai galėtų turėti realų poveikį priimamiems sprendimams ar jų įgyvendinimui“ (2016, 647). „Piliečiai įsitraukti į valstybės

gyvenimą ir jame dalyvauti gali tiek kaip atskiri individai, tiek susibūrę į nevyriausybinės organizacijas“ (Pilietinės visuomenės institutas 2015). Teisė jungtis į organizacijas priskiriama „prie pagrindinių žmogaus teisių ir laisvių, kurios įtvirtintos daugelyje teisės aktų ir garantuojamos valstybių įsipareigojimais visai tarptautinei bendrijai“ (VšĮ NVO teisės institutas 2021).

Anot Pilietinės visuomenės organizacijos, siekiant efektyvaus piliečių dalyvavimo sprendimų priėmimo, reikia nuolat palaikyti dialogą su suinteresuotaisiais subjektais (Visuotinis standartas 2020). Tai suteiks galimybę sužinoti ne tik piliečių siūlymus ir poreikius, tačiau ir būdus, kuriais galima būtų veiksmingai siekti permainų. Jeigu priimant sprendimus būtų atsižvelgta į interesantų grįžtamąjį ryšį, galima būtų pasiekti geresnių rezultatų ir sukurti abipusiu pasitikėjimu grįstus santykius (Visuotinis standartas 2020).

Temos aktualumas. Piliečių dalyvavimas viešajame valdyme yra svarbus, nes tai skatina piliečių ir valdžios bendravimą. Pagal Naujojo viešojo valdymo modelį sprendimo priėmimo galios priklauso ir piliečiams. Daugumoje pasaulio šalių analizuojamas bendradarbiavimo su piliečiais efektyvumas, siekiant juos įtraukti į sprendimų priėmimo procesus. Piliečių įtraukimas į sprendimų priėmimą savivaldybių lygmeniu padėtų kurti geresnius santykius tarp valdančiųjų ir piliečių. Bendradarbiaujant tarpusavyje sprendimai būtų labiau pritaikyti visuomenės labui. Įtraukus piliečius į sprendimų priėmimo procesą, atsiranda galimybė sužinoti piliečių nuomonę ir sprendžiant aktualius klausimus visuomenei, būtų galima ieškoti kompromiso. Piliečiai, matydami savo indėlį į sprendimų priėmimą bei jų naudą visuomenei, bus aktyvesni ir suinteresuoti savivaldybių veikla, taip sukurdami sąlygas efektyviam valdymui. Bendrai priimtus sprendimus tarp valdžios atstovų ir piliečių galima „traktuoti kaip bendradarbiavimą sprendžiant viešuosius valstybės reikalus“ (Pilietinės visuomenės institutas 2015, 7).

Daugelis mokslininkų kalba apie piliečių įtraukimą į sprendimų priėmimą, atliekami tyrimai, siekiant išsiaiškinti tokių procesų efektyvumą, taip pat kalbama apie piliečių įtraukimo į sprendimų priėmimą svarbą ir naudą. Anot mokslininkų, nors piliečiams ir yra sudarytos sąlygos dalyvauti sprendimų priėmimo, tačiau vis dar piliečių dalyvavimo aktyvumas sprendimų priėmimo procesuose yra mažas. Mokslinėje literatūroje analizuojamas nevyriausybinių organizacijų (įskaitant bendruomeninių organizacijų) ir savivaldybių bendradarbiavimas, galimybės ir metodai, leidžiantys piliečiams dalyvauti sprendimų priėmimo, ir dalyvavimui būtinos sąlygos. Analizuojant nevyriausybinių organizacijų dalyvavimą savivaldybės sprendimų priėmimo, taip pat pabrėžiama, kad esant skirtingų savivaldybių nevienodų piliečių dalyvavimo efektyvumui, piliečių įsitraukimas į savivaldybės sprendimų priėmimą turėtų būti analizuojamas remiantis konkrečios savivaldybės pavyzdžiu.

Siekiant išsiaiškinti, kokios yra mažo piliečių įsitraukimo į sprendimų priėmimus priežastys, nuspręsta atlikti tyrimą, kurio tikslas išsiaiškinti, su kokiais iššūkiais susiduria nevyriausybinių

organizacijos norėdamos įsitraukti į Vilniaus miesto savivaldybės sprendimų priėmimą. Atliktas tyrimas padės išsiaiškinti priežastis ir leis pateikti rekomendacijas, kaip gerinti ir lengvinti nevyriausybinių organizacijų įsitraukimą į sprendimų priėmimą. Šiame darbe nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas Vilniaus miesto savivaldybės sprendimų priėmime analizuojamas remiantis mokslinės literatūros analize ir atliekant kokybinį tyrimą.

Temos iširtumas. Įvairių šalių mokslininkai kalba apie piliečių dalyvavimą sprendimų priėmime. Lietuvos bendruomeninių ir nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas savivaldybės sprendimų priėmime yra išties mažai tyrinėti. Lietuvos institucijos ir mokslininkai: Pilietinės visuomenės institutas (2015), NVO informacijos ir paramos centras (2017), R. Mikalauskaitė ir V. Vitkevičius (2018), A. Šilinskytė (2015), A. Stasiukynas (2015) tyrinėjo ir analizavo valdžios ir nevyriausybinių organizacijų sektorių bendradarbiavimą priimant viešuosius sprendimus Lietuvos savivaldybėse. A. Astrauskas (2011) yra vienas labiausiai analizavusių Lietuvos savivaldybes tyrėjų. S. Nefas (2021) analizavo daug klausimų, susijusių su bendruomenėmis, jų veikla. Pilietinės visuomenės institutas (2015b) pateikė savivaldybėms rekomendacijų dėl bendradarbiavimo su piliečiais ir nevyriausybinių organizacijomis bei dėl jų įtraukimo į sprendimų priėmimo procesus. EBPO (2015) atliko Lietuvos viešojo valdymo apžvalgą, analizavo piliečių dalyvavimą kaip esminę atviros vyriausybės praktiką. J. Vorevičienė ir E. Butkevičienė (2017) nagrinėjo nevyriausybines organizacijas, kaip piliečiams atstovaujančias organizacijas. Victorian Auditor-General's Office (2015) analizavo visuomenės dalyvavimo veiksmingumą ir efektyvumą sprendimų priėmime ateityje ir pateikė „Geresnės praktikos vadovą“. V. Smalskys ir A. Šilinskytė (2016) nagrinėjo visuomenės įtraukimo į vietos savivaldos valdymą situaciją Lietuvoje. L. Sveklaitė ir A. Šilinskytė (2016) analizavo efektyvaus visuomenės dalyvavimo principus išmanios visuomenės kontekste ir nevyriausybinių organizacijų veiklą bei vaidmenį viešojo valdymo sistemoje (2015b). A. Stasiukynas (2014) tyrinėjo bendruomeninių ir nevyriausybinių organizacijų veiklos tradicijas ir vadybos perspektyvas Lietuvoje. E. Vaidelytė, G. Žilinskas ir R. Rauleckas (2016) analizavo valdžios pastangas vystyti dalyvaujančias bendruomenes.

Tyrimo objektas. Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas savivaldybės sprendimų priėmime.

Darbo problema formuojama klausimu: su kokiais iššūkiais susiduria nevyriausybines organizacijos dalyvaudamos Vilniaus miesto savivaldybės sprendimų priėmime?

Darbo tikslas. Išanalizuoti nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo Vilniaus miesto savivaldybės sprendimų priėmime iššūkius.

Darbo uždaviniai:

1. Išanalizuoti nevyriausybinių organizacijų sampratą, aptarti jų funkcijas ir veiklos principus.
2. Apžvelgti savivaldybių veiklą ir sprendimų priėmimo procesą.

3. Ištirti nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo sprendimų priėmimo situaciją Vilniaus miesto savivaldybėje.
4. Išsiaiškinti, su kokiais iššūkiais susiduria nevyriausybinių organizacijų dalyvaudamos Vilniaus miesto savivaldybės sprendimų priėmimo procese.

Tyrimo metodai. *Mokslinės literatūros analizė* – nagrinėjama Lietuvos ir užsienio mokslinė literatūra ir šaltiniai. Šis metodas taikomas siekiant teoriškai išanalizuoti nagrinėjamą problemą, siekiant išsamiai išnagrinėti reikalingas sąvokas, norint geriau suprasti nevyriausybinių organizacijų bei savivaldybių veiklos specifiką, tai svarbu toliau analizuojant nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo galimybes savivaldybės sprendimų priėmimo bei atliekant kokybinį tyrimą.

Dokumentų ir teisės aktų analizė. Šis metodas taikomas siekiant išsiaiškinti, kaip yra reglamentuojama organizacijų veikla. Gautų dokumentų ir teisės aktų duomenys analizuojami taikant apibendrinimo metodą, analizė padėjo suprasti organizacijų tarpusavio veiklą ir bendradarbiavimą sprendžiant visuomenei aktualias problemas. Taip pat analizė leido identifikuoti, kokios galimybės yra sudarytos nevyriausybiniams organizacijoms įsitraukti į savivaldybės sprendimų priėmimą.

Kokybinis tyrimas. Tyrimui naudojamas duomenų rinkimo metodas – iš dalies struktūruotas individualus, nuotoliniu ir kontaktiniu būdu vykdomas, respondentų interviu. Kokybinis tyrimas atliktas, siekiant išanalizuoti nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo Vilniaus miesto savivaldybės sprendimų priėmimo iššūkius.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, trys darbo dalys, tyrimo metodologija, tyrimo rezultatų aptarimas, išvados ir rekomendacijos.

Pirmoje darbo dalyje aptariama nevyriausybinių organizacijų sampratos analizė, antroje darbo dalyje analizuojamas nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas savivaldybės sprendimų priėmimo, trečioje darbo dalyje atlikta situacijos apžvalga Vilniaus miesto savivaldybėje. Darbe pateikta iliustruojanti medžiaga: 19 lentelių ir 9 paveikslai. Darbe analizei panaudotas 91 literatūros šaltinis, darbas turi 5 priedus, darbą sudaro 84 puslapiai (be priedų).

Dėkoju darbo vadovei Aušrai Šukvietienei už pagalbą rengiant magistro darbą. Taip pat dėkoju Vilniaus miesto savivaldybės atstovams, nevyriausybinių ir bendruomeninių organizacijų atstovams už bendradarbiavimą ir dalyvavimą atliktame tyrime.

1. NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ SAMPRATOS ANALIZĖ

Šiame skyriuje analizuojama nevyriausybinių organizacijų samprata, taip pat aptariama, kokia yra šių organizacijų veikla ir specifika bei atlikta teisės aktų ir įstatymų, kurie reglamentuoja nevyriausybinių organizacijų veiklą Lietuvoje, analizė. Teorinė apžvalga svarbi dėl galimybės apibrėžti nevyriausybinių organizacijų teisę ir galimybes dalyvauti savivaldybės sprendimų priėmimo atstovaujant piliečiams.

1.1. Nevyriausybinių organizacijų sampratos ir veiklos sričių analizė

Nevyriausybines organizacijas terminas kilęs iš angliško termino *Non-governmental organisation* (lt. *nevyriausybinių organizacija*). „Žodis *Government* iš anglų kalbos gali būti verčiamas ir kaip „vyriausybė“, ir kaip „valstybė“ arba kaip „valdymas“ (NVO informacijos ir paramos centras 2017, II leidimas, 10). Europos Komisijos teigimu yra labai įvairių nevyriausybinių organizacijų – nuo vietos bendruomenių iniciatyvų iki visame pasaulyje veikiančių tarptautinių organizacijų, jos vienija žmones, turinčius bendrą tikslą ir norą prisidėti prie pokyčių (2017). Anot J. Vorevičienės ir E. Butkevičienės, nevyriausybines organizacijas yra labai arti visuomenės, todėl „dažnai apibūdinamos kaip partneris, konsultantas sprendimus priimančiai centrinei valdžiai“ (2017, 122). Nevyriausybinių organizacijų misija – tarnauti visuomenės labui (Ekonomikos terminų žodynas).

Remiantis Jungtinių Tautų nevyriausybinių organizacijų apibrėžtimi – tai „pelno nesiekianti, savanoriška piliečių grupė, kuri yra organizuojama vietos, nacionaliniu ar tarptautiniu lygmeniu sprendžiant visuomenės gerovės rėmimą“ (Kumar, ir Sahay 2021, 536). M. Rezaul Islam kalbėdamas apie nevyriausybines organizacijas teigia, kad tai organizacija, kuri nėra vyriausybės dalis ir nėra pelno siekiantis verslas. Jos organizuojamos vietiniu, nacionaliniu ar tarptautiniu lygmeniu ir atlieka įvairias tarnybines ir humanitarines funkcijas, kreipiasi į vyriausybę dėl piliečių rūpesčių, palaiko ir stebi politiką bei skatina žmones dalyvauti plėtos veikloje (2015, 176). D. Lewis teigia, kad nevyriausybines organizacijas gali būti didelės arba mažos, formalios arba neformalios, finansuojamos iš išorės arba skatinamos savanorių (2001, 4). Nepaisant jų įvairovės, visos nevyriausybines organizacijas turi valdyti tris pagrindines sritis: a) organizacijos vidines struktūras ir procesus; b) vystymo veiklą, kuri gali būti projektų ar programų, kampanijų ar paslaugų forma; c) santykius su kitais instituciniais veikėjais – valstybe, privačiu sektoriumi ir kt. (2001, 6).

Lietuvos Respublikos nevyriausybinių organizacijų plėtos įstatyme apibrėžta nevyriausybinių organizacijų sąvoka: „tai nuo valstybės ar savivaldybių institucijų ir įstaigų nepriklausomas savanoriškumo pagrindais visuomenės ar jos grupės naudai veikiantis viešasis juridinis asmuo, kurio tikslas nėra politinės valdžios siekimas arba vien tik religijos tikslų įgyvendinimas“ (2013). D. K. Kuzmickaitės pateikta

Lietuvos nevyriausybinų organizacijų samprata – tai „nuo Lietuvos valstybės ar savivaldybių institucijų ir įstaigų nepriklausomi viešieji juridiniai asmenys, įkurti savanoriškai ir veikiantys visuomenės ar jos grupės naudai nesiekiant pelno“ (Visuotinė lietuvių enciklopedija 2022). NVO informacijos ir paramos centras (2017) pateikia tokią nevyriausybinų organizacijų sampratą (žr. 1 pav.):

NEVYRIAUSYBINĖS ORGANIZACIJOS	įkurtos ne valdžios iniciatyva;
	įsteigtos laisva žmonių valia;
	žmonės į tokias organizacijas buriasi bei jas remia savanoriškai;
	organizacijose gali dirbti apmokami darbuotojai.

1 pav. Nevyriausybinų organizacijų samprata

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus pagal NVO informacijos ir paramos centras 2017, 8.

Taigi nevyriausybė organizacija, anot NVO informacijos ir paramos centro, tai organizacija, įsteigta laisva žmonių valia, savanoriškai, kuriant tokią organizaciją, valdžios iniciatyvos nėra (NVO informacijos ir paramos centras 2017, 8).

Nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatyme nevyriausybinų organizacijų sąvoka apibrėžiama kaip: „nepolitinis, nereliginis ir nepelno siekiantis pilietinės visuomenės darinys, turintis patvirtintą struktūrą, procesus, apibrėžtas funkcijas bei skirtas atstovauti visuomenės ar atskiros jos grupės interesams bei sąveikaujantis su kitomis interesų grupėmis“ (Nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatymas 2013, cit. iš Šukvietienė 2018, 18).

Apibendrinant aptartas nevyriausybines organizacijos sampratas, galima teigti, kad jos yra panašios tuo, kad organizacijos yra įkurtos žmonių savanoriškai, siekiant atstovauti piliečių interesams. Kaip teigia M. Kumar ir N. Sahay, sunku pateikti tikslią apibrėžtį, kuri tiksliai paaiškintų ir apimtų visų tipų nevyriausybines organizacijas, skirtingą įvairių organizacijų pobūdį ir išskirtinę veiklą (2021, 536). Išanalizavus mokslinėje literatūroje teikiamas nevyriausybines organizacijos sampratas, darbe vadovaujamas apibrėžtimi, kad nevyriausybines organizacijos – tai organizacijos, kurios yra įsteigtos laisva žmonių, kurie turi bendrą tikslą ir norą prisidėti prie pokyčių, valia, šios organizacijos skirtos atstovauti visuomenės interesams, nesiekiant pelno.

Kalbant apie Lietuvoje esančias nevyriausybines organizacijas, išskiriamos: asociacijos, labdaros ir paramos fondai bei dauguma viešųjų įstaigų, kurioms būdingi šie požymiai:

- juridinis asmuo;
- jos nepriklauso nuo valstybės valdymo institucijų ir valdžios;

- veikia ne pelno paskirstymo principu (pelnas investuojamas į įstatuose numatytą veiklą);
- savivalda ir savanoriškumas (nariai laisvai gali įstoti ir išstoti);
- jos tarnauja visuomenės labui;
- nesiekia valdžios ir dalyvavimo rinkimuose (NVO informacijos ir paramos centras 2017–2022).

A. Šilinskytė (2014) straipsnyje pateikė H. K. Anher ir M. L. Salamos (1997) išskirtus keturis pagrindinius nevyriausybinių organizacijų apibrėžties tipus (žr. 1 lent.).

1 lentelė. Pagrindiniai nevyriausybinių organizacijų apibrėžties tipai

Organizacijų apibrėžtis			
Teisinė	Ekonominė (finansinė)	Funkcinė	Struktūrinė ir veiklos
<i>organizacija apibrėžiama pagal:</i>			
kiekvienos valstybės teisės aktus	gaunamų pajamų pobūdį	su viešuoju interesu siejamomis funkcijomis	pagrindinę struktūrą ir pačios organizacijos veiklą

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus pagal H. K. Anheir, ir M. L. Salamon 1997, cit. iš A. Šilinskytė 2014, 53.

Lentelėje pateikti nevyriausybinių organizacijų apibrėžties tipai. Organizacijos teisinės apibrėžties tipas yra dažniausiai naudojamas. Apibrėžtis sudaroma remiantis valstybės teisės aktuose teikiamomis organizacijos sampratomis. Ekonominės apibrėžties tipas – tokia apibrėžtimi apibūdinamos organizacijos, kurios pajamas gauna iš narių įmokų ir rėmėjų paramos. Funkcinės apibrėžties tipo organizacijos telkia dėmesį į konkrečių grupių rūpesčius ir interesus. Struktūrinės ir veiklos apibrėžties tipas – organizacijos yra apibrėžiamos ne pagal pajamų šaltinius ar veiklos tikslus, o pagal organizacijos struktūrą ir veiklą (Šilinskytė 2014, 53).

Išsiaiškinus nevyriausybines organizacijos sampratą, būtina aptarti ir jos veiklos sritis bei veikimo principus. J. Vorevičienė ir E. Butkevičienė kalbėdamos apie nevyriausybines organizacijas teigia, kad pastaruoju metu šios organizacijos „tampa svarbiu veikėju užtikrinant visos visuomenės gerovę“ (2017, 211), organizacijų veiklos apimtis didėja, nevyriausybines organizacijos stengiasi ne tik užtikrinti visuomenės gerovę, bet ir atstovauja piliečių interesams, skatina visuomenę įsitraukti į svarbių visuomenei socialinių problemų sprendimą (2017). Nevyriausybines organizacijos kuriamos siekiant spręsti kylančias piliečių problemas ir patenkinti jų poreikius, pagrindinis veiklos tikslas – „visuomenės intereso gynimas, viešosios gerovės kūrimas“ (Mikalaukaitė, ir Vitkevičius 2018, 10). Nevyriausybines organizacijas dirbantieji jautriai reaguoja į kitų žmonių socialines problemas ir į tas problemas reaguoja lanksčiai (Beneševičiūtė 2021, 469). Pilietinės visuomenės institutas (2015a) teigia, kad būtent nevyriausybines organizacijos yra tokios organizacijos, kurios sukuria piliečiams sąlygas, kad jie galėtų aktyviai dalyvauti sprendimų priėmimo procese. Atviros Lietuvos fondas (2020) teigia, kad nevyriausybines organizacijos dažnai yra kuriamos dėl reikalo, kai centrinė ar vietos valdžia nepajėgia išspręsti kai kurių iškilusių

piliečiams problemų bei patenkinti jų poreikius. Remiantis A. Šukvietiene, nevyriausybinės organizacijos „skatina tarpusavio bendradarbiavimą, gyventojų aktyvumą bei sąmoningumą“ (2018, 41), o tai sudaro piliečiams galimybę „lankstesniais bei skirtingais būdais tiesiogiai dalyvauti sprendimų priėmimo skirtinguose viešojo valdymo lygmenyse“ (2018, 41).

Lietuvos Respublikos nevyriausybių organizacijų plėtros įstatyme išskiriamos dvi nevyriausybių organizacijų grupės: 1) *grupinės naudos* – savo veikla teikia naudą tik jos dalyviams ir 2) *viešosios naudos* – savo veikla teikia naudą jos dalyviams ir visuomenei (Mikalaukaitė, ir Vitkevičius 2018, 11).

LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija savo puslapyje skelbia apie nevyriausybių organizacijų veiklą, kuri apima įvairias visuomenei naudingas ir sėkmingai valstybės raidai svarbias sritis (žr. 2 pav.).

NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ VEIKLA	_____
	_____
	_____
	_____
	_____
	_____
	_____
	_____
	_____
	_____
	_____

2 pav. Nevyriausybių organizacijų veikla

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus pagal LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija.

Nevyriausybių organizacijų veikla apima labai didelį spektrą sričių, kurios reikalingos siekiant kurti visuomenės gerovę. Organizacijos dalyvaudamos šiose veiklose padeda piliečiams įsitraukti ir prisidėti prie visuomenės gerovės kūrimo. Svarbus vaidmuo tenka organizacijoms, kurios užtikrina piliečiams įsitraukimą ir dalyvavimą svarstant svarbius klausimus (Matkevičienė 2017, 174).

A. Šilinskytė nagrinėdama nevyriausybinės organizacijas ir jų sąveiką su valdžia bei jos institucijomis, teigia, kad „bendradarbiavimo intensyvumas ir formos priklauso nuo daugelio veiksnių: nagrinėjamos šalies ir jos viešojo valdymo tradicijų, bendruomeniškumo ir pilietinės visuomenės aktyvumo, informacijos ir jos sklaidos kanalų intensyvumo ir t. t.“ (2015, 225). Nevyriausybių organizacijų atstovai, atsižvelgdami į institucijos taisykles ir tvarką, gali dalyvauti savivaldybių institucijų posėdžiuose. Taip pat yra galimybė pasinaudoti e. demokratijos įrankiais ir įsitraukti bei dalyvauti savivaldybių sprendimų priėmimo (Mikalaukaitė, ir Vitkevičius 2018, 44).

Apibendrinant mokslinės literatūros analizę, išanalizavus nevyriausybines organizacijos sampratą, siekiant geriau suprasti šių organizacijų veiklą ir tikslą, galima teigti, kad nevyriausybines organizacijos yra sukurtos piliečių iniciatyva ir jų laisvu noru, taip pat tai yra pelno nesiekiančios organizacijos. Tokios organizacijos yra kuriamos siekiant spręsti iškilusias piliečių problemas ir patenkinti jų poreikius. Nevyriausybinių organizacijų veikla apima labai didelį sričių spektrą. Pagrindinis organizacijų tikslas – visuomenės intereso gynimas ir viešosios gerovės kūrimas. Siekiant išsiaiškinti nevyriausybinių organizacijų įsitraukimo į savivaldybės sprendimų priėmimą galimybes, būtina aptarti nevyriausybinių organizacijų veiklos reglamentavimą Lietuvoje.

1.2. Nevyriausybinių organizacijų veiklos reglamentavimas Lietuvoje

Nevyriausybinių organizacijų vystymąsi įgalina arba stabdo teisiniai ir administraciniai reglamentai (Lakis, Nefas, Siedlecki, ir Stasiukynas 2019). Lietuvos Respublikos Seimo priimti šie nevyriausybinių organizacijų registravimąsi ir plėtrą reglamentuojantys teisės aktai:

- Lietuvos Respublikos Konstitucija (35 straipsnis);
- 1993 metais – Labdaros ir paramos įstatymas;
- 1996 metais – Viešųjų įstaigų įstatymas;
- 1996 metais – Labdaros ir paramos fondų įstatymas;
- 1996 metais – Asociacijų įstatymas;
- 2011 metais – Savanoriškos veiklos įstatymas;
- 2013 metais – Nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymas.

Taip pat nevyriausybinių organizacijų veiklą reglamentuoja LR Civilinis kodeksas (2004).

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 35 straipsnis reglamentuoja, kad piliečiai turi teisę laisvai vienytis į bendrijas, kurių veiklą reglamentuoja įstatymas.

Labdaros ir paramos įstatymas nustato paramos ir labdaros teikimą visuomenei nustatytose srityse, kurios pripažintos naudingos ir nesavanaudiškos.

Viešųjų įstaigų įstatymas „reglamentuoja viešųjų įstaigų steigimą, valdymą, veiklą, reorganizavimą, pertvarkymą ir likvidavimą“ (Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas 1996).

Labdaros ir paramos fondų įstatymas „reglamentuoja juridinių asmenų, kurių teisinė forma yra labdaros ir paramos fondas, steigimą, valdymą, veiklą, pertvarkymo, pabaigos (reorganizavimo ir likvidavimo) ir likvidavimo ypatumus“ (Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymas 1996).

Asociacijų įstatymas „reglamentuoja juridinių asmenų, kurių teisinė forma yra asociacija, steigimą, valdymą, veiklą, pertvarkymo, pabaigos (reorganizavimo ir likvidavimo) ypatumus“ (Lietuvos Respublikos

asociacijų įstatymas 2004).

Savanoriškos veiklos įstatymas nustato savanoriškos veiklos ypatumus, principus, organizavimo tvarką, savanorių draudimo, išlaidų kompensavimo atvejus. Apibrėžia savanoriškos veiklos principus: naudos visuomenei ir asmeniui, bendradarbiavimo, įvairovės ir lankstumo.

Nevyriausybinių organizacijų plėtros įstatymas nustato principus, kaip kurti palankią aplinką nevyriausybiniams organizacijoms, užtikrinti tinkamas jų veiklos ir plėtros sąlygas.

Lietuvoje veikiančios nevyriausybines organizacijas prisijungusios prie Registrų centro savitarnos arba atvykusios į vieną iš Registrų centro klientų aptarnavimo padalinių gali įregistruoti nevyriausybines organizacijas statusą nemokamai. Žyma įregistruojama per 3 darbo dienas. Organizacijų žyma padeda identifikuoti asociacijas, kuriančias naudą visuomenei (Registrų centras 2021). Registrų centre yra pateikti 2021 metų duomenys apie nevyriausybines organizacijas Lietuvoje, jų yra įregistruotų apie 1,4 tūkst. skirtingų viešųjų įstaigų, labdaros ir paramos fondų bei asociacijų. D. K. Kuzmickaitė įvardija pagrindines nevyriausybinių organizacijų funkcijas:

- teikti LR įstatymais nustatytų tipų paslaugas;
- atstovauti visuomenės interesams bei dalyvauti sprendžiant jos reikalus;
- teikti pagalbą kitoms nevyriausybiniams organizacijoms;
- koordinuoti išteklius ir veiklą;
- plėtoti veiklą vietos bendruomenėse, regionuose tarptautiniu arba nacionaliniu mastu

(Visuotinė lietuvių enciklopedija 2022).

Lietuvos teisės aktuose yra pateikiami „valdžios ir nevyriausybinio sektoriaus (valdžios ir piliečių) bendradarbiavimo įrankiai bei galimybės“ (Pilietinės visuomenės institutas 2015, 18) remiantis trimis bendradarbiavimo lygmenimis:

1. *informavimas* (t. y. kai viešai skelbiama informacija apie valdžios veiklą, sprendimus, rezultatus),
2. *konsultavimasis* (t. y. kai savivaldybės kreipiasi į piliečius, siekdamos sužinoti jų nuomonę),
3. *aktyvus piliečių įsitraukimas* (t. y. kai piliečiai aktyviai įsitraukia į sprendimų priėmimą) (Pilietinės visuomenės institutas 2015, 18).

Nevyriausybinių organizacijų atstovai turi galimybę dalyvauti įvairių institucijų posėdžiuose ir daryti įtaką priimamiems sprendimams, tačiau tokiu atveju reikėtų įsitraukti anksčiau į sprendimų priėmimo procesą, kol sprendimų projektai dar nepasiekė galutinio posėdžio (Mikalauskaitė, ir Vitkevičius 2018, 44).

LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos puslapyje (2022) pateikiamos nevyriausybinių organizacijų įsitraukimo galimybės:

- gali teikti siūlymus dėl teisės aktų projektų;

- gali sekti Vyriausybės teisėkūros planą;
- gali sekti nacionalinės Nevyriausybinių organizacijų tarybos veiklą;
- gali dalyvauti Tarpinstituciniuose pasitarimuose, kai svarstomi aktualūs teisės aktų projektai;
- gali dalyvauti viešosiose konsultacijose, organizuojamose ministerijų;
- gali teikti peticiją Vyriausybės peticijų komisijai;
- gali tapti atviros Vyriausybės tinklo nariais;
- gali tiesiogiai kreiptis į ministerijas ir susitikti su ministru;
- gali sekti LRV darbotvarkes, stebėti jos pasitarimus bei posėdžius.

Anot A. Šilinskytės, Lietuvoje, sprendžiant socialines problemas ir bandant paveikti vyriausybės sprendimus, dažnai yra pasigendama nevyriausybinių organizacijų aktyvumo (2013, 336). Nevyriausybinių organizacijų į(si)traukimas į sprendimų priėmimo procesą, anot A. Šukvietienės (2018, 41), priklauso nuo nevyriausybinių organizacijų gebėjimų atstovauti savo narių interesams ir nuo siekiamų tikslų.

Lietuvoje yra asociacijos, tarybos, koalicijos, kurios vienija nevyriausybines organizacijas, taip padėdamos joms sudaryti palankią aplinką „veikti viešojoje politikoje ir stiprinti pilietinės visuomenės dalyvavimą viešajame gyvenime“ (Nacionalinė NVO koalicija 2022). Viena iš organizacijų yra Nacionalinė NVO koalicija, kuri jungia daugiau nei 3 000 nevyriausybinių organizacijų visoje Lietuvoje. Nacionalinė NVO koalicija tai „nacionalinių skėtinių nevyriausybinių organizacijų, vienijančių įvairiose viešosios politikos srityse veikiančias nevyriausybines organizacijas (NVO), bei nacionalinių NVO susivienijimas“ (Nacionalinė NVO koalicija 2022). Savivaldybėse yra sudarytos nevyriausybinių organizacijų tarybos, kurios padeda nevyriausybinėms organizacijoms įsitraukti į savivaldybės veiklą. Lietuvoje yra ekspertinė bei konsultacinė nevyriausybinių organizacijų VŠĮ „NVO teisės institutas“, ji veikia ne pelno teisės srityje ir suteikia nevyriausybinėms organizacijoms teisinių žinių bei skatina visuomeninei veiklai palankios teisinės aplinkos kūrimą, taip prisidedama prie nevyriausybinių sektoriaus stiprinimo (NVO teisės institutas). Labdaros ir paramos fondas „Nevyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras“ vienija šalies nevyriausybines organizacijas, taip padėdamas užtikrinti nevyriausybinių organizacijų interesų atstovavimą bei siekia subalansuoti viešojo administravimo institucijų ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimą (NVO informacijos ir paramos centras 2017–2023).

A. Šilinskytė teigia, kad Lietuvoje, įtraukus piliečius į sprendimų priėmimo procesą, yra stebimas pokytis nevyriausybinių organizacijų veikloje, nes yra skatinamas „nuolatinis nevyriausybinių organizacijų vaidmens ir jų galių augimas“ (2015a, 60), o tai daro poveikį visuomenei ir viešojo valdymo sistemai, tačiau kartu tai ir „mažina atskirtį tarp sektorių, tad įpareigoja nevyriausybines organizacijas prisiimti atsakomybę už vykdomą veiklą“ (2015a, 60).

Apibendrinant mokslinėje literatūroje ir įstatymuose pateiktą informaciją apie nevyriausybinių organizacijų veiklos reglamentavimą, galima daryti išvadas, kad nevyriausybines organizacijas yra kuriamos nustatyta LR įstatymų apibrėžta tvarka, vystymąsi įgalina arba stabdo teisiniai ir administraciniai reglamentai. Taip pat yra apibrėžtos ir pateiktos galimybės, kaip nevyriausybines organizacijas gali dalyvauti visuomenės gerovės kūrimo, sprendžiant svarbias piliečiams problemas. Aptarus nevyriausybinių organizacijų reglamentavimą Lietuvoje, toliau darbe aptariama bendruomeninių organizacijų, kaip nevyriausybinių organizacijų, veiklos specifika.

1.3. Bendruomeninių organizacijų sampratos ir veiklos specifikos analizė

Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme teigiama, kad bendruomeninė organizacija (toliau – BO) – tai „asociacija, kurios steigėjai ir nariai yra gyvenamosios vietovės bendruomenės (jos dalies arba kelių gyvenamųjų vietovių) gyventojai (jų atstovai) ir kurios paskirtis – per iniciatyvas įgyvendinti viešuosius interesus, susijusius su gyvenimu kaimynystėje“ (3 straipsnis). P. Block (2008) teigia, kad bendruomenė tai tarpusavyje susiję žmonės, turintys kažką bendro, kuriuos sieja bendra patirtis ir jie savo laisvu noru susivienija bendram tikslui siekti (Block 2008, cit. iš Stasiukynas 2014, 372). „Žmogaus sugebėjimas formuoti ir spręsti sudėtingas problemas yra riboti, todėl jie buriasi į grupes arba organizacijas, kad galėtų veiksmingai tvarkyti juos supančiame pasaulyje“ (Simon 1997, cit. iš Šukvietienė 2018, 51). Jau labai daug metų, netgi daugiau nei kelis tūkstančius, bendruomeniškumas – vertybė, kuri tarnauja žmonėms per valstybę ir jos institutus (Nefas 2021, 11).

A. Stasiukynas analizuodamas BO išskiria A. Etzionio (2011) pateiktą apibūdinimą, kad tokių organizacijų nariai: sujungti vienas su kitu emociniais ryšiais; vienijami ne tik bendrais interesais, bet ir vienodomis vertybėmis; linkę aukotis vienas dėl kito ir bendruomenės gerovės (Etzionio 2011, cit. iš Stasiukynas 2014, 374). Remiantis S. Nefu, „bendruomenės gyvenimo pagrindas yra jos narių vidinė būsena jausti tarpusavio ryšį vienas su kitu“ (2021, 21). „Bendruomeninių organizacijų paskirtis iš esmės yra įgyvendinti viešuosius interesus“ (BGI Consulting, UAB 2011, 6).

BO plėtrą reglamentuoja 2018 metų LR Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas (Mano vyriausybė). Bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymo tikslas kurti palankią aplinką bendruomeninėms organizacijoms, užtikrinti tinkamas jų, kaip pilietinės visuomenės ir vietos savivaldos svarbios dalies, veiklos ir plėtros sąlygas. BO plėtros politika įgyvendinama šiose srityse (Lietuvos Respublikos bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas 2018, 4 str.):

- darnios plėtros ir pilietiškumo ugdymo;
- aplinkosaugos ir gamtos apsaugos;
- darbo ir užimtumo;
- socialinės apsaugos ir sveikatos apsaugos;

- sveikatingumo, kūno kultūros ir sporto;
- socialinių paslaugų;
- nusikalstamumo prevencijos;
- laisvalaikio, poilsio, kūrybos ir kultūros;
- kitose tarptautinių sutarčių, įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytose srityse.

Lietuvos Respublikos bendruomeninių organizacijų plėtros įstatyme BO plėtros politika apibrėžiama kaip: „kryptinga veikla, kuria apibrėžiamos bendruomeninių organizacijų veikimo sąlygos, skatinama šių organizacijų plėtra šalyje bei užtikrinamas valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų bendradarbiavimas su bendruomeninėmis organizacijomis stiprinant pilietinę visuomenę, gyvenamųjų vietovių bendruomenių narių sutelktumą ir tarpusavio pasitikėjimą“ (2018, 2 str.). BO valstybės politiką plėtros srityje formuoja, organizuoja, koordinuoja ir kontroliuoja įgyvendinimą Vidaus reikalų ministerija kartu su Socialinės apsaugos ir darbo ministerija bei Žemės ūkio ministerija (Mano Vyriausybė 2022).

J. Bučaitė-Vilkė ir V. Baranauskienė tyrimo ataskaitoje teikia išvadas, kad daugelyje užsienyje ir Lietuvoje atliktų tyrimų atskleidžiama, kad BO veiklos pobūdis apima platų veiklų spektrą: „socialinės paslaugos, socio-educacinė ar kultūrinė veikla, švenčių organizavimas, bendruomenės vystymo veiklos, teritorijų plėtros ir vystymo klausimai, bendradarbiavimas su viešuoju sektoriumi, finansinių išteklių paieška, socialinės entreprenerystės projektai, kaimynystės saugumo programos ir daugelis kitų“ (Vorevičienė 2016, cit. iš Bučaitė-Vilkė, ir Baranauskienė 2021, 10).

A. Stasiukynas išskiria pagrindinius BO vadybos aspektus, kurie daro įtaką organizacijų veiklai, kad ji būtų veiksminga: „organizacijų lyderiai, vadovavimas organizacijai; žmogiškųjų išteklių sutelkimas ir aktyvinimas (motyvavimas) įtraukiant į veiklą; organizacijos narių bendradarbiavimas, komandinis darbas; organizacijos narių kompetencijos“ (2014, 381). Gyventojai priklausydami tam tikrai bendruomenei labiau pasiryžę keisti savo gyvenamąją aplinką pagal savo poreikius ar norus. Žmogui lengviau adaptuotis visuomenėje padeda pasitikėjimas savimi. O pasitikėjimą jis įgyja, kai jaučiasi reikalingas (Nefas 2021, 45). S. Šeštokaitė ir J. Kisieliauskas teigia, kad „bendruomeniškumas yra svarbus veiksnys žmonių gyvenime“ (2021, 49). BO skatina gyventojų ryšius ir motyvuoja piliečius bendrai veikti savo ir bendruomenės interesais (BGI Consulting, UAB 2011, 8).

Stipri bendruomenė yra veiklios ir funkcionalios BO pamatas (Ščerbinskaitė 2020, 320). „Funkcionalios vietos bendruomenė priklauso nuo žmogaus valios, pastangų ir minčių“ (Nefas 2021, 73). S. Nefo nuomone, funkcionalios vietos bendruomenė yra grupė žmonių, kurie gyvena apibrėžtoje teritorijoje ir atlieka tam tikrus veiksmus tos vietos labui, dėl ko atsiranda bendri interesai ir vidinis jausmas, kad jie priklauso tai pačiai žmonių grupei (Nefas 2007, cit. iš Stasiukynas 2014, 373). BO, siekdamos bendruomenės tikslų, jungiasi į stambesnę savivaldybių lygmens bendruomeninių organizacijų asociaciją (BGI Consulting, UAB 2011, 11–12). „Bendruomenės dažnai turi gebėjimų valdyti bendrąsias gėrybes“

(Nefas 2021, 46), bendrųjų gėrybių kontekste „žmonės nebėra suvokiami tik kaip išteklių išsekimo priežastis, jie traktuojami kaip galimi sprendimų strategijų sąjungininkai ar net iniciatoriai“ (Nefas 2021, 46). Lietuvos Respublikos bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas skelbia, kad „bendruomeninių organizacijų plėtros politikos nustatymo, formavimo, įgyvendinimo bei valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų bendradarbiavimo su bendruomeninėmis organizacijomis principai yra šie“ (2018, 3 str.) (žr. 2 lent.):

2 lentelė. Pagrindiniai bendruomeninių organizacijų bendradarbiavimo principai

Nr.	Principas	Apibūdinimas
1.	pariteto	„valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos bei bendruomeninių organizacijų yra atstovaujamos po lygiai“ (2018, 3 str.);
2.	subsidiarumo	„sprendimai, susiję su bendruomeninių organizacijų ir jų veikla, turi būti priimami tuo lygmeniu, kuriuo jie yra veiksmingiausi“ (2018, 3 str.);
3.	tarpžinybinio koordinavimo	„spręsdamos su bendruomeninių organizacijų plėtros politika susijusius klausimus, valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos bendrauja ir bendradarbiauja tarpusavyje“ (2018, 3 str.);
4.	dalyvavimo	„klausimai, susiję su bendruomeninių organizacijų ar jų veikla, sprendžiami iš anksto juos derinant su bendruomeninių organizacijų ir dalyvaujant bendruomeninių organizacijų atstovams“ (2018, 3 str.);
5.	informavimo	„valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos bei bendruomeninių organizacijų aktuali informacija, susijusia su bendruomeninių organizacijų ar jų veikla, keičiasi tarpusavyje ir teikia ją visuomenei priimtina ir prieinama forma“ (2018, 3 str.);
6.	savanoriškumo	„asmuo bendruomeninių organizacijų veikloje dalyvauja savo noru“ (2018, 3 str.);
7.	lygybės	BO „pagal savo kompetenciją turi lygias galimybes dalyvauti priimant sprendimus ir įgyvendinant valstybės programas ar priemones“ (2018, 3 str.).

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus pagal Lietuvos Respublikos bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas 2018, 3 str.

J. Bučaitė-Vilkė ir kt. kalbėdami apie BO valdymą teigia, kad „valdymas suprantamas kaip aktyvių gyventojų įsitraukimas į vietos reikalus, vietos sprendimų priėmimą ir įgyvendinimą“ (2019, 195). Bendruomeninės gyvensenos išraiška realizuojasi per bendruomenės veiklą, o bendruomeninės organizacijos padeda bendruomenei sutvarkyti visuomeninius ryšius ir santykius socialinėje-politinėje aplinkoje (Nefas 2021, 49). Svarbus aspektas, kad bendruomenės grupės turi galimybę aktyviai įsitraukti į savivaldybių sprendimų priėmimą (Bučaitė-Vilkė 2019, 192).

Lietuvoje kasmet buriasi naujos bendruomenės, tačiau organizacijų įtraukimas į socialinių ar kitų problemų sprendimą vis dar yra mažas. Viena iš priežasčių yra nepasitikėjimas šio (trečiojo) sektoriaus vadybinėmis kompetencijomis (Stasiukynas 2015, 371). Ilgą laiką Lietuvoje, esant totalitariniai sistemai, daugelio piliečių sąmonėje buvo įsitvirtinusi nuostata, kad „pilietis neturi išsakyti savo nuomonės, ypač jei ji prieštarauja valdžios sprendimui“ (Nefas 2021, 123), todėl dabar „piliečiams reikia mokytis dalyvauti, o valdininkams įtraukti piliečius į sprendimų priėmimo procesą“ (Nefas 2021, 123).

Apibendrinant atliktą mokslinės literatūros analizę, bendruomeninės organizacijos – tai

tarpusavyje susiję žmonės, tam tikros gyvenamosios vietovės bendruomenės gyventojai, kuriuos jungia bendras tikslas. Bendruomeninių organizacijų veiklos pobūdis apima platų veiklų spektrą, jos atstovauja bendruomenės gyventojų interesams ir siekia juos įgyvendinti. A. Stasiukynas teigia, kad bendruomeninių organizacijų apibrėžtis „sudaro sąlygas nagrinėti bendruomenės narių veiklą per organizacijų vadybos prizmę ir ją lengviau analizuoti nevyriausybinių organizacijų vadybos kontekste“ (2014, 373). Kaip ir nevyriausybines organizacijas, bendruomenines organizacijas kuriamos piliečių laisva valia atstovauti jų interesams, sprendžiant svarbius klausimus, siekiant visuomenės gerovės. Bendruomeninės organizacijos yra nevyriausybines organizacijos, tik kurių veikla labiau orientuota į tam tikros gyvenamosios vietovės bendruomenės gyventojų interesų vienijimą ir atstovavimą. Tad nors jos veikia pagal bendrus nevyriausybinių organizacijų veiklos principus, jų veikla nukreipta į siauresnes funkcijas bei įprastai jų veiklos skatinimui (nacionaliniu ir savivaldos lygmeniu) yra skiriamos papildomos programos ir finansavimas, į kuriuos ne bendruomeninės nevyriausybines organizacijos pretenduoti negali. Kalbant apie nevyriausybinių organizacijų įsitraukimą į savivaldybių sprendimų priėmimo procesą, svarbu aptarti savivaldybių funkcijas ir veiklos principus.

2. NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ DALYVAVIMO SAVIVALDYBIŲ SPRENDIMŲ PRIĖMIME ANALIZĖ

Išanalizavus nevyriausybinių ir bendruomeninių organizacijų sampratų koncepcijas bei aptarus organizacijų veiklos sritis ir reglamentavimą, svarbu turimą informaciją pritaikyti analizuojant teorinį piliečių dalyvavimo pagrindimą savivaldos lygmeniu. Nevyriausybines organizacijas ir savivaldybes jungia vienas tikslas, jos siekia gerinti piliečių gyvenimo kokybę. Šioje darbo dalyje apibrėžtos savivaldybių funkcijos ir aptariami jų veiklos principai. Analizuojant nevyriausybinių organizacijų dalyvavimą savivaldybių sprendimų priėmime, svarbu apžvelgti teoriniu aspektu sprendimų priėmimo procesą. Aptarus, kas yra sprendimų priėmimo procesas, toliau skyriuje aptartos nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo savivaldybės sprendimų priėmime galimybės Lietuvoje.

2.1. Piliečių dalyvavimo savivaldos lygmeniu teorinis pagrindimas

Šiandien pokyčių valdymas viešajame sektoriuje yra esminė naujojo viešojo valdymo struktūrų organizacinės veiklos dalis. Daug dėmesio teoretikai skiria „pokyčių valdymo ideologiniams ir teoriniams konstruktais“ (Raipa, Smalskys, Giedraitytė, ir Nefas 2016, 98). Valdymo pokyčių struktūros dalis yra viešumas ir skaidrumas, tai „suprantama kaip visuomenės dalyvavimo užtikrinimas“ (Raipa, Smalskys, Giedraitytė, ir Nefas 2016, 99). Viešojo sektoriaus institucijų veikloje, tobulinant organizacijų pasirengimą valdyti pokyčius, nemažai dėmesio skiriama naujiems tikslams ir strateginių veiklos uždavinių apibrėžčiai, įgyvendinimo modeliams, metodams organizacijų veikloje (Raipa, Smalskys, Giedraitytė, ir Nefas 2016, 95). Anot A. Raipos, V. Smalskio, V. Giedraitytės ir S. Nefo, „siekiant efektyvesnės viešojo sektoriaus veiklos kuriant viešąją vertę būtina, kad visuomenė pasitikėtų valstybės institucijų, valdžios struktūrų ir viešojo sektoriaus organizacijų veikla“ (2016, 9).

Pasaulyje praktiškai visos valstybės esant didelei valstybės teritorijai ją dalija į smulkesnius darinius, vadinamus valstybės teritorijos administraciniais vienetais, ir organizuoja jų valdymą. Tai yra daroma valstybės valdžios ir gyventojų patogumui (Astrauskas 2003, 3–7). „Kiekviena savivaldybė aprėpia tam tikrą bendruomenės dalį, kuri gyvena tam tikroje apibrėžtoje teritorijoje“ (Urmonas, ir Novikovas 2011, 1022) taip pat, anot A. Urmono ir A. Novikovo, kiekviena savivaldybė kuriant, tobulinant bei pertvarkant „ekonominę, socialinę, kultūrinę ir ekologinę valdomos teritorijos sandarą“ turi derinti bendruomenės ir valstybės interesus (2011, 1027). Anot A. Astrausko, „savivaldybė – tai ypatinga žmonių bendruomenė (žmonių santalka, socialinė organizacija, socialinė grupė), tvarkanti dalį visuomenės bendrųjų reikalų“ (2003, 8).

Lietuva priskirtina prie demokratinių šalių ir per dvidešimt metų čia „sukurta vietos savivaldos

teisinė aplinka (teisinė bazė), adekvati demokratinei valstybei ir kontinentinei teisinei sistemai keliamiems reikalavimams“ (Astrauskas 2011, 291). „Savivaldybių funkcijas pagal vietos savivaldos subjektams suteiktą sprendimo teisę ir veikimo laisvę galima padalinti į dvi dideles grupes: 1) savarankiškas funkcijas, 2) nesavarankiškas funkcijas“ (Astrauskas 2003, 18). Savivaldybės savo veiklą vykdo laikydamosi įstatymų, pagal kuriuos joms priskirtos viešojo administravimo ir viešųjų paslaugų teikimo funkcijos. Remiantis LR Vietos savivaldos įstatymu, savivaldybių funkcijos skirstomos pagal:

- *sprendimų priėmimo laisvę* (5 str.):

1) savarankiškosios savivaldybių funkcijos (6 str.) – šias funkcijas savivaldybės atlieka pagal Konstitucijos ir įstatymų suteiktą kompetenciją, išipareigojimus bendruomenei ir šios interesais;

2) valstybinės funkcijos (7 str.) – tai valstybės funkcijos, pagal įstatymus perduotos savivaldybėms atsižvelgiant į gyventojų interesus.

- *veiklos pobūdį* (5 str. II dalis): *vietos valdžios* (atlieka savivaldybės taryba ir meras); *viešojo administravimo* (atlieka savivaldybės taryba, meras, savivaldybės vykdomoji institucija, kiti savivaldybės įstaigų ir tarnybų vadovai, valstybės tarnautojai); *viešųjų paslaugų teikimo* (teikia savivaldybių įsteigti paslaugų teikėjai arba pagal sudarytas sutartis kiti viešai pasirenkami fiziniai ar juridiniai asmenys).

- Bendriems tikslams pasiekti savivaldybė gali sudaryti jungtinės veiklos sutartis arba bendrų viešųjų pirkimų sutartis su valstybės institucijomis, regionų plėtros tarybomis ir (arba) kitomis savivaldybėmis (Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas).

Anot V. Kosmačaitės, savarankiškos ir valstybinės funkcijos „yra susijusios su vietos gyventojų įvairiais poreikiais ir atliekamos skirtingose valdymo srityse“ (2022, 693). Europos vietos savivaldos chartijoje „mažojoje savivaldos konstitucijoje“ deklaruojama, kad „piliečių teisė dalyvauti tvarkant viešuosius reikalus – vienas iš demokratijos principų“ (Vaitiekūnas, Sujetaitė, ir Grigaitė-Mockevičienė 2020, 3). „Piliečių dalyvavimas viešajame valdyme ypač svarbus savivaldybėse, kur sprendimai priimami arčiausiai žmogaus“ (Labdaros ir paramos fondas „Algojimas“ 2018).

Europoje ir pasaulyje formuojasi naujas požiūris į nevyriausybinės organizacijas ir viešojo sektoriaus santykius (Vaidelytė, Žilinskas, ir Rauleckas 2016, 253). EBPO (2015) teigia, kad valdžios institucijos supranta piliečių įtraukimo į politikos formavimą svarbą ir vis ieško naujų būdų, kaip įtraukti piliečius į viešąjį valdymą. Anot V. Smalskio ir A. Šilinskytės, kai priimami sprendimai yra artimesni gyventojams ir atitinka jų poreikius, tada skiriamos priemonės yra efektyviai panaudojamos, tuo atveju viešasis valdymas yra veiksmingesnis ir demokratiškesnis (2016, 643). Procesas, kai piliečiai dalyvauja sprendimų priėmimo, po to stebi jų įgyvendinimą, yra naudingas abiem pusėm, tiek piliečiams, tiek ir valdžios atstovams (Pilietinės visuomenės institutas 2015, 7). Kadangi priimami sprendimai labiau atitinka

visuomenės poreikius ir lūkesčius, taip prisidedama ir prie pilietinės visuomenės stiprinimo, ir prie geriau vertinamo valdžios institucijų darbo.

Lietuvos teisinė bazė reglamentuoja piliečių įtraukimą į sprendimų priėmimo procesus. NVO informacijos ir paramos centras (2017) pateikia LR Vietos savivaldos įstatymo (2017 m. liepos 1 d. Nr. I-533) 4 str., jame yra pateikti principai, kuriais turi vadovautis savivaldybė (žr. 3 lent.).

3 lentelė. Savivaldybių veiklos principai

Veiklos principai	Pagrindinis veikėjas	Veiklos principų apibūdinimas
Bendruomenės ir atskirų savivaldybės gyventojų interesų derinimas	Savivaldybės institucijos	„bendruomenės interesais neturi pažeisti įstatymų garantuotų atskirų gyventojų teisių“;
Savivaldybės gyventojų dalyvavimas tvarkant viešuosius savivaldybės reikalus	Savivaldybės institucijos	„sudaro sąlygas savivaldybės gyventojams tiesiogiai dalyvauti rengiant ir svarstant sprendimų projektus“; „skatina kitas pilietinės iniciatyvos formas“; „remia asociacijų iniciatyvas, susijusias su viešųjų savivaldybės reikalų tvarkymu“;
Veiklos skaidrumas	Savivaldybės institucijos ir kiti savivaldybės viešojo administravimo subjektai	savivaldybės gyventojams „veikla turi būti aiški ir suprantama“; taip pat turi būti sudarytos sąlygos išgirsti paaiškinimus, kas ir kodėl daroma;
Reagavimas į savivaldybės gyventojų nuomonę	Savivaldybės gyventojai ar jų atstovai	„turi teisę susipažinti su savivaldybės institucijų sprendimų projektais ir priimtais sprendimais“;
Žmogaus teisių ir laisvių užtikrinimas ir gerbimas	Savivaldybės institucijos ar valstybės tarnautojai	priimami sprendimai neturi pažeisti „žmogaus orumo, jo teisių ir laisvių, lygių galimybių“.

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus pagal NVO informacijos ir paramos centras 2017 II leidimas, 14.

Savivaldybė laikydamosi pateiktų veiklos principų savo veikloje gali užtikrinti savivaldos atstovų ir piliečių bendradarbiavimą, suteikdama piliečiams galimybę dalyvauti savivaldybės veikloje ir svarbių sprendimų priėmime, atsižvelgiant į piliečių poreikius. Anot V. Vaitiekūno, D. Sujetaitės ir S. Grigaitės-Mockevičienės, savivaldos institucijos neša didžiulę atsakomybę už savo gyventojų gerovę, kiekvienas savivaldybės gyventojas turi teisę dalyvauti savivaldybės sprendimų priėmime (2020, 3). Savivaldybės atstovai turi sudaryti „palankias sąlygas vietos gerovės kūrimui, užtikrinti kokybiškas viešąsias paslaugas bei siekti regiono plėtros“ (Vaitiekūnas ir kt. 2020, 3). Gyventojų dalyvavimas tvarkant viešuosius savivaldybės reikalus bei derinant bendruomenės interesus kuria veiksmingą vietos savivaldą (Kosmačaitė 2022, 687).

Norint organizuoti aktyvų dalyvavimo procesą, galima remtis pateiktomis I. Noreikienės ir G. Žilinsko būdingomis šiam procesui praktikomis: „kvietimas dalyvauti kuo daugiau žmonių, plačiai prieinamo ir plačiai visuomenei atstovaujamo proceso sukūrimas, bendruomenės indėlių surinkimas ir jų naudojimas paveikti politinius sprendimus“ (2017, 109). EBPO atlikta analizė rodo, „kad informacijos teikimas žmonėms, konsultavimosi galimybės ir piliečių įsitraukimas gerina viešojo administravimo veiksmingumą ir efektyvumą bei didina viešojo sektoriaus kaip visumos skaidrumą ir atskaitomybę“

(EBPO viešojo valdymo apžvalgos 2015).

Savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimo metodikoje yra rašoma apie savivaldybės valdymą ir pateikta teorinė valdymo schema (žr. 3 pav.).

3 pav. Teorinė savivaldybės valdymo schema

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus pagal NVO informacijos ir paramos centras 2017, II leidimas, 16.

Šioje schemoje yra pateikti 4 veikėjai, kurie yra svarbūs savivaldybės valdyme ir veikloje. Savivaldybės gyventojai kas 4 metus per rinkimus išrenka kolegialų valdymo organą – Tarybą – vienai kadencijai. Tarybos nariai savo ruožtu priima sprendimus atsižvelgdami į piliečių poreikius. Paslaugų teikėjai piliečiams teikia paslaugas, atitinkančias jų poreikius. Administracija kontroliuoja sprendimų įgyvendinimą ir administruoja paslaugų teikimą. Gyventojams suteiktos teisės ne tik rinkti valdžios atstovus ir jiems leisti priimti sprendimus, bet ir patiems aktyviai dalyvauti sprendimų priėmimo procese yra valstybės valdyme demokratinės teisės užtikrinimas (Vaitiekūnas, Sujetaitė, ir Grigaitė-Mockevičienė 2020, 13).

E. Vaidelytė, G. Žilinskas ir R. Rauleckas aprašo įvairias piliečių įtraukimo formas: viešieji svarstymai, vieši susitikimai, konsultacijos, piliečių apklausos, bendruomenių forumai, piliečių komisijos ir kt. (2016, 259). Pilietinio visuotinio instituto tyrimo ataskaitoje teigiama, kad piliečių įtraukimas į sprendimų priėmimo procesą gali būti vykdomas per visus viešosios politikos etapus:

1. situacijos analizę;
2. naujovių ir pakeitimų inicijavimą;
3. politikos formavimą;
4. sprendimų įgyvendinimą;
5. rezultatų įvertinimą (2015, 7).

Victorian Auditor-General's Office (2015) pateiktame geresnės praktikos vadove išskiriami penki

galimi lygiai visuomenei įsitraukti į savivaldybės sprendimų priėmimą (žr. 4 lent.).

4 lentelė. Penki visuomenės dalyvavimo lygiai

Informuoti	Konsultuotis	Įtraukti	Bendradarbiauti	Įgalinti
Teikti subalansuotą ir objektyvią informaciją, kad visuomenė suprastų.	Gauti visuomenės atsiliepimus apie analizę, alternatyvas ir (arba) sprendimus.	Dirbti su visuomene, siekiant užtikrinti susirūpinimą (keistis informacija, idėjomis).	Bendrauti su visuomene dėl kiekvieno sprendimo aspekto, siekiant pageidaujamo sprendimo.	Sukurti valdymo struktūras, leidžiančias deleguoti sprendimų priėmimą ir (arba) dirbti tiesiogiai su visuomene.

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus pagal Victorian Auditor-General's Office 2015, 3.

Lentelėje pateikti visuomenės dalyvavimo lygiai: informuoti ir konsultuotis – paprastai atsiranda tada, kai sprendimas jau priimtas, o vyriausybė nori arba pranešti apie šį sprendimą visuomenei, arba sužinoti nuomonę dėl sprendimo; įtraukti ir bendradarbiauti – turi dvipusius informacijos srautus ir apima dalijimąsi informacija suinteresuotųjų šalių bendruomenėse ir tarp jų sprendimų priėmimo proceso metu; įgalinimas – taip pat dažnai vadinamas bendra gamyba, kai priimami sprendimai kartu tarp vyriausybės ir bendruomenės (Victorian Auditor-General's Office 2015). Savivaldybė turi sudaryti sąlygas piliečiams ir jų interesams atstovaujančioms organizacijoms „gauti informaciją ne tik apie jau priimtus valstybės ar savivaldybės įstaigų ir institucijų sprendimus, bet ir rengiamus, planuojamus tvirtinti dokumentus, teisės aktus“ (Labdaros ir paramos fondas „Algojimas“ 2018), tokiu būdu siekiama aktyvaus piliečių dalyvavimo tvarkant valstybės reikalus.

V. Smalskys ir A. Šilinskytė kalbėdami apie informacijos sklaidą visuomenei, teigia, kad informacinių pranešimų įvairovė nuolat auga ir vietos savivaldos institucijos nuolat informuoja visuomenę apie svarbiausius įvykius ir sprendimus (2016, 642). Pilietis turi teisę būti informuotas, kas vyksta savivaldybėje, tai leis piliečiams žinoti ir pateikti savo nuomonę (Cserny, ir Nemeslaki 2018, 505). Šalyje veikiantys teisės aktai įpareigoja savivaldybių institucijas viešai skelbti ir informuoti apie jau priimtus teisės aktus ar sprendimus interneto svetainėse (Labdaros ir paramos fondas „Algojimas“ 2018). Anot V. Smalskio ir A. Šilinskytės, vien tik „informacijos srauto didėjimas, neatsižvelgiant į pateiktos informacijos turinį, pobūdį, jos prieinamumą ir aktualumą visuomenei“ (2016, 642), yra nepakankamas norint užtikrinti visuomenės įtraukimą į efektyvų sprendimų priėmimą. Anot Labdaros ir paramos fondo „Algojimas“, „įstatymuose ir kituose teisės aktuose įtvirtinti įvairius mechanizmus, priemones, kaip gyventojams ir nevyriausybinėms organizacijoms įsitraukti į sprendimų priėmimą, nepakanka“ (Labdaros ir paramos fondas „Algojimas“ 2018), svarbu padaryti taip, kad piliečiai ir jų interesams atstovaujančios organizacijos: „1) žinotų apie tas galimybes; 2) gebėtų jomis naudotis; 3) nuolat galėtų gauti aktualią informaciją; 4) jų įsitraukimas ir dalyvavimas būtų skatinamas; 5) į teiktus pasiūlymus būtų atsižvelgiama (arba argumentuotai atsakoma, kodėl jie atmetami)“ (Labdaros ir paramos fondas „Algojimas“ 2018).

P. Suebvīses pripazīno, kad valstībēs, reģionu ir vietas valdžios institūcijas turi būtī suinteresuotas ne tik gerinti savo veiklā, bet ir īslaikyti visuomenēs pasitikējimā sprendimū īgyvandinimu (2018, 236). Kalbant apie tai, suinteresuotujū šaliū dalyvavimas yra esminis sprendimū priēmimo procesū šaltinis (Suebvīses 2018, cit. īš Jekabsone 2019, 86).

Anot I. Jekabsone (2019), siekiant uztikrinti aktyvū suinteresuotujū šaliū īsitraukimā ī viešaji administravimā, svarbu īvertinti esamā situacijā su visuomenēs ītraukimu ī sprendimū priēmimo procesus. Ji pateikia Europos Tarybos ekspertū sukurtā septyniū balū skalē, kurioje apibrēžiamas piliečiū īsitraukimas ī sprendimū priēmimo procesā:

1. *Minimalus īsitraukimas* (viešieji administratoriaki konsultuojasi su visuomene keliomis temomis, tačiau dažniausiai neteikiama jokio grīžtamojo ryšio).
2. *Formali partnerystē* (formaliū santykiū su keliais piliečiais ir organizacijomis, nepriklausančiomis viešajai organizacijai, forma).
3. *Įsitraukusi partnerystē* (piliečiai ar nevyriausybinēs institūcijas daro ītakā darbotvarkei ir sprendimū priēmimo procesams).
4. *Bendra vadyba* (visuomenē turi galimybē dalyvauti strateginiame planavime).
5. *Bendras valdymas* (situacija, kai dirba piliečiai ir pilietinēs organizacijos).
6. *Bendra gamyba* (situacija, kai piliečiai bent īš dalies gamina paslaugas, kuriomis naudojasi patys).
7. *Bendra atsakomybē* (bendra vadyba, bendras valdymas, bendra gamyba) (Jekabsone 2019, 87).

Mokslininkai skirtingai apibrēžia piliečiū ītraukimā ī sprendimū priēmimo procesā (žr. 5 lent.)

5 lentelē. **Piliečiū ītraukimo ī sprendimū priēmimo procesā apibrēžtys**

Autorius	Apibrēžtis
A. Stasiukynas (2010, 106)	Kaip pagrindinis efektyvaus valdymo elementas.
V. Smalskys, A. Šilinskytē (2016, 643)	Įtraukimas ī valdymā per įvairias bendras veiklas, iniciatyvas bei realū dalyvavimā.
A. Smalec (2018)	Įtraukiant piliečius tvarkomi viešieji reikalai.
E. Vaidelytē, G. Žilinskas, R. Rauleckas (2016, 258)	Piliečiū ītraukimas yra ilgalaikis procesas, uztikrinantis nuolatinį piliečio dalyvavimā viešojo valdymo procese.
M. Sideri ir kt. (2019)	Kai konsultuojamasi su visuomenēs nariais ir jie ītraukiami ī sprendimū priēmimo ir politikos formavimo veiklā.

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus.

Pateiktos sąvokos apibūdina piliečiū galimybiū īsitraukimā ī viešojo sektoriaus veiklā. Piliečiai gali dalyvauti īsitraukē ī viešujū paslaugū īgyvandinimā, teikdami idējas bendriems projektams ir juos vykdant, dalyvaudami sprendimū priēmimo procesuose, siekiant rasti kompromisā, naudingā abiem pusēm. „Piliečiū īsitraukimas īslaisvina viešojo sektoriaus potencialā eksperimentuoti su novatoriškais viešujū paslaugū bendro kūrimo ir teikimo praktikomis ir turi teigiamā poveikį visuomenēs pasitikėjimui“ (EBPO 2015).

Pilietinės visuomenės institutas, atlikęs tyrimą apie valdžios ir nevyriausybinių organizacijų sektorių bendradarbiavimą, teigia, kad valdžia turi aktyviau konsultuotis dėl viešųjų sprendimų priėmimo su nevyriausybėmis organizacijomis (2015). Anot NVO informacijos ir paramos centro, savivaldybių institucijos turi būti atviros bendruomenių iniciatyvoms. Turi suteikti sąlygas piliečiams ir įtraukti juos į sprendimų priėmimo procesus, taip suteikiama jiems teisė spręsti savo problemas ir kartu stiprinti nevyriausybinių organizacijų sektorių (2017, 8). Anot R. Mikalauskaitės ir V. Vitkevičiaus, LR Konstitucijos 68 straipsnyje įtvirtintas vienas iš mechanizmų, leidžiančių piliečiams ir bendruomenėms įsitraukti į valdžios sprendimų priėmimą (2018, 25). Remiantis I. Noreikiene ir G. Žilinsku, didesnių pastangų reikalaujantys procesai veikia piliečių dalyvavimo aktyvumą, tuomet jie linkę mažiau įsitraukti. Savivaldybės turi sudaryti tam tikras sąlygas, kad piliečiai galėtų veiksmingai dalyvauti sprendimų priėmime. Nesudarius sąlygų, didelė dalis piliečių negalės išnaudoti piliečių dalyvavimo galimybių, jų dalyvavimas bus ribotas (2017, 110).

Anot L. Sveklaitės ir A. Šilinskytės, mokslinėje literatūroje išskiriamos įvairios piliečių dalyvavimo formos ir būdai, siekiant susisteminti ir suskirstyti galimas viešojo sektoriaus ir piliečių sąveikos formas, „o pagrindinės jų savybės gali būti apibūdintos pagal tipą, dalyvavimo kategorijas ar sąveikos būdus“ (2016, 60). Kalbant apie piliečių dalyvavimo formas, nėra vienos nuomonės, kuri būtų tinkamiausia ir efektyviausia, tai priklauso nuo bendravimo tikslų.

Piliečių įsitraukimas priklauso nuo valdžios iniciatyvų įtraukti piliečius į viešojo valdymo procesus, tačiau piliečiai turi patys reikalauti įsitraukimo į savivaldybės sprendimų priėmimo procesą, o jungimasis į bendruomenes gali labiau paskatinti piliečius tai daryti. Piliečių dalyvavimas priimant sprendimus vyriausybės ir savivaldybės lygmenyje galima priemonė, kuri siekia užtikrinti, kad bus atsižvelgta į visų grupių interesus, apsvaustant vieni kitų požiūrius, ir integruoti bendrus aspektus į sprendimų priėmimo procesą (Pilietinės visuomenės institutas 2015).

Piliečiams sudaryta teisė dalyvauti priimant sprendimus:

- *Balsavimas rinkimuose* (balsavimo teisė).
- *Dalyvavimas nevyriausybinių organizacijų veikloje* (įsitraukti, steigti, tapti darbuotoju).
- *Teisėkūros proceso inicijavimas* (inicijuoti įstatymą, referendumą, pateikti žmogaus teisių ir laisvių peticiją).
- *Dalyvavimas viešosiose konsultacijose* (dalyvauti konsultacijose ir išsakyti savo nuomonę).
- *Dalyvavimas politinių partijų veikloje, kandidatavimas* (būti išrinktam į valdžios institucijas).

- *Dalyvavimas valstybės / savivaldybių institucijų posėdžiuose* (dalyvauti įvairių institucijų posėdžiuose, įtraukti / ištraukti / deleguoti į darbo grupes, komisijas) (Mikalauskaitė, ir Vitkevičius 2018, 42–43).

Remdamosi moksline literatūra, L. Sveklaitė ir A. Šilinskytė priėjo išvadą, kad efektyvus visuomenės dalyvavimas yra ne vien tada, kai nevyriausybinės organizacijos turi galimybę dalyvauti sprendimų priėmimo arba yra į jį įtraukiamos, bet ir tada, kai jos turi išteklių ir įgūdžių dalyvauti. Labai svarbus yra ir grįžtamasis ryšys, piliečiai matydami, kad buvo atsižvelgta į jų nuomonę, yra labiau motyvuoti dalyvauti visuomenės gerovės kūrimo (2016, 57).

Kartais piliečių įtraukimas į viešųjų sprendimų priėmimo procesą yra sunkiai įgyvendinamas. Kadangi reikia papildomo laiko ir užtrunka sprendimo priėmimas, kol randamas kompromisas. Neretai sprendimą reikia priimti greitai ir delsti svarstant tam tikrą klausimą konsultuojantis su piliečiais yra nepalanku. Pilietinės visuomenės institutas pateikia bendradarbiavimo proceso papildomas pastangas, kurios reikalauja „papildomų kaštų iš abiejų pusių – ir valdžios sektoriaus, ir visuomenės“ (2015a, 8) (žr. 6 lent.).

6 lentelė. Galimi piliečių įtraukimo ir dalyvavimo kaštai

Priežastis	Paiškinimas	Kaštai
Siaurų grupių interesai ir jų tarpusavio konfliktai	Skirtingos pozicijos, skirtingi tikslai, skirtingi problemos sprendimo būdai.	Gali sukelti nusistovėjusios sistemos nestabilumą.
Papildomos išlaidos	Siekiant pasitarti su visuomene prieš priimant sprendimą (organizavimas referendumų, apklausų, konsultacijų ir kt.).	Gali sudaryti papildomų finansinių išlaidų valstybės įstaigoms ir institucijoms.
Laikas	Tarimasis ir konsultavimasis su visuomene.	Reikalauja papildomų laiko resursų iš valstybės tarnautojų, politikų ir savivaldybių įstaigų darbuotojų.
Kompetencijų trūkumas	Nemaža dalis piliečių neturi reikalingų kompetencijų ir specialių žinių, kad išsigilintų į įvairius teisės aktus, o tai itin riboja piliečių galimybes tinkamai pasiruošti procesui.	Dėl to mažėja valstybės sektoriaus atstovų interesas tartis su piliečiais.

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus pagal Pilietinės visuomenės institutas 2015a, 8.

Pateiktoje lentelėje išskirti piliečių įtraukimo į viešuosius sprendimus priėmimo kaštai, kurie galėtų trukdyti viešoms institucijoms įtraukti piliečius dalyvauti sprendimų priėmimo. Tačiau kaip teigia Pilietinis visuomenės institutas, šiuo metu yra daugiau skiriama dėmesio tam, „kokius piliečių įsitraukimo ir dalyvavimo instrumentus numatyti teisės aktuose ir kaip sėkmingai juos įgyvendinti“ (2015a, 10). Valdžia turi ugdyti piliečių kompetencijas, kad jie visavertiškai galėtų dalyvauti viešajame valdyme. Piliečiams svarbu jausti, kad valdžia rūpinasi jais, kad jie gali daryti įtaką valdžios sprendimams, kad valdžia sudaro jiems tas galimybes (Vaidelytė, Žilinskas, ir Rauleckas 2016, 257).

R. Mikalauskaitė ir V. Vitkevičius išskiria piliečių įsitraukimo ir dalyvavimo viešojo valdymo procesuose du būdus: pasyvus ir aktyvus. „Pasyvus – teisė gauti informaciją, valstybės, savivaldybės institucijų ir įstaigų prievolė konsultotis su piliečiais. Aktyvus – aktyvus įsitraukimas ir dalyvavimas rengiant, tobulinant strateginius planus, įsitraukiant į įvairias darbo grupes, tarybas, dalyvaujant viešose diskusijose, pristatymuose, aptarimuose ir pan.“ (Mikalauskaitė, ir Vitkevičius 2018, 42). Bendradarbiavimas tarp nevyriausybinų organizacijų ir vyriausybės egzistuoja tada, kai jis didina piliečių įsitraukimą į valdymą, didina biurokratijos atskaitomybę ir skaidrumą, o neigiamas visuomenės požiūris yra veiksnys, kuris gali daryti įtaką žemam nevyriausybinų organizacijų dalyvavimo lygiui (Beneševičiūtė 2021, 468). Organizacijos pajėgumus nulemia institucinių veiksmų spragos ir skirtingi požiūriai, prisidedantys prie neapibrėžto poveikio, kurio negalima nuolat išmatuoti (Hassan, Lee, ir Mokhtar 2019).

A. Raipa, V. Smalskys, V. Giedraitytė ir S. Nefas (2016, 394) analizuodami savivaldos institucijų socialinio ir politinio veiksmingumo tyrimą, kuris buvo atliktas Lietuvoje, teigia kad:

- savivaldybės per mažai teikia informacijos piliečiams apie savo veiklą;
- savivaldybių seniūnai ne atstovauja gyvenamosios vietos bendruomenės atstovų interesams, o vykdo tik technines funkcijas;
- seniūnijų tarybos prastai atlieka savo funkcijas;
- gyvenamosios vietos bendruomenės atstovams įstatymai nesuteikia pakankamai teisių, todėl buvimas savivaldybėje daugiau yra kaip atstovaujantis.
- savivaldybės nepakankamai naudojami įstatymo suteiktomis teisėmis atlikti vietos gyventojų apklausas;
- labai pasyvus piliečių dalyvavimas savivaldybės veikloje, piliečiai nenori įsitraukti į savivaldybės veiklą, nerodo noro tapti bendruomenės atstovais ir lyderiais.

Apibendrinant atliktą mokslinės literatūros ir teisės aktų analizę, galima teigti, kad piliečių dalyvavimas savivaldybės sprendimų priėmimo procese yra reglamentuotas įstatymais. Yra aprašyti savivaldybės veiklos principai, kuriais ji turi vadovautis priimdama sprendimus. Norint įtraukti kuo daugiau piliečių į visuomenės gerovės kūrimą, savivaldybės turi sudaryti sąlygas, kad piliečiai galėtų aktyviau dalyvauti sprendžiant svarbias visuomenei problemas. Piliečiai dažnai susiduria su sunkumais norėdami įsitraukti į savivaldybių priimamus sprendimus, pavyzdžiui, trūksta reikalingų kompetencijų, specialių žinių arba yra ribotos piliečių galimybės tinkamai pasiruošti procesui, sprendimų priėmimas savivaldybėje dažniausiai vyksta tuo pat laiku, kai piliečiai dirba, dėl to jie negali įsitraukti į savivaldybės sprendimus. Mokslininkų teigimu, piliečiams geriausia yra susijungti į nevyriausybines organizacijas, kadangi jos gali geriausiai

atstovauti piliečių interesams, kalbėti apie jų poreikius bei gali efektyviau atstovauti valstybinėse institucijose. Aptarus savivaldybių funkcijas ir veiklos principus bei teoriškai apžvelgus piliečių dalyvavimą sprendimų priėmimo, svarbu aptarti ir paties sprendimų priėmimo proceso eigą.

2.2. Sprendimų priėmimo proceso analizė

Kiekvieną dieną žmonėms tenka priimti vieną arba kelis sprendimus, gali būti sprendžiami daugiau ar mažiau svarbūs klausimai. Galima sakyti, kad sprendimų priėmimas yra neatsiejama kiekvieno žmogaus kasdienybės dalis. „Sprendimų priėmimas – veiksmų konkrečiai problemai spręsti krypties nustatymas ir pasirinkimas arba pasinaudojimas susidariusia padėtimi“ (Stoner 2001, cit. iš Šukvietienė 2018, 8). E. N. Brockmann ir W. P. Anthony (2016), kalbėdami apie sprendimų priėmimą, teigia, kad tai yra alternatyvų nustatymo ir pasirinkimo procesas, pagrįstas žmogaus, kuris priima sprendimus, vertybėmis, norais ir įsitikinimais (Brockmann, ir Anthony 2016). „Vadyboje sprendimų priėmimas yra neatsiejamas nuo planavimo, vadovaujančios veiklos ir komandinio darbo“ (Buškevičiūtė, ir Raipa 2010, 230).

Anot L. Baronienės, sprendimo priėmimas yra kiekvienos organizacijos valdymo sudėtinė dalis. Organizacija, sugebanti teisingai priimti sprendimus valdymo procese, daro įtaką sėkmingai organizacijos veiklai ir tolimesniam vystymui (2018, 8). Viešame sektoriuje sprendimo priėmimas yra svarbus vykdant valdymo funkcijas, sprendimai priimami bendraujant, planuojant, organizuojant, valdant ir kontroliuojant. Remiantis I. Bakanauskiene ir A. Kyguoliene, „sprendimų priėmimas turėtų būti suprantamas kaip veiksmas arba procesas, susijęs su žmogaus siekiu išspręsti tam tikrą jo atpažintą ir suvoktą problemą ar galimybę“ (2013, 13). Viešosiose organizacijose sprendimų priėmimas vienaip ar kitaip priklauso nuo politinės aplinkos, politikų, aukščiausio lygmens vykdomosios valdžios institucijų paramos ir nuo visuomenės pritarimo (Buškevičiūtė, ir Raipa 2010, 28).

L. Baronienės teigimu, sprendimų priėmimas sutelkiamas į pažinimo procesą, kurio eigoje vyksta informacijos reprezentacija ir interpretacija (2018, 20). Galutinis pasirinktas sprendimo rezultatas ir yra vadinamas sprendimu. Priimant sprendimus labai svarbus argumentavimas, priešasčių ir faktų analizė bei priešingų opozicijų supratimas (Buškevičiūtė, ir Raipa 2010, 29). Neišsami informacija arba jos trūkumas, riboti fiziniai trūkumai, skubūs terminai, emociniai ištekliai ir kt. galimi veiksniai gali apriboti galimybę priimti tinkamą sprendimą (Mellers, ir McGraw 2001). A. Cserny ir A. Nemeslaki, kalbėdami apie sprendimų priėmimą, teigia, kad tai yra atskiras procesas, leidžiantis plėtoti struktūrizuotą argumentaciją ir sprendimo formulavimą (2018, 505).

Remiantis J. Buškevičiūte ir A. Raipa, sprendimų priėmimo kokybei itin svarbu:

- *informacijos valdymas* (lemia organizacijų finansinės galimybės, technologiniai, socialiniai aspektai);

- *naudojimas* (būtinai profesionalūs gebėjimai plėtojant kontrolę ir vertinant sprendimų rengimo pasiekimus);
- *interpretavimas* (gausus informacijos kiekis reikalauja modernizuojančių sprendimų) (2010, 28).

L. Baronienės atlikta vadybos literatūros turinio analizė leido daryti išvadas, kad „siekiant identifikuoti sprendimo priėmimo proceso veiksmų seką <...> nėra vieningos nuomonės dėl sprendimo priėmimo proceso turinio ir sudėtinių dalių skaičiaus“ (2018, 19). Skirtingi mokslininkai pateikia skirtingą sprendimo priėmimo proceso veiksmų seką.

J. Buškevičiūtė ir A. Raipa (2010) teigia, kad mokslininkai išskiria nuo kelių iki keliolikos skirtingų sprendimų priėmimo proceso etapų, bet yra keli pagrindiniai (žr. 4 pav.).

4 pav. Sprendimų priėmimo proceso etapai

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus pagal J. Buškevičiūtė, ir A. Raipa 2010, 24.

Kalbant apie pagrindinius sprendimų priėmimo etapus yra svarbu nustatyti problemą, po to apibrėžti būdus, kaip ją galima spręsti, atrinkti problemos sprendimui tinkamą būdą iš galimų ir jį pritaikyti sprendžiant kilusią problemą, o pabaigoje įvertinti problemos sprendimo rezultatą.

P. Drucker (1967) išskiria šešis sprendimo priėmimo žingsnius: „1) problemos tipo nustatymas; 2) problemos apibrėžimas; 3) kriterijų, kuriuos galimas problemos sprendimas turėtų patenkinti, nustatymas; 4) sprendimo, kuris atitiktų nustatytus kriterijus, pasirinkimas; 5) veiksmų, leidžiančių įgyvendinti priimtą sprendimą, plano sudarymas; 6) grįžtamasis ryšys“ (Drucker 1967, cit. iš Baronienė 2018, 19).

A. Šukvietienė pateikia, kokios gali būti sprendimų priėmimo savivaldybėje pakopos:

- strateginis, turintis poveikį visai savivaldybei;
- grupinis, apimantis tik tam tikras interesų grupes ar pačios savivaldybės veiklos organizavimo aspektus;
- individualūs sprendimai, priimami vykdant kasdienę veiklą (Šukvietienė 2018, 55).

Anot J. Buškevičiūtės ir A. Raipos (2010, 24), yra nemažai sprendimų priėmimo modelių, bet yra trys sprendimų priėmimo teorijos, kurios yra svarbiausios ir plačiai žinomos:

- *Racionalaus visapusiškumo teorija* (mąstymas, projektavimas ir pasirinkimas) – svarba skiriama analizei, sisteminiam tyrinėjimui bei metodiniam planavimui (2010, 25);
- *Inkrementalizmas* (trumpalaikės perspektyvos sprendimai) – taikant derybų metodą priimami trumpalaikiai sprendimai (2010, 26);
- *Mišrus skenavimas* (paieškos ir sprendimų priėmimo modelis) – užtikrina aukštesnį sprendimų priėmimo lygį (2010, 27).

A. Šukvietienė (2018), nagrinėdama vykstančius pokyčius viešajame sektoriuje, priėjo išvadą, kad sprendimo priėmimo būdai yra išskiriami pagal interesų grupes, kurios dalyvauja sprendimų priėmime (žr. 7 lent.).

7 lentelė. Sprendimo priėmimo būdai

Sprendimo priėmimo būdas	Dalyviai / interesų grupės	Veiksmas
Visuomenės sprendimai	Visuomenė, sprendimo rengėjai bei priėmėjai	bendro susitarimo paieška dėl konkretaus sprendimo;
Jungtinės viešosios konsultacijos	Visa visuomenė	konsultavimas kaip su vientisa grupe;
Segmentuotos viešosios konsultacijos	Atskiros visuomenės ir interesų grupės	supažindinimas su problema ir konkretaus sprendimo priėmimas, atsižvelgiant į dalyvių pastabas ir nuomones;
Adaptuotas savarankiškas sprendimas	Sprendimo priėmėjai	informacijos paieška išorėje, bet sprendimą priima savarankiškai, neįtraukiant kitų;
Savarankiškas sprendimas	Viešojo sektoriaus atstovai	sprendimas priimamas be platesnio dalyvių įtraukimo.

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus pagal J. C. Thomas 1990, cit. iš A. Šukvietienė 2018, 56.

Pateikti sprendimo būdai turi tam tikrų skirtumų: skiriasi dalyvių grupės ir paties priėmimo būdo rezultato siekimas. Kiekvienas būdas gali būti taikomas atsižvelgiant į paties klausimo ar problemos norimą sprendimą. Anot A. Cserny ir A. Nemeslaki, dialogas tarp piliečių ir valdančiųjų leistų nustatyti problemas, į kurias reikia atkreipti dėmesį, ir nustatyti jų prioritetus (2018, 505).

Apibendrinant atliktą sprendimo priėmimo teorinę analizę, galima daryti išvadą, kad sprendimo priėmimas yra svarbus tiek žmonių gyvenime, tiek savivaldos veikloje, tiek valstybės valdyje. Sprendimai priimami bendraujant, planuojant, organizuojant, valdant ir kontroliuojant. Remiantis mokslininkais, sprendimų priėmimo kokybei itin svarbu: informacijos valdymas, naudojimas ir interpretavimas. Sprendimų priėmimui labai svarbu informacijos kokybė ir argumentų aptarimas. Valdantieji priimdami sprendimus turi konsultuotis su piliečiais. Aptarus sprendimų priėmimą teoriniu aspektu, toliau darbe aptariamos Lietuvos nevyriausybių organizacijų dalyvavimo galimybės savivaldybės sprendimų priėmime.

2.3. Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo savivaldybės sprendimų priėmimo galimybės Lietuvoje

Lietuvoje pastaraisiais metais, siekiant įgalinti visuomenę dalyvauti sprendimų priėmimo procese, pastebimas programų, skirtų trečiojo sektoriaus plėtrai ir kompetencijų stiprinimui, augimas. Lietuvos gyventojams sudarytos sąlygos: stebėti politikų darbą; kreiptis į politikus viešai; įsitraukti į politinių partijų veiklą (Mikalauskaitė, ir Vitkevičius 2018, 42). „NVO atstovai kviečiami į konsultacijas, įtraukiami į įvairių projektų rengimą, darbo grupes, prie savivaldybių tarybų steigiamos NVO tarybos ir vykdoma kita šių organizacijų įtraukimą skatinanti veikla“ (Smalskys, ir Šilinskytė 2016, 469). Nevyriausybinių organizacijų atstovauja piliečių interesams ir siekia tenkinti vietos bendruomenės poreikius. Nevyriausybinių organizacijų daugeliu atvejų tvirtina, kad: „<...> jų požiūris turi arba gali turėti papildomo svorio priimant sprendimus, nes jie atstovauja piliečiams, turi gausią narystės bazę ir išmano nuskriaustųjų problemas“ (NVO informacijos ir paramos centras 2017, 12). Nevyriausybinių organizacijų atskleidžia piliečių veiklos kryptingumą ir rezultatus, jų interesus, vertybes, įsitikinimus.

NVO informacijos ir paramos centras (2017) teigia, kad piliečių dalyvavimas sprendimų priėmimo procesuose yra svarbus valstybės valdymui, nes:

- skatinamas dialogas tarp visuomenės ir vietos valdžios;
- didinamas valdžios institucijų veiklos skaidrumas bei atskaitomybė;
- padedama spręsti bendruomenės problemas ir užtikrinama, kad bus atsižvelgta į piliečių nuomonę priimant sprendimus;
- padedama nustatyti bendruomenės poreikius ir prioritetus;
- suteikiama galimybė valstybės tarnautojams parodyti piliečiams, kad jie išmano savo darbą, dirba atsakingai ir tiesiogiai tarnauja piliečiams;
- skatinamas bendruomenės kūrybingumas, ugdomas abipusis pasitikėjimas;
- padedama tobulinti strategines programas, siekiant užtikrinti visuomenės paramą (2017, 7).

Piliečių dalyvavimas ir įsitraukimas tiek priimant, tiek įgyvendinant viešosios politikos sprendimus prisideda prie pilietinės visuomenės stiprinimo, viešosios politikos sprendimų skaidrumo (Mikalauskaitė, ir Vitkevičius 2018, 42). Piliečiai gali dalyvauti ir asmeniškai, ir per nevyriausybines organizacijas. NVO informacijos ir paramos centras teigia, kad „tik susitelkę šalies gyventojai (ar asocijuotos jų grupės) kartu gali daryti didesnę įtaką valdžiai ir jos priimamiems sprendimams“ (2017–2022). Nevyriausybinių organizacijų įsitraukimas į sprendimų priėmimo procesą gali užtikrinti efektyvesnę bendrą tam tikros problemos sprendimą (Bučaitė-Vilkė ir kt. 2019, 195). I. Noreikienė ir G. Žilinskas išskiria dvi teoretikų nuomones apie piliečių dalyvavimą: vieni jį vertina, kaip „priemonę koreguoti valdančiųjų sluoksnių

politikos klaidas“ (2017, 109), kiti pažymi, kad „piliečių dalyvavimas grindžiamas pripažinimu, jog piliečiai gali ryškiai paveikti sprendimų kokybę ir pagerinti viešojo valdymo turinį“ (2017, 109).

Piliečių įtraukimas į viešąjį valdymą, naujų sprendimų priėmimą ir įgyvendinimą padės geriau pritaikyti sprendimus prie atitinkamų vietos probleminių situacijų. Vietos savivaldybė siekdama būti tikra, kad siūlomi, aptariamai ir priimami sprendimai yra paremti nevyriausybinių organizacijų nuomone, turi nuolat su jomis bendrauti ir bendradarbiauti. Apibendrinant, piliečių įtraukimas į administravimą turėtų atspindėti žmonių, kuriems valdžia turėtų tarnauti, nuomones ir poreikius (Suebvises 2018, 236).

Nevyriausybinių organizacijų tarybos (toliau – NVO taryba) tikslas yra skatinti bei užtikrinti nevyriausybinių organizacijų dalyvavimą formuojant ir įgyvendinant nevyriausybinių organizacijų plėtros politiką, bei stiprinti bendradarbiavimą tarp savivaldybės institucijų, įstaigų ir nevyriausybinių organizacijų (Mano vyriausybė). NVO tarybos funkcijas reglamentuoja nuostatai (NVO informacijos ir paramos centras, 2017–2023). „NVO taryba sudaroma pariteto principu: pusė narių – Savivaldybės institucijų ir įstaigų atstovai, kita pusė – nevyriausybinių organizacijų, veikiančių Savivaldybės teritorijoje, atstovai“ (Mano vyriausybė). NVO tarybos sudėtį tvirtina darbo ir socialinės apsaugos ministras. NVO tarybos nario kadencijos trukmė – dveji metai. Tarybos posėdžiuose nagrinėjami aktualūs nevyriausybinėms organizacijoms klausimai, posėdžiai yra atviri. (NVO informacijos ir paramos centras 2017–2023).

Pagrindinės NVO tarybos funkcijos:

1. **vertinti:** nevyriausybinių organizacijų veiklą reglamentuojančius teisės aktus, jų projektus;
2. valstybės ir savivaldybių institucijoms ir įstaigoms **teikti:**
  - pastabas ir siūlymus dėl teisės aktų, susijusių su nevyriausybinių organizacijų veikla, tobulinimo;
  - pasiūlymus dėl nevyriausybinių organizacijų ir valstybės bei savivaldybių institucijų ir įstaigų bendradarbiavimo;
  - pasiūlymus dėl finansinės paramos programų ir projektų, susijusių su nevyriausybinėmis organizacijomis ar jų veikla;
3. valstybės ir savivaldybių institucijas ir įstaigas **konsultuoti:** dėl nevyriausybinių organizacijų rengiamų teisės aktų, projektų, taip pat dėl šių organizacijų projektų planuojamų finansavimo programų (Mano vyriausybė).

Bendruomeninių organizacijų tarybos (toliau – BO taryba) tikslas stiprinti bendradarbiavimą tarp savivaldybės institucijų, įstaigų ir BO (Vilniaus miesto savivaldybės taryba 2019). BO taryba tai „visuomeniniais pagrindais veikianči kolegiali patariamoji institucija, nustatyta tvarka sudaroma iš Savivaldybės institucijų ir įstaigų bei bendruomeninių organizacijų deleguotų atstovų“ (Vilniaus miesto savivaldybės taryba 2019). BO taryba siekia užtikrinti bei skatinti bendruomenines organizacijas dalyvauti

nustatant, formuojant ir įgyvendinant bendruomeninių organizacijų plėtros politiką (Vilniaus miesto savivaldybės taryba 2019). Bendruomeninių organizacijų atstovas gali būti deleguojamas į BO tarybą, su sąlyga, kad BO yra ne mažiau kaip pusę savivaldybės teritorijoje veikiančių bendruomeninių organizacijų vienijanti organizacija (Vilniaus miesto savivaldybės taryba 2019).

Savivaldybės BO tarybos funkcijos:

1. **teikti** siūlymus:

- savivaldybės institucijoms, kaip skatinti bendruomeninių organizacijų veiklą;
- išplėstinėms seniūnaičių sueigoms dėl atstovų, kurie yra deleguojami į pretendentes eiti seniūno pareigas, ir dėl atstovų, kurie deleguojami dalyvauti savivaldybės tarybos sudaromų darbo grupių, komisijų ir komitetų darbe;
- išplėstinėms seniūnaičių sueigoms ir savivaldybės institucijoms dėl iniciatyvų finansavimo tikslingumo ir bendruomenių viešųjų poreikių, dėl viešųjų paslaugų, už kurių teikimą yra atsakinga savivaldybė;

2. **dalyvauti**: rengiant teisės aktų projektus, kurie susiję su bendruomeninių organizacijų veikla; darbo ar ekspertų grupėse svarstant bendruomeninių organizacijų plėtros politikos klausimus;

3. **skleisti** informaciją apie savivaldybėje veikiančias bendruomenines organizacijas, jų veiklą ir patirtį bei iniciatyvas;

4. **inicijuoti** bendruomeninių organizacijų mokymus, seminarus bei pasitarimus aktualiais veiklos klausimais (Vilniaus miesto savivaldybės taryba 2019).

Lietuvos Respublikos Prezidentas Gitanas Nausėda susitikime su Vilniaus miesto bendruomenių atstovais dalyviams sakė, kad: „Pilietinė galia ir žmonių įsitraukimas į savo valstybės valdymą yra svarbūs ne kaip deklaracija, o kaip realus faktas. <...> valdžios tinklas palieka properšas, kurias gali užpildyti mylintys Lietuvą žmonės“ (Prezidento komunikacijos grupė 2021). Anot Prezidento, „vietos bendruomenės yra svarbios ne tik dėl plėtojamų kultūrinių, švietėjiškų veiklų, aplinkosauginių ar socialinių iniciatyvų, bet ir dėl to, kad jos yra arčiausiai žmonių, todėl gali geriausiai atspindėti visuomenės nuotaikas, atlikti visuomeninę kontrolę, reikalauti skaidrumo, atskaitomybės, viešojo intereso įgyvendinimo, prisidėti užtikrinant valstybės atsparumą įvairioms grėsmėms“ (Prezidento komunikacijos grupė 2021).

F. Teles, kalbėdamas apie pilietines organizacijas, išskiria įsitraukimo svarbą, jis teigia, kad „piliečių grupės vaidina svarbų vaidmenį užtikrinant svarstomosios ir dalyvaujamosios demokratijos elementus, tokius kaip atskaitomybė, skaidrumas, reprezentatyvumas ir pan.“ (Teles 2016, cit. iš Bučaitė-Vilkė ir kt. 2019, 195). Bendruomeninių organizacijų įsitraukimas sprendžiant aktualius klausimus, „yra svarbi priemonė, stiprinanti viešosios politikos sprendimų kokybę, pasitikėjimą demokratija ir viešojo sektoriaus

sprendimais“ (BGI Consulting, UAB 2011, 45). Pasak S. Ščerbinskaitės, nevyriausybinių organizacijų yra savivaldos lygmuo, o jos nariai naudodami įvairias galimas dalyvavimo formas gali prisidėti prie sprendimų priėmimo teritorijų vystymo (2020, 320). I. Jekabsone teigia, kad suinteresuotųjų šalių dalyvavimas sprendimų priėmimo procese yra labai svarbus visais lygmenimis (2019, 85). Remiantis V. Smalskiu ir A. Šilinskyte, viena iš priežasčių, kuri skatina „institucijas įtraukti visuomenę į sprendimų priėmimą vietos savivaldos lygmeniu, yra piliečių, bendruomenių, nevyriausybinių organizacijų ar kitų jų organizacinių darinių įsitraukimo į valdymą naudos bei jų kuriamos viešosios vertės suvokimas“ (2016, 645).

A. Stasiukynas išskyrė tris svarbiausias piliečių dalyvavimo funkcijas: „1) padeda užtikrinti vyriausybinių institucijų reagavimą ir atskaitomybę piliečiams; 2) sukuria sąlygas žmonėms ir grupėms daryti įtaką sprendimams, kurie veikia juos, tuo pat metu stiprinant jų kompetenciją bei gebėjimą tai daryti; 3) teikia demokratinei sistemai stabilumo“ (2010, 106).

Įtraukus piliečius į valdymą, viešojo politika ir jos įgyvendinimo procesai tampa skaidresni ir atviresni visuomenei. Pilietinės visuomenės institutas (2015a) atliktame tyrime išskiria apibrėžtis, kodėl svarbu įtraukti piliečius į sprendimų priėmimą ir kokia to nauda (žr. 8 lent.).

8 lentelė. Piliečių įtraukimo ir dalyvavimo priimanant sprendimus nauda

Rezultatas	Piliečių įtraukimas	Nauda
Valdžios legitimumas ir stipresnė demokratija	Piliečiai lengviau įsitikina, „kad sprendimai reikalingi ir teisingi, lengviau prisitaiko prie pokyčių ir naujų taisyklių“.	„Suteikia daugiau stabilumo ir legitimumo politinei sistemai, kuri tuos sprendimus priima ir juos vykdo“.
Efektyvumas	Procesas ir jo turinys sulaukia daugiau dėmesio, skatina įsitraukti nevyriausybines organizacijas, „pasitelkiant jų turimus ekspertus, žinias ir patirtį“, kad priimami sprendimai būtų kokybiškesni ir atitinkantys visuomenės lūkesčius bei poreikius.	Geresnis politikos formavimas ir įgyvendinimas.
Pasitikėjimas atstovais ir tarnautojais	Atviresnis sprendimų priėmimo procesas gali sustiprinti piliečių pasitikėjimą valdžia ir jos atstovais.	Veiksmingesnis valdžios funkcionavimas.
Skaidrumas	Procesų skaidrumas gerina piliečių požiūrį į priimtus sprendimus bei valstybės ir savivaldybių atstovų veiklą.	Piliečiai jaučia, kad prie sprendimų priėmimo priinama atsakingai ir esant poreikiui jie gali gauti pageidaujamą informaciją. Taip didinamas pasitikėjimas išrinktais atstovais ir valstybės tarnautojais.

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus pagal tyrimų Pilietinės visuomenės institutas 2015a, 7.

Lentelėje pateikiami pagrindiniai teigiami ir naudingi rezultatai, kurie pasiekiami įtraukus piliečius į savivaldos sprendimų priėmimą sprendžiant viešuosius valstybės reikalus. Piliečių dalyvavimas suteikia daugiau stabilumo, geresnes politikos formavimo ir veiksmingesnes valdžios funkcionavimo galimybes, be to, piliečiams suteikiamos galimybės gauti daugiau informacijos apie priimamus sprendimus, taip yra didinamas pasitikėjimas valstybės tarnautojais. Viešosios organizacijos įtraukdamos piliečius ir

organizuotas jų grupės į sprendimų priėmimo procesus taip patenkina piliečių poreikius, didina savo legitimumą ir įgyvendina nustatytus valstybės efektyvumo reikalavimus.

A. Kubilienė, V. Ačienė, A. Norkienė, ir G. Kinduryš (2019) rengdami įstatymo projektą pabrėžė, kad BO „veikla yra neabejotinai svarbi miesto ir kaimo gyvenamosioms vietovėms“ (Kubilienė ir kt. 2019), kadangi jų pagalba yra „teikiamos socialinės paslaugos, vykdoma kultūrinė, prevencinė bei kita veikla bendruomenių interesams ir poreikiams tenkinti“ (Kubilienė ir kt. 2019). „Nevyriausybinių organizacijų gausa yra vienas esminių atviros pilietinės visuomenės bruožų“ (2015b, 69), bet ne būtinai tai atspindi pilietinės visuomenės aktyvumo augimą (Šilinskytė 2015b, 69).

Anot R. Matkevičienės (2017, 175), skatinti piliečių įsitraukimą į valdymo procesus galima pasitelkiant elektroninio dalyvavimo priemones, o tai leis stiprinti svarbių piliečiams sprendimų svarstymo ir priėmimo procesus. Nevyriausybines organizacijas, norėdamos įsitraukti ir dalyvauti vietos savivaldos sprendimų priėmimo procesuose, gali tai daryti pasinaudodamos e. demokratijos įrankiais (žr. 9 lent.).

9 lentelė. *E. demokratijos įrankiai*

E. teisėkūros	„svarstomų ir priimtų teisės aktų projektų, su jais susijusių dokumentų peržiūra ir komentavimas“;
E. konsultacijų	„registracija į konsultacijas, galimybė užduoti klausimus savivaldybės darbuotojams“;
E. skundų	„skundų pateikimas ir registravimas internetu“; „galimybė žemėlapyje pranešti apie konkrečioje vietovėje esančią problemą“;
E. prašymų	„prašymų pateikimas ir registravimas internetu“;
E. iniciatyvų	„pasiūlymų pateikimas“;
E. peticijų	„peticijų pateikimas ir registravimas internetu“;
E. apklausų	„dalyvavimas savivaldybės vykdomose apklausose, savo pozicijos ir nuomonės išsakymas“.

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus pagal R. Mikalaukaitė, ir V. Vitkevičius 2018, 46.

Lentelėje išvardytos galimybės dalyvauti savivaldybių sprendimų priėmimuose naudojantis e. įrankiais. R. Matkevičienės (2017, 174) teigimu, piliečių aktyviam įsitraukimui ir dalyvavimui yra svarbios elektroninės komunikacijos priemonės, kurios užtikrina ne tik piliečių informavimą, bet ir reakciją svarstant piliečiams aktualius klausimus.

A. Šilinskytė išskiria dažniausiai Lietuvoje pasitaikančias bendradarbiavimo problemas, su kuriomis susiduria savivaldybės bendraudamos su nevyriausybėmis organizacijomis: nevyriausybinių organizacijų pasyvumas, nepakankamas reglamentavimas ir apibrėžtumo trūkumas, savivaldybė tik finansinis šaltinis, savivaldybės neaktyvumas (2013, 335). Remiantis Victorian Auditor-General’s Office nuomone, visuomenės dalyvavimas vyriausybės veikloje yra nemažas indėlis į veiksmingų strategijų, programų ir projektų įvykdymą. Požiūris į visuomenės dalyvavimą turi atsispindėti priimame sprendime, kuris turi patenkinti priimančių asmenų poreikius ir dalyvių sprendimus (2015).

Pilietinis visuotinis institutas išvelgia vieną pagrindinių problemų Lietuvoje, kuri lemia bendradarbiavimo tarp valdžios ir piliečių stygių – „menkas teisės aktuose numatytų bendradarbiavimo

būdų ir piliečių įsitraukimo viešųjų sprendimų priėmimą įrankių naudojimas“ (2015, 11). Mano vyriausybės svetainėje yra rašoma apie Lietuvos nevyriausybinę organizacijų sektorių, kad jis vis dar nėra pakankamai išplėtotas, kad galėtų tinkamai atlikti jam tenkantį vaidmenį. Taip pat pateikiamos svarbiausios kliūtys: „nepakankamas gyventojų aktyvumas, menki nevyriausybinę organizacijų administraciniai ir finansiniai ištekliai bei nepakankamai išplėtotas nevyriausybinę organizacijų ir valdžios institucijų bendradarbiavimas“ (Mano vyriausybė). Anot viceministro E. Bingelio (2017), siekiama, kad nevyriausybines organizacijas burtų, stiprėtų ir siektų sutarimų tam tikrais klausimais, taip siekdamas „stipresnės pilietinės visuomenės ir stipresnio, vieningesnio nevyriausybinių sektoriaus“.

Pilietinės visuomenės institutas tyrinėdamas nevyriausybinių sektoriaus piliečių įsitraukimą į sprendimų priėmimo procesą pateikė tokias išvadas, kad Lietuvos visuomenė yra pilietiškai pasyvi, be to, ji „menkai naudojami savo teisėmis bei galimybėmis dalyvauti sprendžiant šalies viešuosius reikalus ar įsitraukti į visuomenei svarbias pilietines veiklas“ (2015a, 5). Visuomenės pasyvumas neskatina valdžios atvirumo ir nepadedą vystyti piliečių ir valdžios bendradarbiavimui. Anot pilietinės visuomenės instituto, siekiant kokybiško bendradarbiavimo tarp piliečių ir valdžios, „būtinai piliečių domėjimasis valstybėje vykstančiais procesais ir aktyvus dalyvavimas <...> viešųjų reikalų svarstymuose“ (2015a, 6). Labai svarbu, kad piliečiai jaustų pareigą ir norėtų tiek įsitraukti, tiek dalyvauti priimančiais bei įgyvendinančiais viešosios politikos sprendimus, taip jie prisidėtų prie sprendimų skaidrumo (Mikalauskaitė, ir Vitkevičius 2018, 41). Piliečių vienijimasis į nevyriausybines organizacijas motyvuoja juos veikti siekiant bendrų tikslų – gerinti visuomenės gerovę, o tai skatina juos įsitraukti į viešųjų sprendimų priėmimo procesą.

Aptarus nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo savivaldybės sprendimų priėmime galimybes ir teoriškai pagrindžius nevyriausybinių organizacijų sprendimų priėmimo dalyvavimo svarbą ir naudą, toliau darbe aptarta nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo Vilniaus miesto savivaldybės sprendimų priėmimo situacija. Kadangi darbo tikslas yra ištirti iššūkius, su kuriais susiduria nevyriausybines organizacijas įsitraukdamos į savivaldybės sprendimų priėmimą, Vilniaus miesto situacijos analizė atlikta tiksliai, planuojant tyrimą.

3. NEVYRIAUSYBINIŲ ORGANIZACIJŲ DALYVAVIMO VILNIAUS MIESTO SAVIVALDYBĖS SPRENDIMŲ PRIĖMIME SITUACIJOS APŽVALGA

Vilniaus miesto savivaldybė – vienintelė miesto savivaldybė Lietuvoje, apimanti ne tik miestą, bet ir kelias gretimas gyvenvietes. Savivaldybėje gyvena 625 349 gyventojai (VĮ Registrų centras 2023 m. sausio 1 d.). Vilniaus miestas yra suskirstytas į 21 seniūniją, kiekvienoje seniūnijoje yra įsisteigusios ir veikiančios nevyriausybinės ir bendruomeninės organizacijos. Šiuo metu Vilniaus miesto savivaldybėje yra 744 nevyriausybinės organizacijos (NVO duomenų bazė) ir 71 veikianti bendruomeninė organizacija.

Vilniaus miesto savivaldybės prioritetai: kurti ir įgyvendinti miesto strateginę viziją; teikti kokybiškas paslaugas gyventojams; pritraukti į miestą investicijas; veikti skaidriai, greitai ir atvirai gyventojams (Vilniaus miesto savivaldybė). Vilniaus miesto savivaldybėje yra sąjungos, tarybos, kurios jungia nevyriausybinės ir bendruomeninės organizacijos narius, tai suteikia daugiau galimybių dalyvauti savivaldybės sprendimų priėmimo svarstant svarbius klausimus visuomenei.

Vilniaus miesto nevyriausybinų organizacijų taryba sudaryta 2020-07-08 sprendimu Nr. 1-604 (2022-06-08 d. Nr. 1-1486 redakcija). „NVO taryba – visuomeniniais pagrindais veikianti kolegiali patariamoji institucija, kuri sudaroma lygiateisės partnerystės pagrindu iš Vilniaus miesto savivaldybės institucijų ir įstaigų atstovų bei nevyriausybinų organizacijų, veikiančių Savivaldybės teritorijoje, deleguotų atstovų“. NVO taryba bendradarbiauja su valstybės ir savivaldybės institucijomis ir įstaigomis bei nevyriausybiniomis organizacijomis. „NVO tarybos veiklos tikslas – užtikrinti ir skatinti nevyriausybinių organizacijų dalyvavimą nustatant, formuojant ir įgyvendinant nevyriausybinių organizacijų plėtros politiką Savivaldybėje, stiprinti bendradarbiavimą tarp Savivaldybės institucijų, įstaigų ir nevyriausybinių organizacijų“. NVO tarybos sudėtį ir nuostatus tvirtina, keičia ir pildo savivaldybės taryba. NVO tarybos sprendimai yra rekomendacinio pobūdžio, jie yra vieši ir skelbiami savivaldybės interneto svetainėje www.vilnius.lt (Vilniaus miesto savivaldybės taryba).

Vilniaus bendruomeninių organizacijų sąjunga (VBOS), įkurta 2019 m., ji vienija septynias Vilniaus miesto bendruomenines sąjungas ir organizacijas (VBOS 2021). Sąjungos tikslas atstovauti VBOS narių interesams ir juos ginti bendradarbiaujant su valstybės valdžios ir valdymo institucijomis, bei skatinti gyventojus bei įmones ir organizacijas, įsikūrusias Vilniaus miesto savivaldybėje, aktyviai dalyvauti kultūriniame ir visuomeniniame gyvenime. VBOS veikla grindžiama Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos Civiliniu kodeksu, Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymu, Lietuvos Respublikos bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymu. VBOS nariais gali būti Vilniaus bendruomeninės

organizacijos (asociacijos ar sąjungos), kurių buveinė įregistruota Vilniaus miesto savivaldybės teritorijoje.

Vilniaus miesto savivaldybės bendruomeninių organizacijų taryba (VBOT) buvo sudaryta Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2019 m. rugsėjo 25 d. sprendimu Nr. 1-237. BO taryba sudaryta iš savivaldybės institucijų ir atstovų bendruomeninių organizacijų. Vilniaus miesto savivaldybės bendruomeninių organizacijų tarybos sudėtį sudarė aštuoni savivaldybės atstovai ir vienuolika bendruomenės narių. Bendruomeninių organizacijų tarybos nuostatai patvirtinti Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2019 m. liepos 24 d. sprendimu Nr. 1-166. Kartą per metus VBOT privalo teikti ataskaitą apie savo veiklą savivaldybės tarybai ir bendruomeninėms organizacijoms, veikiančioms savivaldybės teritorijoje. BO tarybos sprendimai yra vieši ir įforminami posėdžių protokolais. BO tarybos veiklą reglamentuojantys teisės aktai, jos veiklos planai, posėdžių darbotvarkės, posėdžių protokolai ir kita informacija apie BO tarybą ir jos veiklą skelbiami Vilniaus miesto savivaldybės interneto svetainėje www.vilnius.lt (Vilniaus savivaldybė).

Jaunimo reikalų taryba sudaroma lygiateisės partnerystės pagrindu iš „Savivaldybės institucijų atstovų bei jaunimo organizacijų atstovų, kuriuos deleguoja regioninė jaunimo organizacijų taryba“ (Vilniaus savivaldybė). Jaunimo reikalų taryba savo veikloje vadovaujasi: Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymu, Lietuvos Respublikos jaunimo politikos pagrindų įstatymu, Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2011 m. balandžio 6 d. sprendimu Nr. 1-2070, Vilniaus miesto tarybos 2002 m. gegužės 15 d. sprendimu Nr. 580, savivaldybės tarybos sprendimais, mero potvarkiais, kitais teisės aktais ir nuostatais (Vilniaus miesto savivaldybės taryba). Jaunimo reikalų tarybos tikslai:

- jaunimo politikos įgyvendinimo srityse padėti įgyvendinti savivaldybės funkcijas;
- koordinuoti savivaldybės jaunimo politikos įgyvendinimą;
- sprendžiant jaunimui aktualius klausimus užtikrinti jų dalyvavimą sprendimų priėmime;
- stiprinti bendradarbiavimą tarp jaunimo ir jiems atstovaujančių organizacijų bei savivaldybės.

Vilniaus miesto jaunimo reikalų tarybos posėdžių protokolai yra skelbiami viešai Vilniaus miesto savivaldybės puslapyje. Kasmet Vilniaus miesto savivaldybės puslapyje yra skelbiama Vilniaus miesto savivaldybės mero ir Tarybos ataskaita už praėjusius metus apie atliktus ir planuojamus darbus. Vietos savivaldos įstatymas įpareigoja savivaldybių tarybas kasmet pateikti bendruomenei viešą savo veiklos ataskaitą (Labdaros ir paramos fondas „Algojimas“ 2018). Veiklos ataskaita pristatoma, kaip: „Miestas – tai visi mes <...>. Ši ataskaita – apie tai, ko pasiekėme visi kartu“ (Vilniaus miesto savivaldybės mero ir Tarybos ataskaita 2021). Analizuojant 2021 m. ataskaitą yra padaryta nemažai darbų gerinant piliečių gyvenimo kokybę, yra nemažai veiklų, į kurias yra įtraukiami ir piliečiai. Apžvelgiant Vilniaus miesto

savivaldybės veiklos ataskaitą, galima išskirti tam tikras sritis ir kas yra padaryta, siekiant jas tobulinti 2021 metais.

- *Švietimas sostinėje*: statomos ir planuojamos naujos ugdymo įstaigos. Investuojama į pamokų turinį.
- *Miesto erdvės – arčiau žmogaus*: žaliosios erdvės, sporto infrastruktūra, viešosios ir komercinės paslaugos, darnaus susisiekimo infrastruktūra – arčiau kiekvieno gyventojų.
- *Patogesnis judėjimas*: patvirtinta ir pradėta diegti naują gatvių standartą, yra kuriami papildomi viešojo transporto maršrutai, efektyvesnis eismo reguliavimas, toliau gerinamas dviratininkų, vairuotojų bei pėsčiųjų susisiekimas.
- *Žalioji banga*: sužaliuoti turi kiekvienas Vilniaus gatvių kilometras, kviečiami prisijungti gyventojai ir bendruomenės.
- *Sportiškas Vilnius*: atnaujinami aikštynai ir parkai, naujai kyla sporto objektai – viskas subalansuota aktyviam vilniečių gyvenimui.
- *Vilnius – kultūrai*: Vilnius – kūryba alsuojantis miestas, skirta daug dėmesio Vilniaus kultūriniam gyvenimui puoselėti.

Taip pat ataskaitoje yra skelbiami piliečiams naudingi kontaktai, kilus klausimams. Vienas iš pateiktų kontaktų yra „Dėl idėjų miestui ir kitais klausimais“, piliečiai ten gali rašyti savo siūlomas idėjas.

Atliktas BGI Consulting, UAB tyrimas leido daryti išvadas, kad „vienoje gyvenamojoje vietovėje gali veikti kelios bendruomeninės organizacijos, atstovaujančios skirtingoms gyventojų grupėms ar užsiimančios skirtinga veikla“ ir tokių organizacijų tankumas skiriasi kaimo ir miesto vietovėse (2011, 9). Nevyriausybinių organizacijų stengiasi dalyvauti kaip įmanoma aktyviai spręsdamos Vilniaus miesto savivaldybės gyventojų problemas, siūlydamos įvairius projektus, siekdamos gerinti gyventojų gyvenimo kokybę, aplinką, kurioje jie gyvena.

Vilniaus miesto projektas „Dalyvauk! Vilnius“ vyko jau ne pirmą kartą ir visose sostinės seniūnijose jis padėjo seniūnijos gyventojams išgryninti problemas, įvertinti jų aktualumą. Buvo pateiktos 157 sostinės gyventojų idėjos, kaip galėtų būti pagerinta gyvenamoji aplinka. Už labiausiai patikusią savo seniūnijos idėją gyventojai galėjo balsuoti platformoje „Dalyvauk! Vilnius“ arba gyvai užsukę į savo seniūniją. Bendrai prie savo namų vilniečiai labiausiai nori sporto ir aktyvaus laisvalaikio erdvių. 2021 m. geriausia ir bendruomenei reikalingiausia idėja Rusų gyventojai išsirinko paplūdimio prie Vilnios įrengimą, Justiniškių – pasivaikščiojimo taką visomis oro sąlygomis, o Verkių seniūnija savo biudžetą paskyrė dviem idėjoms: treniruoklių ir futbolo aikštelėms Balsiuose. Geriausiomis vilniečių pripažintos idėjos bus įgyvendintos 2023-iaisiais.

Koronaviruso pandemijos laikotarpį nevyriausybinų organizacijų indėlis buvo itin reikšmingas užtikrinant visuomenei teikiamų socialinių paslaugų tęstinumą. Nevyriausybinų organizacijų indėlis ir pagalba valstybei padėjo rūpintis pačiais pažeidžiamiausiai visuomenės nariais: senoliais, žmonėmis su negalia, skurdžiau gyvenančiomis šeimomis, vaikais (Mano vyriausybė).

2021 m. įvyko Lietuvos vietos bendruomenių organizacijų sąjungos susitikimas su Vilniaus apskrities savivaldybių bendruomeninių organizacijų tarybų ir bendruomeninių organizacijų atstovais. Susitikimo metu buvo pristatyta ir Vilniaus miesto taryba, kaip labai aktyvi, surengusi kelis forumus, svarstanti įvairius su miesto bendruomeninių organizacijų susijusius klausimus.

2021 m. rugsėjo 23 d. Vilniuje įvyko Vilniaus bendruomeninių organizacijų kasmetinis sąskrydis „Bendruomenės bendruomenėms“. Sąskrydžio metu dalyviai dalijosi savo džiaugsmiais ir rūpesčiais, patirtimi ir naudingais kontaktais. Kasmet kiekvienoje Vilniaus seniūnijoje organizuojami kultūriniai, sporto ir edukaciniai renginiai, kurių metu lygiagrečiai vyksta daug diskusijų su savo bendruomenių nariais ir kviestiniais savivaldos svečiais, taip pat organizuojami susitikimai su Vilniaus savivaldybės atstovais infrastruktūros, statybų, ugdymo įstaigų klausimais (Made in Vilnius 2021).

Vilniaus miesto savivaldybė turi oficialų puslapį, kuriame yra teikiama naudinga informacija gyventojams. Šiame puslapyje gyventojai gali matyti, pavyzdžiui, kokias paslaugas teikia savivaldybė, kokie projektai yra vykdomi arba planuojami, gali deklaruoti gyvenamąją vietą. Yra skiltis „dažnai užduodami klausimai“, kurioje yra pateikti savivaldybės darbuotojų atsakymai, ir gyventojai gali rasti atsakymą, jeigu kiltų panašus klausimas. Yra skiltis „Tvarkau Vilnių“, prisijungę piliečiai gali rašyti apie rūpimas problemas ir pateikti savo siūlymus. Yra pateikti visų savivaldybės darbuotojų kontaktai.

Apibendrinant Vilniaus miesto savivaldybės situaciją, savivaldybėje yra nemažai nevyriausybinų organizacijų, kurios dalyvauja Vilniaus miesto savivaldybės gyventojų gyvenimo kokybės gerinime. Yra vykdomi projektai, kurie gerina gyvenamųjų vietų aplinką. Vilniaus miesto savivaldybės puslapyje pateikiama daug informacijos, kuri gali būti naudinga gyventojams. Išanalizavus savivaldybės puslapyje pateiktus duomenis, galima teigti, kad yra asociacijos, tarybos, kurios padeda nevyriausybiniams organizacijoms įsitraukti į savivaldybės veiklą. Piliečiams yra sudaryta galimybė teikti siūlymus (idėjas) bei pranešti apie kilusias problemas. Teoriškai yra suteikta nemažai galimybių įsitraukti į savivaldybės sprendimų priėmimą.

Siekiant išsiaiškinti, ar nevyriausybinių organizacijų turi galimybę lengvai įsitraukti į Vilniaus miesto savivaldybės priimamus sprendimus, ar susiduria su iššūkiais, norėdamos dalyvauti sprendimų priėmime, atliktas kokybinis tyrimas, kurio metu buvo išsiaiškinta Vilniaus miesto savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų atstovų nuomonė.

3.1. Tyrimo metodologija

Atlikta mokslinės literatūros, teisės aktų ir įstatymų analizė, leido sudaryti nuomonę apie piliečių įsitraukimo į savivaldybės sprendimų priėmimo procesą svarbą. Išsiaiškinta, kad piliečiai savo noru gali jungtis į nevyriausybinės organizacijas ir dalyvaudami savivaldybių sprendimų priėmimo atstovauti savo teisėms. Savivaldybių sprendimų priėmimo procese piliečiams atstovaujančios organizacijos padėtų jiems teisingai pasiruošti teikti prašymus ir (arba) siūlymus, siekiant tinkamo sprendimo abiem pusėms. Mokslininkai teigia, kad kartais piliečių įtraukimas į sprendimų priėmimą yra sudėtingas procesas. Būna tokių sprendimų, kurie turi būti priimti greitai ir konsultuotis su piliečiais yra nepalanku, įtraukus piliečius, procesas gali užtrukti. Mokslininkai teigia, kad yra nemažai galimybių piliečiams įsitraukti į savivaldybių priimamus sprendimus, bet, jų nuomone, yra ir galimų dalyvavimo sunkumų. Mokslininkų atlikti tyrimai ir pateiktos išvados apie mažą piliečių dalyvavimo aktyvumą sprendimų priėmimo paskatino atlikti tyrimą ir išsiaiškinti, kokie iššūkiai neleidžia nevyriausybinėms organizacijoms aktyviai dalyvauti įsitraukiant į savivaldybių sprendimų priėmimo procesus.

Tyrimo aktualumas. Išanalizavus mokslinę literatūrą galima teigti, kad nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas savivaldybių sprendimų priėmimo procese yra labai svarbus. Įtraukus piliečius į sprendimų priėmimą, galima pasiekti geresnių rezultatų, kurie atitiktų visuomenės poreikius ir lūkesčius. Toks sprendimų priėmimo procesas būtų efektyvesnis, kadangi atsirastų galimybė atsižvelgti į visuomenės poreikius. Piliečiai, matydami savo indėlį į sprendimų priėmimą ir naudą visuomenei, pajustų, kad juos valdininkai girdi, tuomet dar labiau būtų suinteresuoti savivaldybių veikla, o tai padėtų kurti efektyvias valdymo sąlygas. Taip būtų išlaikyta viešojo sektoriaus reputacija, ir tai padėtų įgauti daugiau piliečių pasitikėjimo. Bendradarbiavimas tarp visuomenės ir savivaldybių yra labai svarbus valstybės valdymui. Siekiant išsiaiškinti, su kokiais iššūkiais susiduria nevyriausybinių organizacijų dalyvaudamos savivaldybių sprendimų priėmimo procese, atliktas tyrimas Vilniaus miesto savivaldybėje. Vilniaus miesto savivaldybė atrinkta neatsitiktiniu būdu. Darbo rengėja ją pasirinko, nes pati gyvena Vilniuje. Siekiama išsiaiškinti, ar nevyriausybinių organizacijų susiduria su iššūkiais įsitraukdamos į savivaldybės sprendimų priėmimo procesą, jeigu susiduria – kokie tai iššūkiai.

Tyrimo strategija. Norint išsiaiškinti nevyriausybinių organizacijų įsitraukimo į savivaldybių sprendimų priėmimą galimybes, atlikta mokslinės literatūros, dokumentų ir teisės aktų analizė. Išanalizavus teorinį pagrindą, bandoma išsiaiškinti, kokie būdai taikomi nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių bendradarbiavime, kokiais būdais nevyriausybinių organizacijų įsitraukia į savivaldybės sprendimų priėmimo procesą ir su kokiais iššūkiais susiduria.

Planuojant tyrimą, numatyti šie žingsniai (žr. 10 lent.):

10 lentelė. Tyrimo žingsniai

Žingsniai	Tikslas	Veiksmas
Tyrimo tikslas.	Kas ir kodėl bus tiriama?	Suformuluojamas tyrimo tikslas.
Duomenų rinkimo metodo pasirinkimas ir pagrindimas.	Kaip bus renkami duomenys?	Parinkamos reikalingos priemonės. Sudaromi klausimai.
Tyrimo dalyvių atranka.	Iš ko ar iš kur bus renkami duomenys?	Sprendžiamas tyrimo dalyvių atrankos klausimas.
Lauko darbai.	Renkami duomenys, atliekant interviu.	Pasirinkta individualaus interviu forma.
Darbas su duomenimis.	Duomenų parengimas analizei.	Duomenų analizė ir interpretacija.
Tyrimo ataskaitos rengimas ir rezultatų pristatymas.	Kuo remiantis, vadovaujantis buvo priimti sprendimai.	Apdoroti, analizuoti, pateikti. Kuo detaliau aprašyti.

Šaltinis: Sudaryta darbo autoriaus pagal I. Gaižauskaitę, ir N. Valavičienę 2016.

Tyrimo metodas – naudojamas kokybinis duomenų rinkimo metodas. Kokybinio tyrimo pasirinkimui įtakos turėjo tikslus uždavinys, kuris gali būti pasiektas tik atlikus kokybinį tyrimą, kurio metu naudojamas informacijos rinkimo būdas – interviu. „Interviu – tai pokalbis, kurio metu tyrėjas renka informaciją, apklausdamas vieną ar kelis žmones (respondentus)“ (Van Thiel 2015, 93). Interviu apima respondentų klausinėjimą ir įdėmų klausymąsi. „Interviu yra bendravimo tarp tyrėjo (duomenų rinkėjo) ir tyrimo dalyvio (duomenų teikėjo) forma, o pokalbis vyksta užduodant klausimus ir į juos atsakant“ (Gaižauskaitė, ir Valavičienė 2016, 13). Atlikti pasirinktas interviu, nes tai yra lankstus duomenų rinkimo būdas ir „pokalbio metu tyrėjas gali užduoti papildomus klausimus, kad geriau ir išsamiau suprastų bet kokius pateiktus atsakymus“ (Van Thiel 2015, 93). Atliekant interviu informacija gaunama žodžiu, taip suteikiama galimybė labiau pažinti tiriamąjį asmenį: ką mano, ką žino. Interviu metu tyrėjas turi galimybę komentuoti ir paaiškinti tiriamajam ne visada suprantamus klausimus (Kardelis 2017). Labai svarbu atliekant interviu nenukrypti nuo interviu tikslo, „kad pokalbyje būtų pateikta pakankamai svarbių duomenų“ (Van Thiel 2015, 94). Atliekant interviu užduodami atviri klausimai ir tikimasi gauti kiek įmanoma platesnius, išsamesnius, atviresnius atsakymus, suformuluotus ir pateiktus paties tyrimo dalyvio (Gaižauskaitė, ir Valavičienė 2016, 15).

Pasirinkta atlikti *pusiau struktūruotą interviu* – tai duomenų rinkimo būdas, jis skiriasi nuo normalaus pokalbio. „Tyrėjas turi atlikti kelias užduotis vienu metu: išklaudyti, reaguoti į respondento teiginius, įgyti respondento pasitikėjimą (parodyti susidomėjimą), apsvarstyti, kokie pokalbio elementai gali būti aktualūs, o kurie neaktualūs“ (Van Thiel 2015, 94). Pusiaus struktūruotuose interviu klausimų uždavimo tvarka atliekama atsižvelgiant į pokalbio eigą, jei respondentas daugiau ar mažiau atsakė į ketvirtą klausimą atsakydamas į ankstesnį klausimą, tyrėjas taip pat gali praleisti ketvirtą klausimą, kad vėl neklausinėti to paties (Van Thiel 2015, 95). Pusiaus struktūruotame interviu kaip orientyras naudojamas anksčiau parengtų klausimų rinkinys.

Naudojamas informacijos rinkimo instrumentas – klausimynas (interviu teminis planas). Formuluoiant interviu klausimus reikia atsižvelgti į tai, kad klausimai būtų aiškūs ir suprantami, nerekomenduojama užduoti pernelyg ilgus ar dviprasmiškus klausimus. Formuojant klausimą reikia atsižvelgti į tai, kad formuluotėje nepateikti savo nuomonės. Tarp užduodamų klausimų būtina paklausti respondento apie tikrovę ir patirtį, paprašyti pateikti atsakymus su konkrečiais pavyzdžiais, pavyzdžiai gali būti naudingi atsakymų interpretavimo etape (Van Thiel 2015, 94).

Pradėdamas interviu tyrėjas turi paaiškinti tyrimo tikslą. Labai svarbu informuoti tyrimo dalyvius „kokie yra tyrimo tikslai, kaip bus atliekamas tyrimas bei kaip ir kur bus panaudoti tyrimo duomenys“, tik suprasdami situaciją dalyviai gali sutikti arba nesutikti dalyvauti tyrime (Aleksnevičienė, Pocienė, ir Šupa 2020, 58). Pabaigus pokalbį, reikia padėkoti už skirtą laiką ir trumpai paaiškinti, kas bus daroma su respondento pateikta informacija. Tyrėjas turi laikytis mandagaus ir suinteresuoto požiūrio, reikia rodyti pagarbą respondento nuomonei, tyrėjas turi stengtis išlikti kiek įmanoma neutralus. Būdas surinkti optimalų informacijos kiekį yra leisti pokalbiui eiti natūralia eiga (Van Thiel 2015, 95–98).

Interviu duomenų analizė. Tyrėjas, analizuodamas kokybinius duomenis, turi orientotis „į giluminį, visapusišką duomenų ir jų visumos supratimą“ (Gaižauskaitė, ir Valavičienė 2016, 314). Kokybinius duomenis dažnai sunku apibrėžti, ne visada aišku, kur tiksliai prasideda ar baigiasi teksto fragmentas. Pagrindinė analizės medžiaga yra tekstiniai interviu duomenys (Gaižauskaitė, ir Valavičienė 2016, 315). Kadangi kiekvienas žmogus pasakodamas vartoja tam tikrus terminus, kad pasakytų savo mintis ir nuomonę, labai svarbu analizuojant duomenis nenukrypti. I. Gaižauskaitė ir N. Valavičienė teigia, kad „darbas su duomenimis reikalauja didelio kruopštumo, dėmesingumo, analitinių gebėjimų, kritinio mąstymo“ (2016, 30). Interviu metu duomenys surenkami teksto forma, analizuojant duomenis ieškoma atsakymų į tyrimo klausimus. Tekstinius duomenis reikia aprašyti taip, „kad būtų išlaikytas jų autentiškumas, interviu dalyvių žodžiai, prasmės ir atspindėta tyrimo dalyvio pozicija“ (Gaižauskaitė, ir Valavičienė 2016, 316). Duomenys pateikiami naudojant dalyvių citatas, kurios pagrindžia tyrėjo pateikiamą informaciją, formuluojami teiginiai. „Citatos turėtų būti pageduotos – ne pakeistos, tačiau originali tyrimo dalyvio kalba sutvarkyta taip, kad būtų suprantama skaitantiesiems ataskaitą“ (Gaižauskaitė, ir Valavičienė 2016, 35). Duomenis reikia struktūrizuoti, jie turi būti suskirstomi į kategorijas ir subkategorijas, kad būtų galima juos vėliau palyginti. Duomenyse ieškoma prasmingų sąsajų, mėginama duomenis grupuoti bei priskirti juos tam tikroms kategorijoms, „taip pat kategorijas jungti ir skaidyti atsižvelgiant į tyrimo tikslą“ (Aleksnevičienė, Pocienė, ir Šupa 2020, 49). Dėl lankstaus duomenų rinkimo formato atlikti interviu šiek tiek skiriasi vienas nuo kito, tai reikalauja didelių įgūdžių apdorojant atsakymus. Duomenų apdorojimas tai procesas, kuris reikalauja daug laiko (Van Thiel 2015, 94).

Tyrimo organizavimas. Siekiant tyrimo tikslumo, iš anksto apsvaistyta pokalbio tema ir tikslas,

nuspręsta apklausti Vilniaus miesto savivaldybės ir pasirinktų priklausančių šiai savivaldybei nevyriausybinių organizacijų atstovus.

Tyrimo atlikimo laikas. Tyrimas atliktas 2023 metais vasario – kovo mėnesiais.

Atrankos imtis – netikimybinė. „Kokybiniam tyrimui neaktualus tiriamųjų skaičius, o aktualus gauto interviu teksto turinys – jo gilumas, išsamumas, nauja informacija“ (Žydžiūnaitė 2011, 78). „Kokybinio tyrimo imtis galutinai baigiama formuoti duomenų rinkimo ir analizės procesų metu“ (Gaižauskaitė, ir Valavičienė 2016, 41).

Siekiant atlikti tyrimą, nuspręsta apklausti:

1. Vilniaus miesto savivaldybės atstovus, jie atrinkti atsižvelgiant į jų vykdomas funkcijas ir į tai, ar jie tiesiogiai susiduria su nevyriausybinių organizacijų veikla, nepriklausomai nuo užimamų pareigų;
2. Vilniaus miesto savivaldybės nevyriausybinių organizacijų atstovus;
3. Vilniaus miesto savivaldybės kandidatus į merus – sprendimas įtraukti į interviu dalyvius buvo priimtas remiantis tuo, kad 2023 m. kovo 5 d. turėjo įvykti rinkimai į merus. Buvo perskaitytos kandidatų pateiktos programos, kai kurie minėjo, kad yra svarbus piliečių dalyvavimas savivaldybės sprendimų priėmimo ir jie sieks skatinti piliečių dalyvavimą.

Respondentų imtis pasirinkta atsižvelgiant į tyrimo tikslą, siekiant gauti kuo tikslingesnę atsakymą į iškeltą probleminį klausimą, buvo stengtasi apklausti kuo daugiau nevyriausybinių organizacijų atstovų, siekiant išgirsti daugiau nuomonių ir apibendrinus atsakymus padaryti tikslingesnes išvadas. Tyrimo dalyvių atranka svarbi atliekant interviu, ji lemia surinktų duomenų kokybę (Gaižauskaitė, ir Valavičienė 2016, 37). Siekiant išsiaiškinti, ar nevyriausybines organizacijas susiduria su iššūkiais įsitraukdamos į savivaldybių sprendimų priėmimą, labai svarbi kiekvienos kategorijos respondentų nuomonė. Ji suteikė galimybę tiksliau įvertinti esamą situaciją. Atlikus interviu su kiekvienu iš respondentų ir sužinojus jų nuomonę, pavyko išsiaiškinti, kokie yra nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo savivaldybės sprendimų priėmimo procesuose iššūkiai, remiantis gautų duomenų analizės išvadomis, atsirado galimybė pateikti rekomendacijas, kaip tuos iššūkius spręsti, kad įsitraukimo ir dalyvavimo procesas vyktų sklandžiai.

Siekiant atlikti interviu su pasirinktais respondentais ir užtikrinti tyrimo validumą, iš anksto nebuvo numatytas tyrimo imties dydis, bet duomenys rinkti tol, kol jie pradėjo kartotis ir naujų respondentų įtraukimas nebesuteikė naujos informacijos, tai yra – tyrimo duomenys buvo prisotinti. Imties dydis priklauso nuo renkamų duomenų informatyvumo, „į tyrimą verta traukti naujus imties vienetus tol, kol pradeda mažėti gaunamų duomenų informatyvumas“ (Rupšienė 2007, 35). Jeigu tyrėjas atliekant individualų interviu iš esmės jau nieko naujo nesužino, tai toliau tokiu būdu duomenų rinkti neverta (Rupšienė 2007, 35).

Tyrimas buvo atliekamas potencialiems respondentams išsiunčiant laiškus su prašymu dalyvauti pusiau struktūruotame interviu atliekamame savivaldybės lygmeniu, laiške taip pat paaiškinama, koks tai tyrimas ir ką siekiama išsiaiškinti. Iš viso buvo pakviesti 96 respondentai, kuriems buvo išsiųsti laišukai, iš jų: 12 laiškų išsiųsta Vilniaus miesto savivaldybės atstovams; 13 laiškų išsiųsta Vilniaus miesto kandidatams į merus ir 71 laiškas išsiųstas nevyriausybinėms organizacijoms, kurių veikla yra Vilniaus mieste. Dalyvauti pusiau struktūruotame interviu sutiko 14 asmenų: 4 savivaldybės atstovai, kurių funkcijos tiesiogiai susijusios su nevyriausybinių organizacijų veikla; 1 seimo narys (2023 metų kandidatas į Vilniaus merus) ir 9 nevyriausybinių organizacijų atstovai.

Laiške pasiūlyta pasirinkti, kokių būdu respondentai gali dalyvauti interviu. Siekiant atlikti interviu su pasirinktais respondентаis, atlikimo data ir laikas suderinti su respondентаis jiems tinkamu laiku. Kiekvienas respondentas pasirinko jam tinkamiausią variantą. Dalis respondentų pasirinko susitikti gyvai, keli susitikti per programėlę „Microsoft Teams“, keli sudalyvavo interviu atsakydami į klausimus telefonu. Socialiniams tyrimams taikomi tiesioginiai ir nuotoliniai interviu:

- Interviu telefonu – bendravimas tarp tyrėjo ir tyrimo dalyvių vyksta pasitelkus ryšio priemones.
- Interviu internetu – naudojant kompiuterines priemones, naudojant programas ir interneto ryšį imant kokybinius interviu.
- Interviu elektroniniu paštu – komunikacija, raštu (Gaižauskaitė, ir Valavičienė 2016, 238).

Respondentui sutikus, interviu buvo įrašomas į diktofoną. Dar keletas atsakymų į klausimus buvo atsiųsti el. paštu. Planuojamo vieno interviu trukmė 40–50 min., bet kiekvieno interviu trukmė skyrėsi. Interviu pasiruošimas ir atlikimas pareikalavo susikaupimo ir kūrybiškumo. Laiške taip pat buvo išsiųstas klausimynas su tikslu, kad respondentai susipažintų su klausimais, kuriuos norima aptarti. Interviu klausimynas buvo sudarytas iš anksto atlikus mokslinės literatūros analizę ir atsižvelgiant į tyrimo temą bei tikslą. Kokybiniam interviu taikomas iš dalies struktūruotas klausimynas, sudaryti trys klausimynai:

1) nevyriausybinių organizacijų atstovams – siekiant išsiaiškinti, ar organizacijos susiduria su iššūkiais, norėdamos įsitraukti į savivaldybės sprendimų priėmimą ir dalyvaudamos jame. Jeigu susiduria, kokie tie iššūkiai. Klausimyną sudarė 6 pagrindiniai klausimai (žr. 1 priedą).

2) savivaldybės darbuotojams – siekiant išsiaiškinti jų nuomonę dėl nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo savivaldybių sprendimų priėmime. Klausimyną sudarė 6 pagrindiniai klausimai (žr. 2 priedą);

3) kandidatams į merus – siekiant išsiaiškinti jų nuomonę dėl BO dalyvavimo savivaldybių sprendimų priėmimo procesuose; ką jie planuoja daryti, kad piliečių įtraukimas į sprendimų priėmimą vyktų sklandžiai; kokie bus jų veiksmai, siekiant piliečių aktyvumo dalyvaujant visuomenės gerovės kūrimo.

Klausimyną sudarė 6 pagrindiniai klausimai (žr. 3 priedą).

Atliekant interviu užduodamų klausimų tvarka, jų formuluotė keitėsi, buvo užduodami papildomi klausimai atsižvelgiant į situaciją bei išsikeltą tikslą.

Atliekant kokybinį tyrimą bei analizuojant surinktą informaciją, laikytasi etikos principų: konfidencialumo, anonimiškumo, pagarbos asmens privatumui, geranoriškumo ir teisingumo (Aleksnevičienė, Pocienė, ir Šupa 2020, 48). Remiantis šiais tyrimo etikos principais, tyrimo dalyviams pristatytas tyrimo pobūdis, tikslas, pateikta aiški informacija apie duomenų paskirtį ir naudojimą. Anot I. Gaižauskaitės ir N. Valavičienės (2016), laikytis tyrimo etikos atliekant interviu tyrimą yra labai svarbu dėl glaudžios tyrėjo ir tyrimo dalyvio sąveikos. Dar vienas labai svarbus dalykas atliekant tyrimą, respondentai turi būti tikri, kad bus užtikrintas jų dalyvavimo tyrime konfidencialumas. Būtina nuasmeninti informaciją taip, kad „surinktų ir tyrime analizuojamų bei rezultatuose pateikiamų duomenų turi būti neįmanoma identifikuoti asmens tapatybės“ (Aleksnevičienė, Pocienė, ir Šupa 2020, 58–59). Pateikiant analizuojamus duomenis respondentai yra užkoduoti, dalyviai koduojami priskiriant dalyvio numerį naudojant raides ir skaičius (žr. 11 lent.).

11 lentelė. Atlikto tyrimo respondentų kodai

Tyrimo metodas	Tiriamoji visuma	Imtis	Kodavimas
Pusiaus struktūruotas interviu	Vilniaus miesto savivaldybės tarybų nariai ir tarnautojai, tiesiogiai dirbantys su nevyriausybinėmis organizacijomis.	4 respondantai	SV1; SV2 ir t. t.
	Kandidatas į Vilniaus miesto merus, seimo narys.	1 respondantas	KV1
	Nevyriausybinių organizacijų atstovai.	9 respondantai	NB1; NB2 ir t. t.

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus.

Tyrimo metu surinktų duomenų analizės patikimumas leidžia pateikti argumentuotas išvagas apie nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo galimybes sprendimų priėmimo Vilniaus miesto savivaldybėje. Individualiojo interviu metu surinktų duomenų analizei taikytas kokybinės turinio analizės metodas, pristatomi pusiau struktūruotų interviu rezultatai. Gauti duomenys buvo susisteminti, suskirstyti ir pateikiami pagal kategorijas bei subkategorijas. Taip pat pabrėžtina, kad tyrimo rezultatų analizė remiasi respondentų pateiktų atsakymų turiniu, o ne jų išskirtų kategorijų pasikartojimo dažnumu. Rezultatų pagrindimas pateiktas naudojant dalyvių citatas. Atsižvelgiant į tai, magistro „darbe nėra siekiama pateikti jokių respondentų atsakymus galimai apibendrinančių kiekybinių išraiškų“ (Šukvietienė 2018, 104). Analizuojant respondentų interviu, atsakymai buvo grupuojami pagal respondentų kategoriją, siekiant išskirti kiekvienos respondentų grupės nuomonę ir po to pateikti apibendrintą rezultatą. Atlikus tyrimą, toliau pateikta tyrimo duomenų analizė, kurioje aptariami gautų duomenų rezultatai.

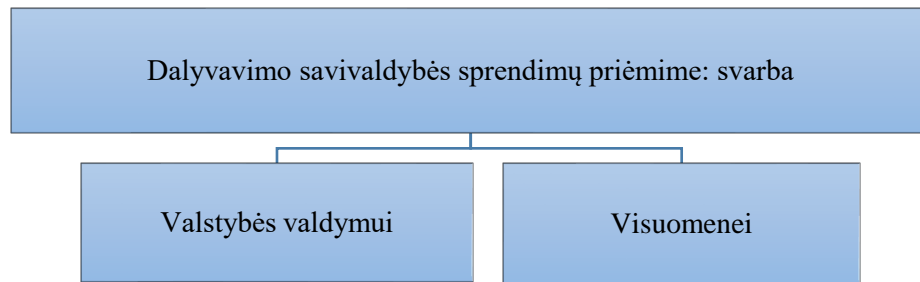
3.2. Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo savivaldybių sprendimų priėmimo empirinio tyrimo Lietuvoje rezultatų analizė

Atlikta mokslinės literatūros analizė padėjo išsiaiškinti, kad nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas savivaldybės sprendimų priėmimo yra svarbus, įvairių šalių mokslininkai atlieka tyrimus norėdami išsiaiškinti tokio proceso efektyvumą. Mokslininkai daug kalba apie valdžios ir visuomenės bendradarbiavimą, apie kartu priimamų sprendimų naudą. Remiantis išanalizuota teorija atliktas tyrimas Vilniaus miesto savivaldybėje, siekiant ištirti nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo savivaldybės sprendimų priėmimo iššūkius. Atliekant interviu, klausimai užduodami pagal jų svarbą. Labai svarbu aptarti klausimus, kurie susiję su šių organizacijų dalyvavimu savivaldybės sprendimų priėmimo. Klausimai buvo užduodami kiekvienai respondentų kategorijai, siekiant sužinoti jų nuomonę apie nevyriausybinių organizacijų dalyvavimą sprendimų priėmimo.

Pirmas klausimas užduodamas siekiant išsiaiškinti respondentų nuomonę apie nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo savivaldybės sprendimų priėmimo svarbą. Nuo respondentų atsakymų priklausė tolimesnė tyrimo eiga ir užduodamų klausimų turinys.

Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo savivaldybės sprendimų priėmimo svarba.

Analizuojant respondentų interviu metu gautus atsakymus išsiaiškinta jų nuomonė, kad nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas savivaldybės sprendimų priėmimo yra svarbus (žr. 5 pav.).

5 pav. Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas savivaldybės sprendimų priėmimo: svarba

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus.

Savivaldybės atstovų interviu atsakymų analizė leidžia teigti, kad piliečių dalyvavimas savivaldybės sprendimų priėmimo yra vienas iš demokratinės valstybės valdymo būdų. Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas savivaldybės sprendimų priėmimo leidžia savivaldybei išgirsti visuomenės nuomonę ir išsiaiškinti jos poreikius. Anot nevyriausybinių organizacijų, bendruomenės geriau žino supančią jas aplinką, todėl gali tinkamai patarti dėl jos planavimo. Siekdama vykdyti sėkmingus projektus, savivaldybė turėtų bendradarbiauti su nevyriausybėmis organizacijomis. Nevyriausybinių organizacijų išsakyta nuomonė dėl vykstančių pasikeitimų savivaldybės ribose padėtų gerinti valstybės valdymą. Įtraukiant

piliečius į savivaldybės sprendimų priėmimą būtų skatinama pilietinės visuomenės plėtra bei valstybės demokratizacija. Organizacijoms suteikta teisė dalyvauti savivaldybės sprendimų priėmime sudaro galimybę atstovauti piliečiams ir jų interesams. Nevyriausybinių organizacijų atstovai teigia, kad piliečių įtraukimas į savivaldybės sprendimų priėmimą yra gera galimybė išsiaiškinti jų nuomonę apie rūpimus visuomenei klausimus. Žinodama piliečių nuomonę, girdėdama apie piliečių kasdienes problemas, savivaldybės administracija turėtų galimybę priimti tvarius ir ilgalaikius sprendimus, kurie yra naudingi abiem pusėm. Remiantis nevyriausybinių organizacijų respondentų nuomone, savivaldybė ir yra tam, kad tarnautų piliečiams.

Respondentų interviu metu gauti atsakymai (žr. 12 lent.).

12 lentelė. Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo svarba priimant sprendimus

Subkategorija	Respondentų teiginiai
Valdymui	<p>„<...> dėl sprendimo tvarumo arba ilgalaikiškumo“, „jeigu savivaldybė tik <...> priima savarankiškai sprendimus, tai iš karto matosi kvestionuojama <...> retai kada būna <...> derantis sprendimas tai vietai“ [SV4]. „Piliečių dalyvavimas savivaldybės sprendimų priėmime yra vienas iš demokratinės valstybės valdymo būdų“ [SV1]. „<...> tokiu atveju mes išgirstame gyventojų nuomonę, nes šiaip gyventojų nuomonės taip paprastai neišgirsi“ [SV4]. „Bendruomenė žino ją supančią aplinką ir gali tinkamai patarti jos planavime“ [NB2]. „<...> labai sėkmingai bendradarbiaujam su savivaldybe <...>. <...> reikia bendrauti, kaip su partneriais <...> kad būtų sėkmingi projektai“ [NB8]. „Gali siūlyti ir savo nuomonę apie vykstančius pasikeitimus“ [NB9]. <...> gerinti valstybės valdymą, skatintume pilietinės visuomenės plėtrą bei valstybės demokratizaciją“ [NB6]. „Valstybiniai projektai, turi būti derinami su gyventojais“ [NB3].</p>
Visuomenei	<p>„<...> suteikia teisę valstybės gyventojams dalyvauti ir atstovauti tautai, jos interesams“ [SV1], „piliečiai <...> geriausiai žino visuomenės poreikius“ [SV2]. „<...> gali pasiūlyti gerų sprendimo būdų“ [SV1]. „<...> sprendimai būtų tvarūs <...> būtų ilgalaikiai“, „kiekviena bendruomenė turi savo gyvenamą aplinką ir kai mes ateiname su bet kokiais pokyčiais, ar statytojai, ar savivaldybė kažką daro, tie pokyčiai tikrai sukelia labai daug nepatogumų, labai daug įvairių niuansų ir tada prasideda kovos. Kad kovos nevyktų, reikia kiek įmanoma anksčiau suderinti ir bendruosiuose sprendimuose dalyvauti. Dar geriau, kai yra iš viso nuo pat klausimo pradedama, ką mes čia darysime, turi dalyvauti bendruomenė“ [SV4]. „piliečiai būtinai turi dalyvauti <...> [NB3]. „Būtent girdėti piliečių iniciatyvas <...> kasdienes problemas, klausimus“ [NB7]. „<...> nes savivaldybės sprendimų pasekmes išgyvena būtent bendruomenės“ [NB1]. „<...> savivaldybė yra tam, kad tarnautų piliečiams“ [NB7]. „<...> gera galimybė išsakyti savo nuomonę, kaip yra matoma, nes kiekviena pusė mato tai iš savo pozicijos. O kadangi NVO arčiausiai piliečių, tai yra paprasčiau perduoti piliečių nuomonę, ypač kalbant apie pažeidžiamas grupes“ [NB9].</p>

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus

Apibendrinant visų respondentų atsakymus dėl nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo svarbos savivaldybės sprendimų priėmime, galima teigti, kad respondentų nuomonė dėl nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo savivaldybės sprendimų priėmime sutampa. Tiek savivaldybės, tiek ir nevyriausybinių organizacijų atstovai mano, kad labai svarbus nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas savivaldybės sprendimų priėmime. Toliau būtina aptarti, kokią pridėtinę vertę suteikia nevyriausybinių

organizacijų dalyvavimas savivaldybės sprendimų priėmimo.

Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo savivaldybės sprendimų priėmimo pridėtinė vertė.

Interviu metu gauti respondentų atsakymai buvo išanalizuoti ir sugrupuoti į tris pagrindinius aspektus, kurie pabrėžia nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo savivaldybės sprendimų priėmimo naudą (žr. 6 pav.).

Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo nauda priimant sprendimus		
Sprendimų efektyvumas	Sprendimų prioritetai	Biudžeto skirstymas

6 pav. Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas savivaldybės sprendimų priėmimo: pridėtinė vertė

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus

Anot respondentų, piliečiai geriau žino jiems aktualiausias problemas ir gali pasiūlyti gerų sprendimo būdų arba bent nukreipti teisinga linkme, jie žino, kokie sprendimai šiuo metu yra aktualesni bendruomenei.

Dalyvaudamos per sudarytas tarybas, gali teikti siūlymus dėl bendruomeninių viešųjų poreikių. Nevyriausybines organizacijas dalyvaudamos darbo ar ekspertų grupėse gali prisidėti prie teisės aktų, kurie susiję su nevyriausybinių organizacijų veikla, rengimo. Remiantis savivaldybės atstovų nuomone, kad priimami sprendimai savivaldybėje būtų tvarūs ir ilgalaikiai, reikalingas bendras visų miestiečių įsitraukimas į sprendimų priėmimus. Taigi nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas savivaldybės sprendimų priėmimo turi pridėtinę vertę, nes suteikia savivaldybei reikalingos informacijos apie piliečių poreikius, apie būtinus darbus, kuriuos reikia atlikti. Nors nevyriausybinių organizacijų atstovai užsiminė, kad ne visada jos gali daryti įtaką sprendimams, bet jų pasisakymai lieka išgirsti. Nevyriausybines organizacijas ir pačios gali inicijuoti probleminio klausimo iškėlimą parašydamos savivaldybės atstovams, nustatydamos tam tikras prioritetas kryptis arba klausimus ir jau išdiskutavus organizacijos viduje, ateiti diskutuoti į savivaldybę. Kai kurie respondantai teigia, kad jeigu BO ateina su problema, kuri yra aktuali ir savivaldybei, tuomet yra bendradarbiaujama ir ieškoma sprendimo, tačiau jeigu problema nėra aktuali savivaldybei, ji gali būti nesprenžžiama. Remiantis respondentų atsakymais, nevyriausybines organizacijas turėtų dalyvauti biudžeto skirstyme, teikdamos siūlymus dėl viešųjų poreikių ir tikslingo finansavimo. Jeigu sprendimai bus suderinti su visuomene, tuomet ji nesipriešins priimtam sprendimui ir vykdymo procesas bus sklandus, neužsities, taip galima išvengti neplanuotų nuostolių.

Respondentų interviu metu gauti atsakymai (žr. 13 lent.).

13 lentelė. **Nevyriausybių organizacijų dalyvavimo nauda priimant sprendimus.**

Subkategorija	Respondentų teiginiai
<i>Sprendimų efektyvumas</i>	<p>„<...> gyventojai dažnai iš savo perspektyvos aiškiau mato jiems aktualias problemas ir gali pasiūlyti gerų sprendimo būdų, taip pat siūlyti savo iniciatyvas“. „Dalyvauja per sudarytas tarybas“, „<...> teikia pasiūlymus savivaldybės institucijoms dėl bendruomenių viešųjų poreikių, dėl viešųjų paslaugų, gyventojams svarbių reikalų <...>“, „<...> dalyvauja darbo ar ekspertų grupėse <...> rengiant teisės aktus, susijusius su organizacijų veikla <...>“, „<...> inicijuoja pasitarimus <...>“ [SV1]. „Pridėtinė vertė, kad tie sprendimai būtų tvarūs ir ilgalaikiai, reikalingas bendras visų miestiečių įsitraukimas“ [SV4].</p> <p>„Bendruomenės žino realią situaciją savo aplinkoje ir gali pasiūlyti geresnių problemų sprendimo būdų arba bent nukreipti teisinga linkme“ [NB1]. „Bendruomenių nuomonė svarbi sprendimuose dėl infrastruktūrinių įrenginių“ [NB5], „Žinoma neša ir tikrai gali labai daug padaryti“ [NB8]. „<...> kartais daro, kartais nedaro sprendimams kažkokios įtakos, bet tas balsas yra girdimas“ [NB9]. „Niekaip daryti įtakos sprendimų priėmimui negali <...> net pabandžius kreiptis į savivaldybės tarybą raštu, atsakymą gausite iš administracijos“ [NB6].</p>
<i>Sprendimų prioritetai</i>	<p>„<...> dalyvavimas kuria pridėtinę vertę, suteikiama informacija savivaldybei apie poreikį, kokius darbus reikia atlikti“ [SV2]. „Organizacijos ir pačios gali nemažai inicijuoti, mato probleminį klausimą <...> rašo raštą ir tą raštą adresuoja savivaldybės atstovams“ [NB9]. „<...> nusistatyti tam tikras prioritetines kryptis, tam tikrus prioritetinius klausimus ir su tais klausimais jau išdiskutavus pas save, ateiti diskutuoti į savivaldybę“ [NB7]. „Dažniausiai sprendimas, atitinkantis piliečių nuomonę, būna tik tada, jeigu jis sutapo su valdančiųjų nuomone“ [NB3]. „Bendruomenėms yra naudingas dalyvavimas sprendimų priėmimo, kadangi gali išreikšti piliečių nuomonę, jos geriau žino, kokie sprendimai šiuo metu yra aktualesni bendruomenei“, „savivaldybėms dalyvavimas yra naudingas tik tada, jeigu su tam tikru klausimu dirba specialistas, kuris galvoja, kad jam tai būtų naudinga, kai sutampa ir savivaldybės atstovo, ir bendruomeninės organizacijos atstovo nuomonė rūpimu klausimu“ [NB4].</p>
<i>Biudžeto skirstymas</i>	<p>„<...> teikia pasiūlymus dėl bendruomenių viešųjų poreikių ir iniciatyvų finansavimo tikslingumo <...>“ [SV1]. „Priimant su bendruomenėmis suderintus sprendimus galima perspektyvoje numatyti, ar visuomenė nesipriešins projektams ir užsitęsęs procesui organizatoriai nepatirs nuostolių“ [NB2].</p>

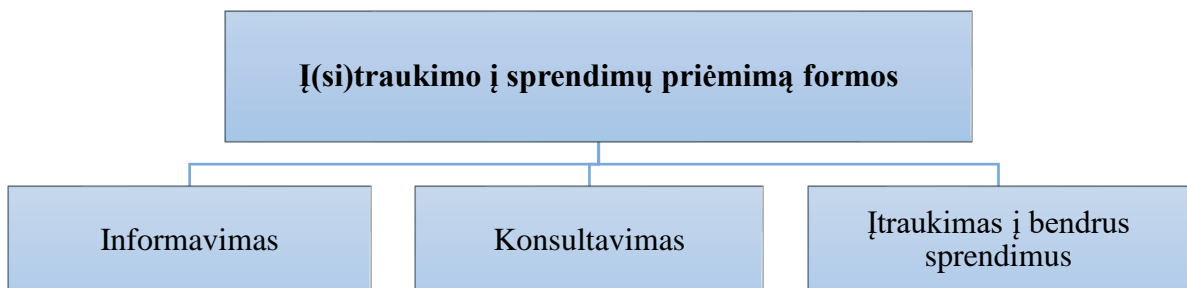
Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus.

Aptarus su respondentais nevyriausybių organizacijų dalyvavimo savivaldybės sprendimų priėmimo svarbą ir apibendrinus visų respondentų atsakymus galima teigti, kad nevyriausybių organizacijų dalyvavimas savivaldybės sprendimų priėmimo neša tam tikrą pridėtinę vertę priimamiems sprendimams. Priimti sprendimai, dalyvaujant juose ir nevyriausybių organizacijų atstovams, būna labiau pritaikyti piliečiams, atitinkantys jų poreikius. O tai yra vienas iš svarbių aspektų, siekiant visuomenės gerovės. Aptarus nevyriausybių organizacijų dalyvavimo sprendimų priėmimo svarbą ir naudą, reikia išsiaiškinti, kokiais būdais nevyriausybinių organizacijos gali įsitraukti į savivaldybės sprendimų priėmimą. Taigi toliau aptariami respondentų interviu metu gauti atsakymai, siekiant išsiaiškinti, kokios yra sudarytos nevyriausybinių organizacijoms galimybės dalyvauti savivaldybės sprendimų priėmimo.

Nevyriausybių organizacijų dalyvavimo savivaldybės sprendimų priėmimo galimybės.

Tiriant nevyriausybių organizacijų dalyvavimo iššūkius savivaldybės sprendimų priėmimo, kitas

ne mažiau svarbus klausimas, kurį svarbu aptarti, kokios yra sudarytos Vilniaus miesto savivaldybėje galimybės nevyriausybinėms organizacijoms įsitraukti į savivaldybės sprendimų priėmimą. Remiantis savivaldybės atstovų pateiktais interviu metu atsakymais, nevyriausybinių organizacijų įtraukimas į savivaldybės sprendimų priėmimą „*labai priklauso nuo pačios savivaldybės, kaip ji organizuoja, kaip ji mato gyventojų platus įtraukimą*“ [SV4]. Vietos savivaldos įstatyme numatytas „*atskiras skirsnis – atstovavimas, <...> skirtas gyventojų viešųjų interesų tvarkymui*“ [SV4]. Respondentai kalbėdami apie nevyriausybines organizacijas įsitraukimą į savivaldybės sprendimų priėmimą įvardijo kelias galimas įsitraukimo formas (žr. 7 pav.).

7 pav. Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas savivaldybės sprendimų priėmime: galimybės

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus.

Respondentų gautų atsakymų analizė padėjo išsiaiškinti, kad nevyriausybinių organizacijų informavimas vykdomas remiantis tik savivaldybės atstovų sprendimu, savivaldybės atstovai dalijasi informacija apie sprendžiamas problemas interneto svetainėje, bet tik tada, kai mato tam poreikį. Galima teigti, kad nevyriausybines organizacijas ne visada turi informacijos apie savivaldybėje priimamus sprendimus. Respondentų teigimu, nevyriausybines organizacijas gali tiesiogiai kreiptis į savivaldybę žodžiu arba raštu su klausimais ir jų klausimai turi būti nagrinėjami. Taip pat jos gali dalyvauti renginiuose, susitikimuose, pokalbiuose, kuriuos organizuoja savivaldybės skyrius. Savivaldybėje yra sudaromos darbo grupės, komitetai, komisijos ir yra kviečiama bendruomeninių ir nevyriausybinių organizacijų atstovus prisijungti prie jų ir dalyvauti sprendžiant svarbius klausimus. Savivaldybėje yra sudaryta Nevyriausybinių organizacijų taryba, kurioje lygiomis dalimis dalyvauja savivaldybės administracijos atstovai, politinės vadovybės atstovai ir nevyriausybinių organizacijų atstovai. Nevyriausybines organizacijas gali kreiptis į tarybą su rūpimais klausimais. Remiantis nevyriausybinių organizacijų atstovų nuomone, sąlygos dalyvauti savivaldybės svarbių klausimų sprendime dalinai yra sudarytos, bet sprendimai vis dėlto yra savivaldybės darbuotojų rankose. Taigi poveikis savivaldybės priimamiems sprendimams lieka tolumoje, kadangi teisė

spręsti lieka savivaldybės viduje. Vieno iš respondentų teigimu: „šiai dienai yra nelabai daug galimybių dalyvauti ir daryti įtaką sprendimams“ [NB3]. Anot nevyriausybinių organizacijų, dar nepakankamai yra veikiančios galimybės įsitraukti į savivaldybės sprendimų priėmimą, o ką jau sakyti apie daromą įtaką, dar yra kur tobulėti.

Respondentų interviu metu gauti atsakymai (žr. 14 lent.).

14 lentelė. Nevyriausybinių organizacijų į(si)traukimo į sprendimų priėmimą formos.

Subkategorija	Respondentų teiginiai
Informavimas	<p>„Pagal poreikį siunčiame organizacijoms laiškus su prašymu pasidalinti savo nuomone“, „<...> organizacijos pačios domisi ir reaguoja į pasiūlymus“ [SV3], „<...> informacija dalinamės interneto svetainėje, jeigu matome tam poreikį“ [SV3].</p> <p>„<...> numatomų sprendimų projektų viešinimas <...>“ [NB1], „yra, aišku, tinklapyje galimybė tarkim gauti informaciją“ [NB7]. „Vyksta kažkoks pasikeitimas tvarkaraščiuose, apie tai iš karto savivaldybės siunčia žinių organizacijoms“ [NB9].</p>
Konsultavimas	<p>„Tiesiogiai kreipiantis raštu ar žodžiu į savivaldybę su paklausimais, pasiūlymais“ [SV1], „renginiuose, susitikimuose, pokalbiuose per kitus savivaldybės skyrius“ [SV3], „<...> turi galimybę visais klausimais kreiptis tiek į savivaldybės specialistus, tiek ir į BO tarybą ir jų paklausimai bus nagrinėjami“, „siunčiant savo atstovus į savivaldybėje veikiančią BO tarybą“ [SV1], „bendraujant su esamomis (sukurtomis) struktūromis, skėtinėmis organizacijomis, kurios pasidalina informacija savo lauke“ [SV3]. „<...> seniūnijos organizuoja nedideles apklausas, taip pat prie paklausimų čia yra ir tie vadinami skundai, tai čia irgi yra elementariai gyventojų konsultavimo forma“ [SV4].</p> <p>„<...> pasiūlymų teikimo galimybė su garantuotu atsakymų pateikimu laiku <...>“ [NB1]. „<...> organizacijos būna kviečiamos savivaldybės atstovų“ [NB9]. „<...> komunikacija aplink <...> įsitraukia ir tie patys vyriausybinių organizacijų nariai <...> yra toks lygiateisis dalyvavimas“ [NB7]. „Yra bendrasis savivaldybės paštas, atsakingas darbuotojas gauna laišką ir pagal atsakomybes perduoda tą klausimą tam, kas yra atsakingas už tam tikrų klausimų sprendimą“, „komunikacijos kanalai egzistuoja, durys nėra uždarytos, bet tie sprendimai vis dėlto yra savivaldybės darbuotojų rankose“ [NB9].</p>
Įtraukimas į bendrus sprendimus	<p>„<...> sudaromos darbo grupės, komitetai, komisijos kur kviečiama bendruomeninių ir nevyriausybinių organizacijų atstovus <...>. <...> gali būti darbo grupės įvairios <...> kuriamos kažkokių konkrečių klausimų sprendimui, ar socialiniam, ar neįgalųjų reikalų“ [SV4]. „Per gyventojų apklausas, per „Dalyvauk“ projektą“ [SV2]. „<...> nuolatiniai periodiniai susitikimai ir aptarimai <...>“ [NB1].</p> <p>„<...> gali būti įtraukiamos įgyvendinant projektus, kai pačios bendruomenės imasi iniciatyvos arba teisės aktų numatyta tvarka (kai įgyvendinamas teritorijų planavimas). Praktikoje, dalyvaujant viešuose pristatymuose, dalyvaujant apklausose“ [NB2]. „<...> NVO taryba, kuri susirenka pakankamai reguliariai <...> ir analizuoja klausimus, kurie tinka jų kompetencijai“ [NB7]. „Nevyriausybinių organizacijų taryba, kurioje lygiomis dalimis dalyvauja tiek savivaldybės administracijos atstovai, tiek ir politinės vadovybės atstovai, tiek ir nevyriausybinių organizacijų atstovai“ [NB9]. „Vis dėlto poveikis sprendimui jis yra gale, teisė spręsti paliekama savivaldybės viduje“ „Patys negali turėti jokios įtakos savivaldybių sprendimams“ [NB6]. „<...> nepakankamai dar įtraukia į sprendimus <...> galėtų daugiau įtraukti <...>, pavyzdžiui, yra projektai <...> yra dar kur tobulėti“ [NB8].</p>

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus.

Apibendrinant respondentų atsakymus, tiek savivaldybės, tiek nevyriausybinių organizacijų atstovų teigimu yra sudarytos galimybės nevyriausybiniams organizacijoms dalyvauti savivaldybės sprendimų priėmime, bet nevyriausybinių organizacijų respondentų teigimu, galutinio sprendimo teisė paliekama

savivaldybės viduje. Anot nevyriausybinių organizacijų respondentų, jų dalyvavimas dar yra nepakankamas įsitraukiant į savivaldybės sprendimų priėmimą. Savivaldybė galėtų suteikti daugiau galimybių. Taigi išsiaiškinus, kokios yra nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo galimybės savivaldybės sprendimų priėmime, svarbu aptarti, kokia yra reali situacija Vilniaus miesto savivaldybėje kalbant apie nevyriausybinių organizacijų dalyvavimą savivaldybės sprendimų priėmime.

Vilniaus miesto savivaldybės dabartinė situacija.

Atliekant interviu, respondentų paklausta apie dabartinę situaciją Vilniaus miesto savivaldybėje kalbant apie nevyriausybinių organizacijų dalyvavimą savivaldybės sprendimų priėmime. Savivaldybės respondentų atsakymų rezultatų analizė parodė, kad Vilniaus miesto savivaldybėje yra sudarytos darbo grupės, diskusijų grupės, taip pat sudarytos komisijos, kuriose dalyvauja nevyriausybinių organizacijų atstovai ir kelia klausimus, kurie yra svarbūs nevyriausybinių organizacijų sektoriui. Savivaldybės sprendimų priėmime nevyriausybinių organizacijos dalyvauja per tarybas, kurios susideda iš trijų dalių: politikai, administracija ir bendruomeninė dalis. Nevyriausybinių organizacijų atstovai sako, kad yra galimybė pateikti rūpimus klausimus sprendimui per Nevyriausybinių organizacijų tarybą, kuri veikia Vilniaus miesto savivaldybėje kaip bendra diskusijų erdvė. Vilniaus miesto savivaldybėje, pasak savivaldybės atstovų, jau apie dvejus metus piliečiai įtraukiami į biudžeto sudarymą, taip vadinamą, gyventojų platų įsitraukimą. Remiantis savivaldybės atstovų atsakymų analize, yra tokių nevyriausybinių organizacijų, kurios dalyvauja itin aktyviai, dažnai teikia siūlymus arba idėjas, o savivaldybės atstovai savo ruožtu stengiasi juos įgyvendinti. Gyventojų apklausos vyksta nuolat, seniūnijų programėlės „Facebook“ paskyrose, nes „Facebook’e“ yra visų seniūnijų tinklalapiai. Vilniaus miesto savivaldybės atstovų interviu metu gauti atsakymai parodė, kad Vilniaus gyventojai, norėdami pateikti rūpinimą klausimą arba susidūrę su problema, gali apie tai pranešti savivaldybei naudodamiesi programėle „Tvarkau Vilnių“, bet, anot respondentų, tas įrankis yra sukurtas pažangiam žmogui, turinčiam internetą ir priemones.

Aptariant nevyriausybinių organizacijų atstovų interviu atsakymus, reikia paminėti, kad respondentai kalba apie tai, kad kartais susidaro tokia situacija, kad savivaldybė išklauso, bet po to atskirai pasitaria ir patys nusprendžia. Pasitaiko atvejų, kai savivaldybės darbuotojai į pateiktus klausimus raštu atsako labai formaliai. Bendruomenės turi reikalauti ir tik tada pasiekiamas koks nors rezultatas, o kitaip nieko nepavyksta. Bendruomeninių organizacijų įsitraukimą į sprendimų priėmimą palengvina Bendruomeninių organizacijų taryba. Įsitraukusios į tarybą organizacijos gali lengviau pateikti rūpimus klausimus ir spręsti kilusias bendruomenei problemas.

Respondentų interviu metu gauti atsakymai (žr. 15 lent.).

15 lentelė. Vilniaus miesto savivaldybės dabartinė situacija.

Respondentų teiginiai
<p>„Vilniuje jau antrus metus darome vadinamą gyventojų platų įtraukimą, kai mes įtraukiame į biudžeto sudarymą, tai yra vadinamas tas dalyvaujamas biudžetas“ [SV4], „sprendimų priėmimo dalyvauja itin aktyviai. Dažnai yra teikiami pasiūlymai, idėjos, kurias savivaldos darbuotojai stengiasi įgyvendinti. Sudarytos darbo grupės, diskusijų grupės. Taip pat sudarytos komisijos, kuriose dalyvauja NVO atstovai ir kelia klausimus, kurie yra svarbūs NVO sektoriui“ [SV3], „savivaldybės sprendimų priėmimo dalyvauja per tarybas <...> atstovai įtraukti į tarybos sudėtį“ [SV1], „gyventojų apklausos vyksta nuolat, seniūnijų FB paskyroje“ [SV2], „įsitraukimas yra pastovus, tai privaloma tvarka“, „<...> kiekvienoje savivaldybėje turi būti įsteigta bendruomeninių organizacijų taryba“, „<...> pastovi tokia nuolat veikianti, kuri <...> jų įsitraukimas ir yra“, „<...> taryba susideda iš trijų dalių: politikai, administracija ir bendruomenių dalis“. „Pavienių skatinimas <...> yra bendruomenių rėmimo konkursai“. „Bendruomenės yra remiamos ir skatinamos gebėjimams ugdyti arba bendruomeniškumui suburti <...> turi būti žinomos ir mes tikrai įsitikinę, kad jos turi atstovavimą“. „<...> mes labai aktyviai naudojame socialinius tinklus, nes „Facebook’e“ yra visų seniūnijų <...> tinklalapiai sukurti, ir ten mūsų tinklas yra, kad būtų kontaktuojama su tos seniūnijos žinomais visais bendruomenių „Facebook’ais“ <...>, yra atviras „Facebook’e“ tinklalapis <...> galite ir klausimų užduoti <...> „Messengerio“ formatu gauna darbuotojai. Stengiamės siekti, kad jie tikrai atsakinėtų, bet vis tiek jeigu komunikacija nutrūksta, mes iš karto pamatome“. „Vilnius turi tokį įrankį „Tvarkau Vilnių“ programėlė, gyventojas <...> gali surašyti problemą ir tai gauna Vilniaus miesto savivaldybė. <...> ten parašo daug piliečių <...> tai leidžia savivaldybės atstovams manyti, kad piliečiai pasitiki jais <...> jeigu jau gyventojas kreipiasi, reiškia jis pasitiki institucija ir, vadinasi, jis aktyviai dalyvauja“ [SV4].</p> <p>„Savivaldybės lygiu mes turime „avilį“, kaip tokią informacinę sistemą. Jeigu žmonės turi kažkokių pasiūlymų, jie gali ten registruoti klausimą, problemą, taip pat pateikti savo nuomonę“ [NB7]. „Vyksta susitikimai su organizacijomis, pavyzdžiui, federacijoms, nevyriausybinėms organizacijoms <...> vyksta tada, kai pačios organizacijos, federacijos pareiškia norą susitikti“, „yra tam tikras dažnumas <...> reguliarumas yra numatytas <...> svarbu, kai turime tarybą, kur daug žmonių skirtingų su skirtingais interesais ir klausimais ir su savo skirtingu užimtumu. <...> jeigu paliksime savaiminiam vystymuisi, tai tikrai tokios iniciatyvos nunyks“ [NB7]. „NVO taryba veikia kaip bendra diskusijų erdvė ir bendra kažkokių pasiūlymų, prašymų erdvė“, „<...> jeigu kyla klausimų, gali oficialiai klausti, diskutuoti, kelti, protokoluoti ir vėliau ruošti rekomendacijas, siūlymus, galbūt teisės aktų pakeitimus, galbūt kokias idėjas kelti ir panašiai“ [NB9]. „Dauguma gyventojų mano, jog savivaldybių priimti sprendimai turi menką poveikį jų gyvenimui“ [NB6]. „Kalbant apie bendravimą, tai dažnai vyksta tie teminiai susitikimai“. „Neretai susidaro tokia situacija, savivaldybė išklauso, bet po to pasitarė ir atskirai nusprendžia“ [NB9]. „Jeigu kreipiesi ir parašai į skyrių, kad tau kažko reikia, tai viskas vyksta labai formaliai. Jie atsako, kad su tuo mes negalime padėti, kreipkitės kitur. Norint, kad būtų rezultatas reikia kalbėtis, kad žmonės tavimi pasitiktų, kad būtų bendras darbas. Todėl mes stengiamės tai daryti, bendradarbiauti, stengtis dirbti visi kartu. Būtent tada šis darbas turi rezultatų“ [NB8]. „Tvarkau Vilnių“ geras įrankis, bet jis yra sukurtas pažangiam žmogui, kuris turi ir moka naudotis naujomis technologijomis“ [NB3]. „Dabar projektų finansavimas priklauso ne nuo teritorijos, bet nuo projekto aktualumo, ir tai yra labai gerai“. „Bendruomenė gali nedaug, jeigu ji nerėks ir nereikalaus“. „Geras yra dalykas ta Bendruomeninių organizacijų taryba, tikrai per tarybą pavyksta išspręsti kai kurias problemas“ [NB4]. „Dabar yra dar nežymus procentas dalyvavimo, bet, manau, jis turėtų augti“ [NB3].</p>

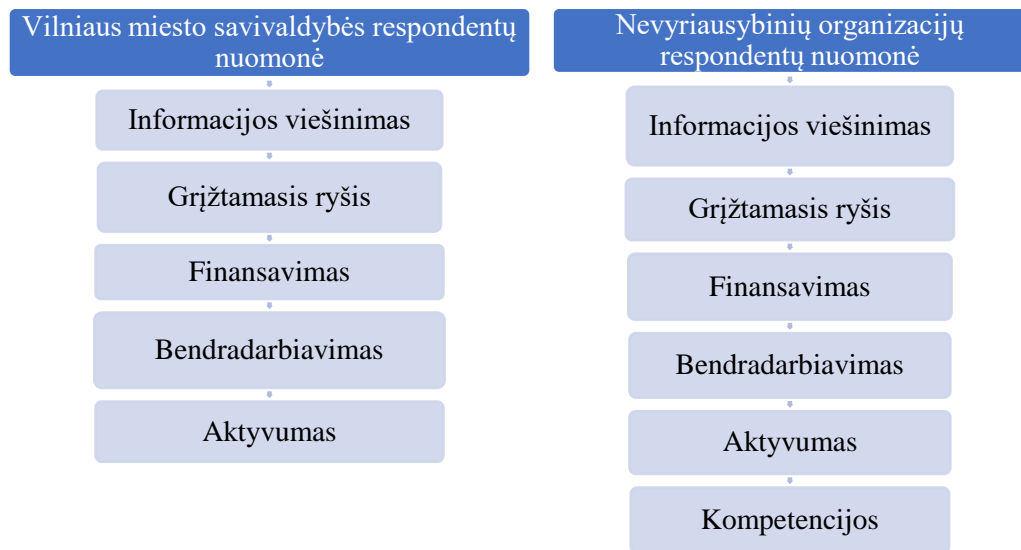
Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus.

Apibendrinant visų respondentų atsakymus, Vilniaus miesto savivaldybėje dabartinė situacija yra nebloga, yra ir teigiamų atsakymų. Nevyriausybinėms organizacijoms yra suteikta nemažai galimybių įsitraukti į savivaldybės sprendimų priėmimą, bet dar yra ir kliūčių, kurios kartais trukdo, kad įsitraukimas vyktų sklandžiai. Ne visos galimybės yra veikiančios taip, kaip turėtų, lyg ir gali pasinaudoti, bet jos veikia dalinai. Aptarus nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo Vilniaus miesto savivaldybės sprendimų priėmimo svarbą, naudą, galimybes ir dabartinę situaciją, siekiama išsiaiškinti, su kokiais iššūkiais susiduria

nevyriausybinių organizacijų, norėdamos įsitraukti į savivaldybės sprendimų priėmimo procesą.

Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo sprendimų priėmimo iššūkiai.

Analizuojant respondentų interviu metu gautus atsakymus išsiaiškinta savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų atstovų nuomonė apie iššūkius, su kuriais susiduria nevyriausybinių organizacijų norėdamos įsitraukti į sprendimų priėmimą. Kiekviena grupė respondentų pateikė savo nuomonę, kokie iššūkiai apsunkina nevyriausybinių organizacijų įsitraukimą į savivaldybės sprendimų priėmimą (žr. 8 pav.).

8 pav. Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas savivaldybės sprendimų priėmimo: iššūkiai

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus.

Toliau darbe aptariant nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo savivaldybės sprendimų priėmimo iššūkius, pirmiausia aptariami savivaldybės atstovų atsakymai, tuomet analizuojami nevyriausybinių organizacijų atstovų atsakymai.

Remiantis respondentų pateiktais atsakymais, galima išskirti tam tikrus iššūkius, apie kuriuos kalba *savivaldybės atstovai*. Viena iš nuomonių, kad dėl piliečių įsitraukimo į savivaldybės sprendimų priėmimo procesą, sprendimai užsitęsia ir tai yra natūralu, bet dėl to kartais vengiama įtraukti nevyriausybines organizacijas į sprendimų priėmimą, nes kartais pasitaiko klausimų, kuriuos reikia spręsti neatidėliojant. Kitas iššūkis – informacijos viešinimo trūkumas. Jeigu piliečiams yra pateikiamas sprendimas, bet jie neturi paaiškinimo, kodėl toks sprendimas buvo priimtas, dažniausiai kyla nesklandumų, piliečiai priešinasi tokiems sprendimams, o tai kenkia valdžios reputacijai. Dar vienas iššūkis – trūksta grįžtamojo ryšio. Nevyriausybinių organizacijų atstovai pateikę prašymą negauna atsakymo, kodėl buvo priimtas būtent toks sprendimas. Taip pat kalbama apie nevyriausybinių organizacijų finansavimo veiklos trūkumą, nevyriausybinių organizacijų pasigenda finansavimo. Viena iš dažnai įvardijamų problemų – per mažas

nevyriausybinių organizacijų įtraukimas į procesus ar didesnes diskusijas. Nevyriausybines organizacijas turėtų pačios aktyviau reikšti norą įsitraukti į savivaldybės sprendimų priėmimą. Vienas iš respondentų atsakė, kad nevyriausybines organizacijas nesusidurtų su iššūkiais, jeigu intensyviai bendradarbiautų, taip jos galėtų išsakyti ir pateikti savo nuomonę.

Respondentų interviu metu gauti atsakymai (žr. 16 lent.).

16 lentelė. **Pagrindiniai įsitraukimo į savivaldybės sprendimų priėmimą iššūkiai, savivaldybės atstovų nuomonė**

Subkategorija	Respondentų teiginiai
Informacijos viešinimas	„<...> pagrindinės problemos, kad jie nežino, kur gali dalyvauti, informacijos stoka“, „<...> nedalyvauja per visus procesus ir jie nežino, kodėl taip įvyko“. „<...> į tinklalapį dedame tik tai, ką jau labai čia mums įpareigoja arba galvojame, kad sukels kažkokį rezonansą, tai įdedame <...>“ [SV4].
Grįžtamasis ryšis	„<...> grįžtamojo ryšio pasigenda ir informavimo laiku“, „<...>kažkas ne taip, nepadaryta, nes tikrai tai nėra paslaptis, kad tarkim sutarėm vienaip, tada kol pereina per institucijas vienur ir kitur tai viskas išsikreipia. Dėl to, kad infrastruktūros skyrius savo pakoreguoja, teisės savo pakoreguoja, tai čia yra geriausiai pavyzdys nesusikalbėjimo <...>“ [SV4].
Finansavimas	„<...> prieš trejus ar ketverius metus kaip tik bendruomeninių organizacijų tarybos iniciatyvai <...> darė apklausą, <...> apklausė tik lyderius <...> pirmas ir svarbiausias dalykas <...> jie pasigenda finansavimo <...> veikla turi būti finansuojama <...>“ [SV4].
Bendradarbiavimas	„<...> turi galimybę visais klausimais kreiptis tiek į savivaldybės specialistus, tiek ir į nevyriausybinių organizacijų tarybas ir jų paklausimai bus nagrinėjami, todėl, manau, kad nesusiduria su problemomis dėl savo iniciatyvų išsakymo ar pan.“ [SV1]. „Jei BO intensyviai bendradarbiauja su seniūnais ir seniūnaičiais, manau, iššūkių dėl dalyvavimo nepatiria“ [SV2]. „<...> tik tai gyventojai dalyvauja, su jais viskas išsitempia, tai viskas yra natūralu“. „Jeigu bendruomenės nepakviesi, tai jos labai pyksta, kad be jų buvo priimtas sprendimas. Kai pradedi jas kviesti, tai gauni tokį atsakymą: o dabar žiūrėkite, mums reikia, kad būtų po darbo, mums reikia, kad būtų ne birželį, nes tada mums atostogos, jūs algą gaunat, o mes už „ačiū“ [SV4].
Aktyvumas	„Dažnai yra įvardijama problema: per mažas įtraukimas į procesus ar didesnes diskusijas“ [SV3].

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus.

Aptarus savivaldybės atstovų interviu metu gautus atsakymus, siekiant padaryti bendras išvadas apie nevyriausybinių organizacijų iššūkius, norint įsitraukti į savivaldybės sprendimų priėmimą, būtina aptarti ir nevyriausybinių organizacijų atstovų pateiktus atsakymus.

Atlikta *nevyriausybinių organizacijų atstovų* interviu metu gautų atsakymų analizė padėjo išsiaiškinti, su kokiais iššūkiais organizacijos susiduria norėdamos įsitraukti į Vilniaus miesto savivaldybės sprendimų priėmimą. Gautų rezultatų analizė padėjo sugrupuoti pateiktus atsakymus ir išskirti iššūkius, su kuriais susiduria nevyriausybines organizacijas. Respondentai dažniausiai minėjo tokius iššūkius kaip – informacijos viešinimo trūkumas. Interviu metu akcentuota, kad savivaldybė dažnai nepateikia jokios informacijos apie rengiamus projektus, o tai viena iš kliūčių laiku įsitraukti į projekto vertinimą, nesudaryta

galimybė išsakyti nuomonę apie projekto poreikį, ar tikrai jis yra naudingas visuomenei. Dažnai pasitaiko, kad savivaldybė patvirtina projektus, o tik vėliau praneša apie priimtus sprendimus. Pavėluotai apie tai sužinojusi visuomenė negali apginti savo interesų. Respondentų teigimu, grįžtamasis ryšys tik dalinai užtikrinamas savivaldybėje. Respondentai interviu metu kalba ir apie nekokybišką grįžtamąjį ryšį, jo labai trūksta. Parašius savivaldybei raštą dėl kilusio klausimo, atsakymas pateikiamas, bet jo turinys kartais būna ne toks, kokio buvo tikimasi. Respondentai teigia, kad tiesiog yra formalus atsirašinėjimas, nesigilinama net į rašto esmę, nepaaiškinama, kokiais argumentais remiantis buvo pasirinktos tam tikros sprendimo priėmimo alternatyvos. Maža to, kad atsakymas būna neinformatyvus, dar ir dažnai atsakymai į raštą būna pateikti pavėluotai. Respondentai teigia, kad savivaldybei kartais būna nenaudingas piliečių įsitraukimas, kaip sakoma: *„nėra naudinga, kad į jos darbą kas nors kaišytų savo trigrašį“* [NB4]. Tęsiant toliau respondentų atsakymų analizę, dar galima išskirti vieną problemą – bendradarbiavimo trūkumas. Respondentai teigia, kad trūksta bendravimo su teritorijos gyventojais savivaldybėje priimant sprendimus. Atsitinka taip, kad sprendimai priimami neatsižvelgiant į piliečių nuomonę. Nevyriausybinių organizacijų atstovai mano, kad savivaldybės administracijai patogiau apsieiti be visuomeninių organizacijų ir jie yra labai gerai įvaldę teisės aktų spragas, kaip mažiau kontaktuoti su tokiomis organizacijomis. Klausimai, kurie yra nelabai patogūs savivaldybės administracijai, sprendžiami savivaldybės viduje. Nemažiau rimta problema – finansavimas. Nevyriausybinių organizacijų atstovai teigia, kad norint dalyvauti sprendimų priėmimo labai svarbus resursų turėjimas. Priimti sprendimai, kurie nėra suderinti su piliečiais, dažnai sulaukia piliečių pasipriešinimo, o siekiant pakeisti juos netenkinančius sprendimus, reikia skirti papildomų resursų. Sprendžiant visuomenei aktualius klausimus ir norint kurti visuotinę gerovę, labai svarbus teisingas biudžeto skirstymas. Respondentų paklausta apie dalyvavimo aktyvumą savivaldybės sprendimų priėmimo. Analizuojant atsakymus pavyko išsiaiškinti, kodėl kai kurios nevyriausybines organizacijos neaktyviai įsitraukia į sprendimų priėmimą. Visų pirma, nenoras įsitraukti atsiranda, nes tam reikia laiko, tai irgi yra darbas, kurį reikia atlikti. Vienas iš respondentų teigė, kad tą laiką tuomet reikia vogti nuo savo asmeninio gyvenimo arba nuo pagrindinio darbo, vienaip ar kitaip nukenčia arba šeima, arba tiesioginio darbo rezultatai. Dar vienas respondentų įvardytas iššūkis – kompetencijų trūkumas. Labai svarbu turėti žinių ir gebėjimų, norint suformuluoti problemą. Nevyriausybiniams organizacijoms labai svarbūs tokie specialistai, kurie atneša žinias į organizaciją, siekiant tinkamai suformuluoti rūpimus išspręsti klausimus. Respondentai kalba apie tai, kad savivaldybė savo darbuotojų tobulinimui skiria lėšų, o nevyriausybines organizacijos turi tai daryti iš savo lėšų, kad galėtų tinkamai atstovauti visuomenės interesams. O tai yra dar vienas iš iššūkių, kodėl nevyriausybines organizacijos mažiau įsitraukia į savivaldybės sprendimų priėmimą.

Respondentų interviu metu gauti atsakymai (žr. 17 lent., psl. 61).

17 lentelė. Pagrindiniai įsitraukimo į savivaldybės sprendimų priėmimą iššūkiai, nevyriausybinių organizacijų atstovų nuomonė

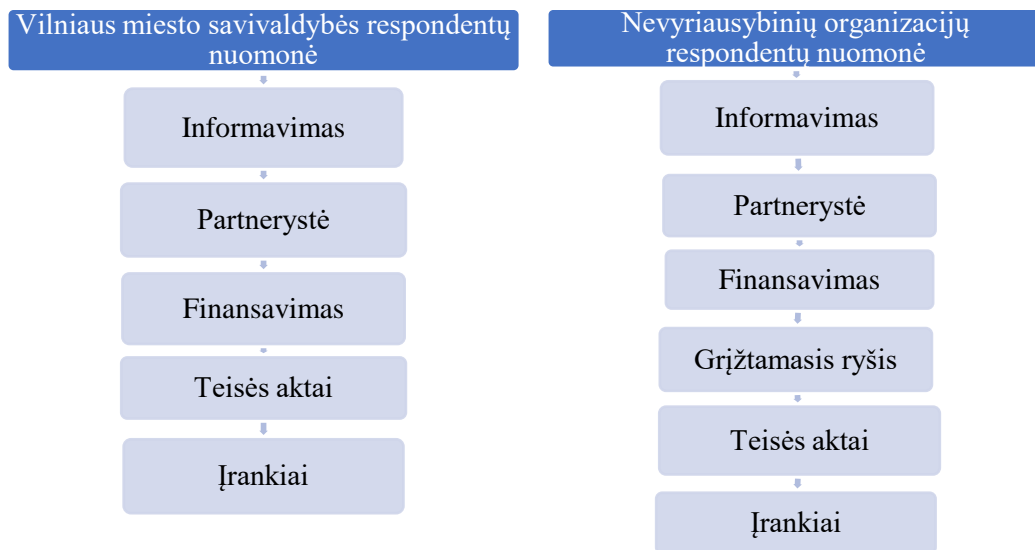
Subkategorija	Respondentų teiginiai
Informacijos viešinimas	„Savivaldybės pirminiame planavimo procese dažnai nepateikia informacijos apie rengiamus įgyvendinti projektus ir pavėluotai sužinojus, visuomenė negali apginti viešojo intereso“ [NB2]. „<...> organizacijos ir neturi motyvacijos, nes nežino, nuo ko reikia pradėti, ką daryti ir kaip suformuluoti tą savo problemą“ [NB9]. „Tik atskirų asmenų dėka, naudojant asmeninį laiką, kartais pavyksta sužinoti ir laiku pateikti pretenzijas dėl sprendimų“ [NB2]. „Savivaldybė patvirtina projektus, o po to tik išaiškėja priimti sprendimai, informacija ateina pavėluotai“ [NB4]. „Nėra tikslo, kad visuomenė gautų aktualią informaciją“ [NB3].
Grįžtamas ryšis	„Grįžtamojo ryšio sulauksi, nes jeigu tu parašei kreipimąsi, tai formaliai savivaldybė turi atsakyti, bet turinys to grįžtamojo ryšio gali būti toksai nekoks“ [NB9]. „Formalus atsirašinėjimas, laiškų ir raštų ignoravimas, dažniausiai savivaldybė atsakymus į raštus pateikia pavėluotai, neįsigilinant į rašto esmę“, <...> atsakymas būna formalus atsirašymas, dialogo nėra“ [NB1]. „<...> mes nieko negalim padaryti, tokios yra tvarkos <...>“ [NB9]. „Savivaldybei nėra naudinga, kad į jos darbą kas nors kaišytų savo trigrašį“ [NB4]. „Daug būna žadama, bet gale atsakymas ne“, „atrodo taip, kad gyventojų problemos yra ne tai, kas rūpi savivaldybei, kad savivaldybė turi kitų svarbesnių rūpesčių“ [NB3].
Bendradarbiavimas	„<...> klausimai, kurie savivaldybės administracijai nelabai patogūs, yra sprendžiami viduje, ir tokie klausimai nenuveina politiniams sprendėjams, tyčia ar netyčia būna neperduoti“ [NB9]. „<...> savivaldybių administracijos mano, kad joms patogiau apsieiti be visuomeninių organizacijų ir yra tobulai įvaldžiusios teisės aktų spragas, kaip kuo mažiau su jomis kontaktuoti“ [NB2]. „Tai ne tai, kad nėra išgirstama, tiesiog galvojama, kad per daug sudėtingos biurokratinės procedūros“ [NB7]. „Kol kas yra nesiskaitoma su bendruomenių nuomone, savivaldybė priima sprendimą remdamasi savo nuomone“ [NB3]. „Nėra bendravimo su teritorijos gyventojais priimant sprendimus, kurie tiesiogiai liečia gyventojus, kurie gyvena toje teritorijoje“. „Sprendimai priimami neatsižvelgiant į gyventojų nuomones“ [NB4]. „Nereikalaujame kažko iš savivaldybės, bet mes ateiname su pasiūlymais ir mes patys labai daug įsitraukiame“ [NB8]. „Nuo gyventojų ir savivaldybės asmenų yra didelis atotrūkis <...> sprendimai priimami neaptariant su gyventojais“. „Nuolat turi priminti ir kreiptis dėl problemos sprendimo, turi teirautis, ar kažkas vyksta, turi išmušinėti, nes yra pastovus atsikalbinėjimas“ [NB3].
Finansavimas	„<...> labai svarbus resursų turėjimas <...>“ [NB9]. „Labai svarbus teisingas biudžeto paskirstymas“. „Po to tie sprendimai reikalauja resursų, kad pakeisti tam tikrus nepriimtinius sprendimus visuomenei“ [NB4].
Kompetencijos	„Labai svarbu turėti gebėjimų, kad suformuluoti problemą, ne visi turi tų gebėjimų <...> trūksta kompetencijų ir laiko trūkumas, ypač mažesnėms organizacijom, tiek BO, tiek NVO, nes jos dirba pakankamai siauram lauke, yra konkrečios srities žinovai, bet platesnės sistemos kaip savivaldybės organas, net negali susigaudyti į ką kreiptis kažkokiu klausimu nėra paprasta“. „<...> dažnai probleminiai sprendimai reikalauja didesnės kompetencijos ir atsakomybės savivaldybės darbuotojo pasižiūrėjimo <...>“ [NB9]. „Labai svarbūs specialistai, kurie atneša žinias į bendruomeninę organizaciją, kad suformuluoti tinkamai rūpimus svarbius klausimus“ [NB4].
Aktyvumas	„NVO atstovai kartais nelabai nori įsitraukti į sudaromus komitetus <...> nes tam reikia laiko, o kur jį paimti. Tu turėsi vogti tą laiką nuo savo asmeninio gyvenimo arba nuo pagrindinio darbo, o tada nukenčia ir tavo tiesioginio darbo rezultatai, o kadangi tas darbas yra neapmokamas, tai tada stipriai turi įsivertinti“ [NB9]. „Jeigu ilgą laiką tavęs negirdi, tai ir noras dalyvauti nuslūgsta, tiesiog nematai tikslo, taip ir nugesinamas žmonių aktyvumas“ [NB3].

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus.

Apibendrinant visų respondentų išvardytus iššūkius, galima teigti, kad savivaldybės atstovų ir nevyriausybinių organizacijų nuomonės labai panašios. Respondentai kalba apie tuos pačius iššūkius, tai parodo, kad yra problema nevyriausybinėms organizacijoms įsitraukti į savivaldybės sprendimų priėmimą, ir ją reikia spręsti. Reikalingi pokyčiai, siekiant lengvinti nevyriausybinių organizacijų įsitraukimo galimybes į savivaldybės sprendimų priėmimą. Taigi aptarus su respondentais visus rūpimus klausimus apie nevyriausybinių organizacijų dalyvavimą savivaldybės sprendimų priėmime, išsiaiškinus, su kokiais iššūkiais susiduria nevyriausybinių organizacijų norėdamos įsitraukti į sprendimų priėmimą, respondentų paklausta dėl reikalingų pokyčių.

Reikalingi pokyčiai Vilniaus miesto savivaldybėje.

Atliekant interviu, respondentų pasiteirauta apie reikalingus pokyčius Vilniaus miesto savivaldybėje, norint spręsti nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo savivaldybės sprendimų priėmime iššūkius. Respondentai išsakė savo nuomonę dėl reikalingų pokyčių. Atlikus respondentų interviu metu gautų atsakymų analizę pavyko išsiaiškinti, kokie reikalingi Vilniaus miesto savivaldybėje pokyčiai, siekiant spręsti nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo savivaldybės sprendimų priėmime išvardytus iššūkius. Visų grupių respondentai pateikė galimus reikalingus pokyčius, kuriuos įgyvendinant galima būtų spręsti susidariusią problemą (žr. 9 pav.).

9 pav. Vilniaus miesto savivaldybės sprendimų priėmimas: reikalingi pokyčiai

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus.

Toliau darbe aptariant reikalingus pokyčius Vilniaus miesto savivaldybėje, pirmiausia aptariami savivaldybės atstovų atsakymai, tuomet analizuojami nevyriausybinių organizacijų atstovų atsakymai.

Remiantis *savivaldybės atstovų* atsakymais, galima išskirti kelis siūlymus, kurie padėtų spręsti iššūkius, su kuriais susiduria nevyriausybinių organizacijų norėdamos įsitraukti į savivaldybės sprendimų

priėmimą. Nevyriausybinų organizacijų veikla turi būti finansuojama iš valstybės biudžeto, taip būtų skatinama aktyvesnė veikla ir būtų pasiektas aktyvesnis nevyriausybinų organizacijų dalyvavimas savivaldybės sprendimų priėmime. Nevyriausybines organizacijas turi dalyvauti biudžeto sudaryme, jos pačios turi spręsti, ką daryti, taip jos jaus atsakomybę, atsiras suinteresuotumas ir jos aktyviau dalyvaus. Reikia kurti partnerystės santykius svarstant svarbius visuomenei klausimus: „*turime sutarti, kad tvarkome Vilniaus miestą kartu*“ [SV4]. Savivaldybė turi informuoti piliečius apie tai, ką planuoja daryti, tik suformavusi klausimą: „*ką mes čia darysime?*“ [SV4], nuo to momento jau turi įtraukti ir piliečius į procesą, būtina vystyti partnerystę tarp savivaldybės ir nevyriausybinų organizacijų. Be to, labai svarbu, kad „*piliečiai patys turi jausti atsakomybę, kad turi dalyvauti savivaldybės sprendimų priėmime, nes jeigu mes patys aktyviai to nedarysime, tai sprendimai bus priimti kitų, nuspręsta už mus*“ [SV4]. Kitas svarbus siūlymas – sukurti tinkamus įrankius. Tokius įrankius, kad piliečiai galėtų lengvai pateikti savo nuomonę: „*kalba eina apie paprastus draugiškus įrankius*“ [SV4]. Respondentų teigimu, svarbu tobulinti apklausų platformas, kadangi jos gali būti naudojamos kaip abipusis idėjų teikimas.

Respondentų interviu metu gauti atsakymai (žr. 18 lent.).

18 lentelė. Reikalingi pokyčiai Vilniaus miesto savivaldybėje, savivaldybės atstovų nuomonė.

Subkategorija	Respondentų teiginiai
Finansavimas	„<...> veikla turėtų būti finansuojama iš valstybės biudžeto, tokiu būdu būtų skatinama aktyvesnė veikla ir jų noras įsitraukti į sprendimų priėmimo procesus“ [SV1], „<...> nuo bendruomenių, nuo lyderių ar asmenų turi priklausyti irgi tam tikrų resursų paskirstymas. Kitaip sakant jie <...> turi dalyvauti biudžeto sudaryme, jie patys turi spręst, ką daryt, nes, žinot, tada atsiranda tas interesusotumas. Nes žmogus jaučia atsakomybę ir jis aktyviai įsitraukia, kai jis žino, kad yra atsakingas už kažką“ [SV4].
Informavimas	„<...> informuoti žmones, kad kažkas ten vyks, o tada jau žiūrėkime, ką jie sakys, kas ten jiems netinka“ [SV4].
Partnerystė	„<...> mes kol kas nekalbam kaip partneriai, jie vardina, kad jie turi darbus, bet gyventojai irgi turi suprasti, kad mes ne sau tą dalyką darome, bet norėdami jiems patiems padėti ir mes gi patys esame tos bendruomenės dalis“, „pradedama įtraukti nuo pat klausimo, ką mes čia darysime?, turi dalyvauti bendruomenė“. „Mes turime sutarti, kad tvarkome Vilniaus miestą kartu. Visi turi dėti pastangų“, „<...> dalyvaut, toks dalykas, jie irgi turi savo darbą žinot“ [SV4].
Teisės aktai	„<...> reikia teisės aktų pakeitimų, kad bendruomenės būtų įtrauktos, ar kitaip sakant savivaldybė būtų įpareigota aiškiai kažkur dalyvauti“, „atsiranda tas įpareigojimas <...> turėtų būti vis dėlto ir teisės aktų įpareigojimas. Tai galbūt mano kolegos visi mes atsakingiau žiūrėtume ir planuotume ilgesnius laikotarpius, klausimui sprendžiant“ „Turime kurti taisyklių rinkinius, kaip mes turime kažką daryti“ [SV4].
Įrankiai	„reikia sudaryti, visų pirma, sąlygas <...> reikia tinkamų įrankių, kad jie galėtų pareikšti savo nuomonę“. „Kalba eina apie paprastus draugiškus įrankius, tai galėtų būti: e-demokratijos įrankis, apklausų platformos“ „<...> tokias platformas reikia tobulint, tai būtų abipusis idėjų teikimas“ [SV4].

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus.

Aptarus savivaldybės atstovų interviu metu gautus atsakymus, siekiant daryti bendras išvadas apie reikalingus pokyčius Vilniaus miesto savivaldybėje, būtina aptarti ir nevyriausybinų organizacijų atstovų

pateiktus atsakymus.

Remiantis *nevyriausybinų organizacijų* atsakymais, galima išskirti kelis siūlymus, kurie padėtų spręsti iššūkius, su kuriais susiduria nevyriausybines organizacijos norėdamos įsitraukti į savivaldybės sprendimų priėmimą. Respondentai teigia, kad jeigu savivaldybė nori turėti stipresnes ir motyvuotas nevyriausybines organizacijas, turi skirti finansavimo. Respondentai teigia, kad savivaldybės atstovai galvoja, jog skirtą finansinę pagalbą organizacijos tiesiog išleis ir tiek, ji nenueis reikiamiems tikslams. Tačiau respondentai siūlo pabandyti ir pradėti pasitikėti nevyriausybiniomis organizacijomis. Respondentai, kalbėdami apie pagrindinę savivaldybės pareigą – informavimą – kurio labai trūksta norint laiku įsitraukti į savivaldybės sprendimus, teigia, kad savivaldybė turi užtikrinti reguliarių informacijos teikimą ir diskusijų organizavimą. Reikalingi nuolatiniai periodiniai organizacijų ir savivaldybės atstovų susitikimai, ne tik aptarti rūpimas ir aktualias problemas, bet ir rasti tinkamą tų problemų sprendimą, kad tie sprendimai būtų efektyvūs ir naudingi visai visuomenei. Kalbėdami apie savivaldybėje priimamus sprendimus, respondentai teigė, kad priimant sprendimus svarbi yra partnerystė. Jeigu norima sukurti sėkmingą bendradarbiavimą, reikia, kad savivaldybės ir nevyriausybinų organizacijų atstovai dirbtų kaip partneriai. Remiantis respondentų atsakymais, savivaldybės administracija turi pakeisti nuomonę apie nevyriausybines organizacijas. Turi atsirasti pasitikėjimas, statyti pamatų be pasitikėjimo neverta. Respondentų teigimu, trūksta grįžtamojo ryšio iš savivaldybės, nes atsiranda tokia mada, kad net į raštu pateiktus klausimus neatsako. Dar vienas iš pasiūlytų pokyčių, norint spręsti iššūkius, su kuriais susiduria nevyriausybines organizacijos – teisės aktų pakeitimas. Siūloma decentralizuoti savivaldybės administraciją, priartinant valdymą prie vietinės valdžios, t. y. prie seniūnijų. Tada, anot respondentų, gyventojai daugiau galėtų dalyvauti sprendimuose ir tvarkyti savo aplinką. Dar vienas iš siūlymų, kuris respondentų nuomone galėtų pagelbėti nevyriausybinioms organizacijoms aktyviau įsitraukti į savivaldybės sprendimų priėmimą – naujų įrankių sukūrimas. Turėtų būti sukurti mechanizmai, instrumentai per kuriuos galima būtų dalytis savo nuomone, bandyti diskutuoti ir ieškoti sprendimų kartu su savivaldybės atitinkamais skyriais ar departamentais. Siekiant ne tik iškelti probleminį klausimą, bet ir iš karto galvoti, kaip jį galima būtų spręsti.

Respondentų interviu metu gauti atsakymai (žr. 19 lent.).

19 lentelė. Reikalingi pokyčiai Vilniaus miesto savivaldybėje, nevyriausybinų organizacijų atstovų nuomonė.

Subkategorija	Respondentų teiginiai
<i>Finansavimas</i>	<i>„<...> galvojama, kad tos bendruomenės, kai duosi jiems paramą, tai ištaškys. Bet jeigu nepradėsi to daryt, tai nieko ir nepasikeis“ [NB8]. „Savivaldybė norėdama turėti stipresnes organizacijas, turėtų skirti finansavimą arba kažkaip pagelbėti toms organizacijoms stiprėti“. „<...> patobulinti jos atstovų kompetencijas“ [NB9].</i>
<i>Informavimas</i>	<i>„Nuolatiniai periodiniai susitikimai bendruomenių atstovų ir savivaldybės administracijos darbuotojų“ [NB1]. „Rinktis reguliariai su tikslu surasti klausimų, kuriuos</i>

	<i>mes analizuosime“, „užtikrinti regularumą, informacijos gavimą, cirkuliavimą ir diskusijos inicijavimą“ [NB7]. „Reikia kalbėti apie planus, kad žmonės žinotų“, „piliečiai turi lengvai rasti aktualią jiems informaciją“ [NB3].</i>
<i>Partnerystė</i>	<i>„Savivaldybė apskritai turi atsizvelgti į bendruomenes ir jų sprendimus“ [NB5], „norint, kad būtų sėkmingas bendradarbiavimas <...> dirbti kaip su partneriais“, „savivaldybė galėtų komunikuoti viduje savo kultūrą, kad NVO yra ne priešas, o draugas. Su jais reikia bendradarbiauti ir mokytis. Galėtų būti gal kokie bendri vakarai, kad kažkokios NVO, kurios sėkmingai dirba, pasidalintų savo patirtimi“. „Turi atsirasti tas pasitikėjimas, statyti pamatus be pasitikėjimo neverta <...>“ [NB8]. „Nuleidžia iš savivaldybės sprendimą, o gyventojai turi tik jau rezultatą, realiai išeina piliečių nuomonė yra nesvarbi <...>“ [NB3]. „Savivaldybė apskritai turi atsizvelgti į bendruomenes ir jų sprendimus“ [NB6]. „<...> turi būti padarytas tam tikras darbas ir tų pačių NVO tarpe, idėjos kristalizavimas, sutarimas viduje dėl tos vienos, kurią jau galima nešti toliau“ [NB7]. „Turi būti aktyvumas iš organizacijų pusės dalyvauti sprendimų priėmimuose“ [NB9].</i>
<i>Grįžtamas ryšys</i>	<i>„Trūksta grįžtamojo ryšio iš savivaldybės“, „atsakinėti į raštus, nes atsiranda tokia mada, kad net į raštiškus paklausimus neatsako. Elementaraus atsakymo, kad ir priklauso pagal įstatymą per 10 darbo dienų, ir to net nesulaukiam“ [NB4].</i>
<i>Teisės aktai</i>	<i>„Galimai decentralizuoti savivaldybės administraciją, valdymą priartinant prie vietinės valdžios, t. y. prie seniūnijų. Jei rinkimuose būtų renkami seniūnai, seniūnaičiai ir seniūnijos turėtų savo biudžetą, gyventojai daugiau galėtų dalyvauti sprendimuose ir tvarkyti savo aplinką“ [NB2]. „Galėtų suteikti daugiau galimybių seniūnijoms, jos yra arčiau gyventojų“, „savivaldybės atstovai turėtų dirbti seniūnijose, kad būtų arčiau žmonių“, „jeigu savivaldos atstovai dirbtų toje seniūnijoje, kur ir gyvena, sprendimai būtų atitinkantys toje vietovėje“ [NB3].</i>
<i>Įrankiai</i>	<i>„Turėtų turėti mechanizmus, instrumentus per kuriuos jie galėtų daryti įtaką, dalintis savo nuomone, bandyti diskutuoti ir ieškoti sprendimų kartu su savivaldybės atitinkamais skyriais ar departamentais“, „galėtų būti sukurtos tokios idėjų dirbtuvės. Ne tik probleminį klausimą iškelti, bet ir iš karto pagalvoti, kaip tai galima būtų išspręsti“ [NB7]. „Reikalingi įrankiai piliečiams, kurie nesinaudoja el. įrankiais“ [NB3].</i>

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus.

Apibendrinant abiejų respondentų grupių atsakymus, tiek savivaldybės, tiek nevyriausybinių organizacijų atstovai teigia, kad Vilniaus miesto savivaldybėje reikalingi pokyčiai, sprendžiant nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo sprendimų priėmimo iššūkius. Respondentai įvardija problemos sprendimo būdus ir teikia siūlymus, kokie pokyčiai reikalingi Vilniaus miesto savivaldybėje sprendžiant šią problemą. Respondentų įvardyti reikalingi pokyčiai: informacijos kokybė ir jos savalaikis pateikimas; abiejų grupių atstovų darbas kaip partnerių; finansavimo klausimas; grįžtamojo ryšio tobulinimas; teisės aktų pakeitimas ir naujų kūrimas; turimų įrankių tobulinimas ir naujų kūrimas, siekiant sukurti galimybę teikti idėjas, klausimus, problemas ir siūlymus savivaldybės administracijai.

Siekiant papildyti savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų atstovų atsakymus apie nevyriausybinių organizacijų dalyvavimą Vilniaus miesto savivaldybės sprendimų priėmimo, tyrimo metu atliktas interviu su vienu iš kandidatų į Vilniaus merus [KM1]. Apibendrinant interviu metu gautus respondento atsakymus apie **dalyvavimo savivaldybės sprendimų priėmimo svarbą**, galima teigti, kad labai svarbu suteikti galimybę nevyriausybiniams organizacijoms dalyvauti savivaldybės sprendimų priėmimo. Respondento teigimu, nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas savivaldybės sprendimų priėmimo

svarbus valstybės valdymui ir šalies visuomenei. Respondento nuomone, šių organizacijų įsitraukimas į savivaldos sprendimus rodo visuomenės pilietiškumą. Nevyriausybines organizacijas atstovaudamos piliečiams savivaldybės veikloje, išsakydamos savo nuomonę tam tikrais klausimais stiprina pačią bendruomenę bei skatina visuomenę aktyviau įsitraukti sprendžiant visuomenei svarbius klausimus. Nevyriausybinių organizacijų įsitraukimas į savivaldybės sprendimų priėmimą leidžia ne tik iškelti problemą, bet ir prisidėti arba inicijuoti tam tikrus sprendimus. Nevyriausybines organizacijas dalyvaudamos savivaldybės sprendimų priėmime nori būti išgirstos. Suteikus daugiau galimybių įsitraukti į savivaldybės sprendimų priėmimus, jos galės atstovauti atskirų socialinių grupių interesams bei užtikrinti, kad jos būtų išgirstos, taip prisidedamos prie pokyčių ir kokybiškų bei visiems pusėms naudingų sprendimų.

„<...> įsitraukimas į savivaldos sprendimus rodo visuomenės pilietiškumą, norą būti išgirstiems <...>“ [KM1].

„<...> prisidėti prie pokyčių ir siekti išdiskutuotų, kokybiškų visoms pusėms priimtinių sprendimų“ [KM1].

„<...> dalyvaudamos politinėje, socialinėje ar ekonominėje veikloje, išsakydamos nuomonę vienu ar kitu klausimu, <...> stiprina pačią bendruomenę“ [KM1].

„<...> gali daryti įtaką miesto valdžios priimamiems sprendimams, <...> gali užtikrinti, kad neliktų neišgirstų visuomenės grupių <...>“ [KM1].

„Siekia užtikrinti <...>, kad būtų išklaustyti atskirų socialinių grupių interesai“ [KM1].

„<...> dalyvavimas viešajame valdyme taip pat skatina visuomenės pažangą bei aktyvesnę politinį įsitraukimą“ [KM1].

„Tai leidžia ne tik iškelti problemą, bet ir prisidėti, inicijuoti tam tikrus jos sprendimo būdus“ [KM1].

Atliekant interviu, toliau aptarta nevyriausybinių organizacijų **dalyvavimo savivaldybės sprendimų priėmime pridėtinė vertė**. Analizuojant respondento interviu metu gautus atsakymus, galima teigti, kad tiesioginis nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas savivaldybės sprendimų priėmime galėtų užtikrinti konkrečių teritorijų sprendimų efektyvumą, tokiu būdu piliečiai galėtų išreikšti savo nuomonę, kokia prioritetine tvarka galima būtų spręsti konkrečius klausimus. Taip pat nemažiau svarbu, kad tai leistų efektyviau valdyti biudžetą, koncentruotai spręsti problemas. Išsiaiškinta, kad nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas yra naudingas ne tik piliečiams, bet ir valstybės valdymui.

„Tiesioginis žmonių įsitraukimas į savivaldos gyvenimą leistų geriau užtikrinti konkrečių teritorinių sprendimų efektyvumą“ [KM1].

„Gyventojai patys nuspręstų, kokia prioritetine tvarka reikia spręsti konkrečiai socialinei grupei, atskiram mikrorajonui ar gyventojų grupei aktualų klausimą“ [KM1].

„Tai leistų ne tik efektyviau valdyti biudžetą, koncentruotai spręsti problemas ar proaktyviai imtis iniciatyvos ateityje būtiniems žingsniams“ [KM1].

Toliau užduotas respondentui klausimas dėl sudarytų Vilniaus miesto savivaldybėje galimybių nevyriausybiniams organizacijoms įsitraukti į savivaldybės sprendimų priėmimą. Analizuojant respondento atsakymus apie sudarytas **dalyvavimo savivaldybės sprendimų priėmime galimybes**, galima daryti išvadą,

kad yra sudaryta galimybių įsitraukti į savivaldybės sprendimų priėmimą, bet ar yra galimybė jomis naudotis nesusiduriant su sunkumais, aptarta toliau. Respondentas kalbėdamas apie galimybes nevyriausybinėms organizacijoms įsitraukti į savivaldybės sprendimų priėmimą paminėjo kelis būdus: pateikti užklausa arba kreipimasi raštiškai, pateikti peticiją; nevyriausybinių organizacijų atstovai gali tapti savivaldybės sukurtų komisijų nariais ir taip dalyvauti sprendžiant svarbius klausimus.

„Pats paprasčiausias būdas būti įtrauktoms į tam tikrų joms aktualių sprendimų priėmimą, įvairūs kreipimaisi, peticijos, pateikiamos užklauso“ [KM1].

„Nevyriausybinių organizacijų atstovai gali tapti savivaldybės sukurtų komisijų nariais ir taip dalyvauti svarstant aktualius klausimus ir ieškant sprendimų“ [KM1].

Taip pat interviu metu aptarta, kokia yra **reali situacija Vilniaus miesto savivaldybėje** kalbant apie nevyriausybinių organizacijų dalyvavimą savivaldybės sprendimų priėmime.

Remiantis respondento atsakymais, galima daryti išvadą, kad vis dar piliečiai nėra išklausomi ir išgirsti, yra atstovaujama organizacijų savivaldos valdyme trūkumas, trūksta skatinimo jų veiklai. Galima teigti, kad situacija Vilniaus miesto savivaldybėje analizuojamu klausimu yra kol kas vis dar nelabai palanki visuomenei.

„Šiuo metu bendruomenių balsas vis dar lieka neišgirstas“ [KM1].

„Neturime pakankamai atstovaujama organizacijų savivaldos valdyme, neturime pakankamo skatinimo jų veiklai“ [KM1].

Kalbant su respondentu apie **nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo sprendimų priėmime iššūkius**, tyrimo metu pavyko išsiaiškinti respondento nuomonę apie tam tikrus iššūkius, su kuriais susiduria nevyriausybines organizacijos norėdamos įsitraukti į savivaldybės sprendimų priėmimą. Apžvelgus gautus respondento atsakymus, išsiaiškinta, kad nevyriausybines organizacijos, norėdamos dalyvauti savivaldybės sprendimų priėmime, labai dažnai lieka neišgirstos, todėl susiduria su nesavalaikiu jiems aktualių sprendimų priėmimu. Dar viena iš spragų – informacijos viešinimas – dažnai nevyriausybines organizacijos per vėlai sužino apie jiems aktualių klausimų sprendimą ir jau negali niekaip jų paveikti, nes sprendimai jau būna priimti. Dar vienas iššūkis – trūksta grįžtamojo ryšio. Be to, ir nevyriausybinių organizacijų mažas aktyvumas, anot, respondento, yra problema.

„Dažna spraga problemų sprendime – nevyriausybinių organizacijų išklausymas, jų aktualijų išsekimas ir savalaikis problemos sprendimas jos dar labiau“ [KM1].

„Informacijos viešinimas – turime ne vieną pavyzdį Vilniuje <...>, kur nevyriausybines organizacijos sužino jiems aktualių klausimų sprendimus po laiko, kai sprendimai jau priimti“ [KM1].

„Be viešinimo spragų iš savivaldybės pusės, turime ir pačių nevyriausybinių organizacijų aktyvumo klausimą“ [KM1].

„Sunku sužinoti kitų žmonių, kuriems problemos aktualios, nuomonę, jeigu neturime kaip su jais susisiekti, arba tiesiog negauname atsakymo“ [KM1].

Aptarus su respondentu visus rūpimus klausimus apie nevyriausybinių organizacijų dalyvavimą savivaldybės sprendimų priėmime, išsiaiškinus su kokiais iššūkiu jos susiduria norėdamos įsitraukti į

sprendimų priėmimą, respondento paklausta, kokie *reikalingi pokyčiai Vilniaus miesto savivaldybėje*, siekiant palengvinti nevyriausybinių organizacijų įsitraukimą į savivaldybės sprendimų priėmimą. Analizuojant respondento atsakymus, galima išskirti tam tikrus siūlomus jo sprendimus, siekiant palengvinti nevyriausybinių organizacijų dalyvavimą Vilniaus miesto savivaldybės sprendimų priėmime. Respondentas teigia, kad reikalingas tinkamas informacijos viešinimas, jis turi būti struktūrizuotas. Nevyriausybines organizacijas turi turėti didesnes galimybes įsitraukti į komisijas. Būtinai grįžtamasis ryšys bei realūs sprendimai, kurių prašo nevyriausybines organizacijas, o tai parodys, kad savivaldybė girdi juos ir jų nuomonė labai svarbi. Dar vienas labai aktualus sprendimas – didinti nevyriausybinių organizacijų veiklos finansavimą.

„1) Didensio įsitraukimo į komisijas.

2) Didensio finansavimo nevyriausybinių organizacijų veiklai.

3) Struktūrizuoto viešinimo, informacijos nusiuntimo bendruomenėms, kai klausimas susijęs su jų politika, su jų aktualijoms.

4) Realių sprendimų, kurių prašo nevyriausybines organizacijas. Tai bus geriausias įrodymas, kad tokių organizacijų reikia, kad jų veikla vertinama ir jų nuomonė yra labai svarbi“ [KM1].

Apibendrinant visų respondentų interviu metu gautus atsakymus, išsiaiškinta, kad nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas Vilniaus miesto savivaldybės sprendimų priėmime labai aktualus, visi pasisako, kad nevyriausybines organizacijas turi aktyviai dalyvauti sprendimų priėmime. Remiantis visų respondentų atsakymais, nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas savivaldybės sprendimų priėmime turi pridėtinę vertę. Jų dalyvavimas naudingas tiek valstybės valdymui, tiek ir visuomenės gerovės kūrimui. Atlikto tyrimo rezultatų analizė atskleidė, kad nevyriausybines organizacijoms yra sudarytos galimybės įsitraukti į Vilniaus miesto savivaldybės sprendimų priėmimą, bet remiantis respondentų atsakymais ne visos galimybės veikia efektyviai ir pakankamai gerai, todėl nevyriausybines organizacijas susiduria su iššūkiais. Labai dažnai nevyriausybines organizacijas lieka neišgirstos, todėl susiduria su nesavalaikiu jiems aktualių sprendimų priėmimu. Anot respondento [KM1], piliečiai vis dar nėra išklaunami ir išgirsti. Kalbant apie iššūkius, respondentai išvardijo tokius: informacijos viešinimo stoka; prastas grįžtamasis ryšys; finansavimo trūkumas; bendradarbiavimo nebuvimas; aktyvumo trūkumas; kompetencijų stoka. Išanalizavus respondentų atsakymus, galima teigti, kad Vilniaus miesto savivaldybėje reikalingi pokyčiai sprendžiant nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo sprendimų priėmime iššūkius. Pokyčiai reikalingi ne tik savivaldybėje, bet ir nevyriausybines organizacijose, jos irgi turi dalyvauti pokyčiuose, tobulinant įsitraukimo į savivaldybės sprendimų priėmimą galimybes.

IŠVADOS

1. Išanalizavus mokslinę literatūrą išsiaiškinta nevyriausybinių organizacijų sampratos apibrėžtis ir organizacijų veiklos sritis. Nevyriausybines organizacijas – nesiekiančios pelno, jos yra kuriamos laisva žmonių, kurie turi bendrą tikslą ir norą prisidėti prie pokyčių, valia, siekiant atstovauti piliečių interesams. Pagrindinis organizacijų tikslas – visuomenės intereso gynimas ir viešosios gerovės kūrimas. Nevyriausybines organizacijas yra kuriamos Lietuvos Respublikos įstatymų nustatyta tvarka. Jų vystymąsi įgalina arba stabdo teisiniai ir administraciniai reglamentai. Nevyriausybinių organizacijų veikla apima labai didelį spektrą sričių, kurios yra naudingos visuomenei ir sėkmingai valstybės raidai.

2. Atlikta mokslinės literatūros, teisės aktų ir dokumentų analizė, siekiant išsiaiškinti savivaldybių funkcijas ir veiklos principus, sprendimų priėmimo proceso ypatumus bei nevyriausybinių organizacijų įsitraukimo į savivaldybės sprendimų priėmimą galimybes. Analizė atskleidė, kad:

2.1. Savivaldybei priskirtos viešojo administravimo ir viešųjų paslaugų teikimo funkcijos. Savivaldybė, savo veikloje laikydama veiklos principų, gali užtikrinti savivaldos atstovų ir piliečių bendradarbiavimą, taip suteikdama piliečiams galimybę dalyvauti savivaldybės veikloje ir svarbių sprendimų priėmime, atsižvelgiant į piliečių poreikius. Savivaldybės administracija turi: laiku informuoti ir teikti subalansuotą ir objektyvią informaciją; konsultuotis su visuomene – gauti visuomenės atsiliepimus dėl sprendimų; įtraukti visuomenę – dirbti su visuomene, siekiant užtikrinti susirūpinimą; būtinai bendradarbiauti – bendrauti su visuomene dėl kiekvieno sprendimo aspekto ir įgalinti – sukurti valdymo struktūras, leidžiančias tiesiogiai dirbti su visuomene.

2.2. Viešajame sektoriuje sprendimo priėmimas yra svarbus vykdant valdymo funkcijas, sprendimai priimami bendraujant, planuojant, organizuojant, valdant ir kontroliuojant. Sprendimų priėmimo kokybei labai svarbi išsami ir kokybiška informacija, taip pat svarbus yra informacijos valdymas, naudojimas ir interpretavimas. Skubūs terminai gali apriboti galimybę priimti tinkamai apgalvotą sprendimą.

2.3. Piliečių įtraukimas į savivaldybės sprendimų priėmimą yra labai svarbus tiek valdžiai, tiek visuomenei. Analizuodami viešojo sektoriaus valdymą, mokslininkai daug dėmesio skiria valdymo pokyčiams. Vienas iš valdymo pokyčių yra viešumas ir skaidrumas, kurie pasiekiami įtraukiant visuomenę į valdymą. Siekiant efektyvios viešojo sektoriaus veiklos, būtina, kad piliečiai pasitikėtų valstybės institucijomis. Piliečių įtraukimas į valdymą didina biurokratijos atskaitomybę ir skaidrumą. Piliečių dalyvavimą savivaldybės sprendimų priėmime reglamentuoja įstatymai. Piliečiai savivaldybės sprendimų priėmime gali dalyvauti kaip asmeniškai, taip ir susijungę į nevyriausybines organizacijas. Piliečiai, įsitraukdami į savivaldybės sprendimus, turi galimybę išreikšti savo nuomonę, teikti pasiūlymus savivaldybės administracijai. Bendrai priimti sprendimai yra naudingi abiem pusėm.

3. Remiantis atlikto kokybinio tyrimo rezultatais, išsiaiškinta, kad nevyriausybinėms organizacijoms Vilniaus miesto savivaldybėje yra sudarytos galimybės įsitraukti į sprendimų priėmimą: dalyvavimas per savivaldybėje esamas nevyriausybinių organizacijų tarybas, darbo grupes, diskusijų grupes, taip pat sudarytos komisijos, kuriose gali dalyvauti nevyriausybinių organizacijų atstovai ir kelti rūpimus klausimus. Taip pat nevyriausybines organizacijas gali kreiptis raštiškai į savivaldybės administraciją, bet nevyriausybinių organizacijų pastebėta, kad pasitaiko atvejų, kai savivaldybės atstovai į pateiktus klausimus raštu atsako labai formaliai. Nevyriausybinių organizacijų atstovų teigimu, pasitaiko tokių situacijų, kai savivaldybė išklauso, bet po to atskirai pasitaria viduje, neištraukiant nevyriausybinių organizacijų, ir pati priima sprendimą.

4. Apibendrinant atlikto tyrimo rezultatus, visi tyrimo respondentai teigė, kad yra svarbu įtraukti nevyriausybines organizacijas į savivaldybės sprendimų priėmimą. Tiek savivaldybės, tiek nevyriausybinių organizacijų atstovai teigia, kad nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas suteiktų galimybę išreikšti piliečių nuomonę sprendžiant svarbius visuomenei klausimus. Kartu priimti sprendimai leistų rasti kompromisą, sprendimai būtų naudingi abiem pusėm, o tai suteiktų galimybę efektyviam valdymui. Nevyriausybinių organizacijų respondentai pastebi, kad Vilniaus miesto savivaldybėje teoriškai yra sudarytos galimybės įsitraukti į savivaldybės sprendimų priėmimą, bet praktiškai ne visos galimybės efektyviai ir pilnai veikia. Dėl to nevyriausybines organizacijas susiduria su iššūkiais norėdamos įsitraukti į savivaldybės sprendimų priėmimą. Visi respondentai išskiria tokius iššūkius kaip informacijos viešinimo trūkumas, taip pat kalba apie nevyriausybinių organizacijų veiklos nepakankamą finansavimą ir pažymi, kad grįžtamasis ryšis savivaldybėje užtikrinamas tik dalinai. Tai pat nevyriausybinių organizacijų atstovai akcentavo kompetencijų dalyvaujant sprendimų priėmime svarbą. Savivaldybės atstovai pasisakė, kad nevyriausybines organizacijas turėtų pačios aktyviau reikšti norą įsitraukti į sprendimų priėmimo procesus, taip galėdamos dažniau išreikšti savo nuomonę.

REKOMENDACIJOS

Atsižvelgiant į išanalizuotą teorinę medžiagą ir tyrimų rezultatus, suformuluotos rekomendacijos, siekiant padėti spręsti esamą problemą Vilniaus miesto savivaldybėje. Pateiktos rekomendacijos turėtų padėti vengti iššūkių, su kuriais susiduria nevyriausybinės organizacijos norėdamos įsitraukti į Vilniaus miesto savivaldybės sprendimų priėmimą.

1. Siekiant skatinti bendradarbiavimą tarp Vilniaus miesto savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų, reikalingi teisės aktų pakeitimai. Siūloma įteisinti privalomą nevyriausybinių organizacijų atstovų dalyvavimą teisės aktų projektų rengime, kad nevyriausybinių organizacijų atstovai galėtų teikti siūlymus ir pastabas dėl teisės aktų. Teisinis pagrindimas įpareigos savivaldybę būtinai įtraukti, o nevyriausybines organizacijas dalyvauti teisės aktų projektų rengime.

Savivaldybei:

2. Siekiant stiprinti nevyriausybinių organizacijų veiklą ir norint pasiekti aktyvesnio nevyriausybinių organizacijų įsitraukimo į savivaldybės sprendimų priėmimą, reikalingas papildomas nevyriausybinių organizacijų finansavimas. Siūloma nevyriausybinių organizacijų dalinį finansavimą skirti iš savivaldybės biudžeto. Savivaldybė galėtų kompensuoti išlaidas patalpoms, skirtoms organizacijų veiklai vykdyti, tų patalpų eksploataavimo išlaidoms bei išskirti lėšų organizacijos administravimui. Taip pat siūloma organizuoti ar kompensuoti reikalingus kompetencijų tobulinimo mokymus nevyriausybinių organizacijų atstovams, tai padėtų jiems rengti projektus, teikti tikslingiau suformuotus siūlymus ir klausimus.

3. Siekiant nevyriausybinių organizacijų atsakomybės, suinteresuotumo ir jų aktyvaus dalyvavimo sprendimų priėmime, siūloma organizacijų atstovus įtraukti į savivaldybės biudžeto sudarymą bei jo skirstymą, joms prisidedant prie sprendimų priėmimo proceso ir padedant sudėlioti atliekamų darbų prioritetus. Nevyriausybines organizacijas jausis atsakingos ir tai turėtų leisti priimti naudingus abiem pusėm sprendimus, surandant kompromisą.

4. Siekiant aktyvaus ir savalaikio nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo sprendimų priėmime, savivaldybė turi užtikrinti reguliarių informacijos viešinimą, turi informuoti reguliariai apie tai, ką planuoja daryti. Informacija turi būti lengvai prieinama. Nevyriausybines organizacijas, turėdamos informaciją apie planuojamus sprendimus, galės laiku įsitraukti į sprendimų priėmimą nuo pat pradžių ir dalyvauti visame sprendimų priėmimo procese.

5. Siekiant gerinti pasitikėjimą valstybės tarnautojais, reikia parodyti, kad savivaldybės atstovai girdi nevyriausybinių organizacijų nuomonę, ir ji jiems rūpi. Siūloma savivaldybės administracijai užtikrinti grįžtamojo ryšio kokybę ir savalaikiškumą. Norint tai pasiekti, siūloma sudaryti ir pateikti viešai prieinamą savivaldybės atstovų sąrašą pagal veiklos sritis (savivaldybės darbuotojų kompetenciją). Sudarytas sąrašas

padėtų išspręsti problemą ir neapkrauti savivaldybės darbuotojų klausimais ne pagal kompetenciją. Nevyriausybinių organizacijų atstovai iš karto galėtų nukreipti klausimą tam darbuotojui, kuris gali pateikti kokybišką ir informatyvų atsakymą.

6. Siekiant išspręsti grįžtamojo ryšio trūkumą ir teikti informaciją nevyriausybinių organizacijų atstovams apie visą jų pateiktų pasiūlymų arba klausimų eigos procesą, siūloma padaryti bendrą e. platformą. Tai galėtų būti bendra savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų pasiūlymų / klausimų platforma. Pavyzdžiui, naudodamiesi tokia platforma nevyriausybinių organizacijų atstovai galėtų teikti siūlymą arba užduoti klausimą ir jis iš karto būtų nukreipiamas savivaldybės darbuotojui pagal kompetenciją. Prisijungę prie platformos nevyriausybinių organizacijų atstovai matytų informaciją apie pateiktą siūlymą / klausimų būseną. Platformoje prie kiekvieno siūlymo / klausimo galėtų būti nurodyti keli laukai, kuriuose pateikiama informacija: 1) pateikto pasiūlymo būseną (priimtas / nepriimtas); 2) atsakymo būseną (ruošiamas / pateiktas); 3) grįžtamojo ryšio komentarai. Taip būtų pasiektas susistemintos informacijos pateikimas nevyriausybiniams organizacijoms.

Nevyriausybiniams organizacijoms:

7. Siekiant palengvinti nevyriausybinių organizacijų įsitraukimą į savivaldybės sprendimų priėmimą, siūloma nevyriausybiniams organizacijoms aktyviau dalytis tarpusavyje turima informacija. Organizacijos turėtų bendradarbiauti tarpusavyje, kadangi visų nevyriausybinių organizacijų tikslas – visuomenės gerovė. Tai pasiekti būtų galima sukūrus bendrą nevyriausybinių organizacijų bendravimo e. platformą. Prie jos galėtų jungtis tik užsiregistravusios nevyriausybines organizacijos. Siūloma toje platformoje sudaryti keletą skilčių, pvz.:

- ✓ *organizacijų sąrašas*, kuriame pateikta informacija apie organizacijos veiklos sritį;
- ✓ *klausimai / atsakymai*, čia organizacijos galėtų dalytis patirtimi ir rekomendacijomis, kur galima kreiptis, kokie veiksmai turi būti atlikti norint pateikti siūlymą arba pateikti užklausą savivaldybei dėl rūpimo klausimo. Tai būtų naudinga ne tik naujai susikūrusioms organizacijoms, bet ir daug metų savo veiklą vykdančioms;
- ✓ *informacijos langas*, šioje skiltyje būtų aktualu dėti informaciją apie planuojamus, vykdomus ir įvykdytus savivaldybės sprendimus. Kiekvienas iš nevyriausybinių organizacijų atstovų sužinojęs informaciją galėtų ja pasidalyti su kitais. Taip būtų dalinai išspręstas informacijos trūkumas apie savivaldybės priimamus sprendimus;
- ✓ *susitikimų kalendorius*, norint pasiekti bendrą tikslą dėl visuomenės gerovės, svarbūs bendri savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų susitikimai. Juos galėtų inicijuoti nevyriausybinių organizacijų atstovai pakviesdami į organizuojamus susitikimus savivaldybės atstovus. Taip būtų skatinamas bendradarbiavimas.

8. Siekiant išspręsti bendradarbiavimo trūkumą tarp nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybės, siūloma nevyriausybiniams organizacijoms būti aktyvesnėms ir pačioms aktyviau dalyvauti konkursuose, aktyviau įsitraukti į savivaldybės sprendimų priėmimus, kuriuose yra sprendžiami aktualūs visuomenei klausimai. Aktyvus nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas leistų dažniau pateikti savivaldybės atstovams piliečių nuomonę ir aktualias visuomenei problemas. Tik žinodama piliečių poreikius, savivaldybė gali padėti juos spręsti.

9. Siekiant lengvinti nevyriausybinių organizacijų įsitraukimą į sprendimų priėmimą, siūloma nevyriausybinių organizacijų atstovams aktyviau tobulinti turimas kompetencijas. Norėdamos organizuoti nevyriausybinių organizacijų atstovų kompetencijų tobulinimo mokymus, nevyriausybines organizacijas, pateikdamos argumentuotą prašymą, galėtų kreiptis į savivaldybę raštu dėl kompetencijų tobulinimo mokymų finansavimo.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

TEISĖS AKTAI

1. Lietuvos Respublikos asociacijų įstatymas. 2004 m. sausio 22 d. Nr. IX-1969. Vilnius. Suvestinė redakcija nuo 2022-05-01. TAR. Žiūrėta 2023 m. sausio 14 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.FF00B0EA2F0E/asr>
2. Lietuvos Respublikos bendruomeninių organizacijų plėtros įstatymas 2018 m. gruodžio 13 d. Nr. XIII-1774. Vilnius. Suvestinė redakcija nuo 2020-09-01. TAR. Žiūrėta 2023 m. sausio 14 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/3e57edc0047711e9a5eaf2cd290f1944>
3. Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos fondų įstatymas. 1996 m. kovo 14 d. Nr. I-1232. Vilnius. Suvestinė redakcija nuo 2022-05-01. TAR. Žiūrėta 2023 m. sausio 20 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.D2D24C160EB1/asr>
4. Lietuvos Respublikos labdaros ir paramos įstatymas. 1993 m. birželio 4 d. Nr. I-172. Vilnius. Suvestinė redakcija nuo 2022-09-01 iki 2024-12-31. TAR. Žiūrėta 2023 m. sausio 14 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.C0FF21832A85/asr>
5. Lietuvos Respublikos nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatymas. Lietuvos Respublikos nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatymo Nr. XII-717 pakeitimo įstatymas. 2019 m. gruodžio 5 d. Nr. XIII-2626. Vilnius. Žiūrėta 2023 m. sausio 20 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b68eb4b11bf311eaa4a5fa76770768ee>
6. Lietuvos Respublikos nevyriausybinų organizacijų plėtros įstatymas 2013 m. gruodžio 19 d. Nr. XII-717. Vilnius. Suvestinė redakcija nuo 2022-05-01. TAR. Žiūrėta 2023 m. sausio 14 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/d1e6be90747611e3b675ad30753d4b1b/asr>
7. Lietuvos Respublikos savanoriškos veiklos įstatymas. 2011 m. birželio 22 d. Nr. XI-1500. Vilnius. TAR. Žiūrėta 2023 m. sausio 28 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.314C413DE28C>
8. Lietuvos Respublikos viešųjų įstaigų įstatymas. 1996 m. liepos 3 d. Nr. I-1428. Vilnius. Suvestinė redakcija nuo 2023-01-01. TAR. Žiūrėta 2023 m. sausio 28 d. <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.1E52802BE548/asr>
9. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas. 1994 m. liepos 7 d. Nr. I-533. Suvestinė redakcija nuo 2023-04-01 iki 2023-06-30 Vilnius. Žiūrėta 2023 m. balandžio 17 d. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5884/asr>
10. Vilniaus bendruomeninių organizacijų sąjungos įstatatai. 2021. Žiūrėta 2023 m. sausio 28 d. <https://www.vbos.lt/apie-mus/istatai/>

11. Vilniaus miesto savivaldybės taryba. 2019 m. liepos 24 d. „Sprendimas dėl Vilniaus miesto savivaldybės bendruomeninių organizacijų tarybos nuostatų patvirtinimo, Nr. 1-166“. Vilnius. Žiūrėta 2023 m. vasario 1 d. <https://aktai.vilnius.lt/document/30328162>

12. Vilniaus miesto savivaldybės taryba. 2020 m. liepos 8 d. „Sprendimas dėl Vilniaus miesto savivaldybės nevyriausybinė organizacijų tarybos nuostatų tvirtinimo, Nr. 1-604“. Vilnius. Žiūrėta 2023 m. vasario 1 d. <https://aktai.vilnius.lt/document/30342583>

13. Vilniaus miesto savivaldybės taryba. 2021 lapkričio mėn. „Sprendimas dėl Vilniaus miesto jaunimo reikalų tarybos nuostatų patvirtinimo“. Žiūrėta 2023 m. vasario 1 d. <https://vilnius.lt/wp-content/uploads/2021/12/1-1239.pdf>

SPECIALIOJI LITERATŪRA

1. Aleknevičienė, Jolanta, Pocienė Aušra, ir Šupa Marija. 2020. Kaip parašyti mokslinį rašto darbą? Mokomoji priemonė. Vilniaus universiteto Filosofijos fakulteto kriminologijos ir sociologijos studentams. [PDF dokumentas]. https://www.fsf.vu.lt/dokumentai/Kaip_parašyti_mokslini_darba_2020_EL.pdf

2. Astrauskas, Algirdas. 2003. „Vietos savivaldos samprata ir savivaldybės institucinė struktūra“. *Mokomasis leidinys. Pirma dalis*. <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15496/astrauskas.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

3. Astrauskas, Algirdas. 2011. „Vietos savivaldos raida Lietuvoje 1990–2010 metais“. *Viešoji politika ir administravimas*. 10 (2): 283–298. <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2011~1367175868246/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>

4. Bakanauskienė, Irena, ir Asta Kyguolienė. 2013. *Vadybiniai sprendimai: priėmimas ir įgyvendinimas*. Vadovėlis. Kaunas: VDU leidykla. <https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:4746004/datastreams/MAIN/content>

5. Baronienė, Laura. 2018. „Sprendimo Priėmimas Kontroliuojamos Intervencijos Sąlygomis“. Mokslo daktaro disertacija, Vytauto Didžiojo Universitetas. <https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:28682672/datastreams/MAIN/content>

6. Beneševičiūtė, Irmina. 2021. „The Experience of NGOs that Represent the Interests of the Disabled in Cooperating with Local Government Institutions“. *Public Policy and Administration*. 20 (4): 466–479. DOI: 10.13165/VPA-21-20-4-09

7. BGI Consulting, UAB. 2011. „Bendruomeninių organizacijų ir bendruomenių centrų veiklos ir galimybių plėtojimo tyrimas“. Tyrimas. Vilnius. https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/pdf/744_bendruomeniniu_organizaciju_tyrimas.pdf

8. Brockmann, N. Erich, ir Wiliam P. Anthony. 2016. Tacit knowledge and strategic decision making. *Group & Organization Management*. 27 (6): 436–455. <https://doi.org/10.1177/1059601102238356>
9. Bučaitė-Vilkė, Jurga, Remigijus Civinskas, Aistė Lazauskienė, Vaida Leščauskaitė, Marta Lackowska, Adam Gendźwiłł, Joanna Krukowska, ir Arvydas Mikalauskas. 2019. „Savivaldybių bendradarbiavimas Lietuvoje: formos, galimybės, vizijos“. *Kolektyvinė monografija*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas. https://www.researchgate.net/profile/Remigijus-Civinskas/publication/340152481_Savivaldybiu_bendradarbiavimas_Lietuvoje_formos_galimybes_vizijos/links/6092bbe292851c490fbb9fb9/Savivaldybiu-bendradarbiavimas-Lietuvoje-formos-galimybes-vizijos.pdf
10. Bučaitė-Vilkė, Jurga, ir Viktorija Baranauskienė. 2021. Lietuvos bendruomeninių organizacijų (BO) veiklos galimybių ir poreikių tyrimas. Apklauso ataskaita. Kaunas: Lietuvos vietos bendruomenių organizacijų sąjunga. https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/administracine-informacija/tarybos%20ir%20komisijos/NVO_taryba/LVBO%20tyrimo%20ataskaitos%20pristatymas%2020211216.pdf
11. Buškevičiūtė, Jolanta, ir Alvydas Raipa. 2010. „Modern Decision-Making in the Public Sector“. *Public Policy and Administration*. 34 (1): 21–31. <https://ojs.mruni.eu/ojs/public-policy-and-administration/article/view/1119>
12. Cserny, Akos, ir Andras Nemeslaki. 2018. „The challenges of e-voting“. *Viešoji politika ir administravimas*. 17 (4): 497–509. <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/15527/4621-11085-1-PB-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
13. EBPO viešojo valdymo apžvalgos. 2015. „Lietuva: atviro ir įtraukiančio politikos formavimo skatinimas“. *Pagrindiniai rezultatai ir rekomendacijos Lietuvai*. http://www.3sektorius.lt/docs/OECD_rekomendacijos_LT_2015_2015-10-12_15:16:30.pdf
14. Ekonomikos terminų žodynas. Žiūrėta 2023 m. sausio 14 d. <https://zodynas.vz.lt/Nevyriausybine-organizacija-NVO>
15. Gaižauskaitė, Inga, ir Natalija Valavičienė. 2016. *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu*. Vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. Išleido VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas. [PDF dokumentas]. <https://repository.mruni.eu/handle/007/16724>
16. Hassan, Mohamad Muhyiddin, Khai Ern Lee, ir Mazlin Mokhtar. 2019. „Streamlining Non-governmental Organizations’ Programs towards Achieving the Sustainable Development Goals: A Conceptual Framework.“ *Sustainable Development* 27 (3): 401–8. <https://search.ebscohost.com.skaitykla.mruni.eu/login.aspx?direct=true&db=bsu&AN=137130350&site=ehost-live>
17. Islam, M. Rezaul. 2015. „NGOs’ Social Capital Development Initiatives for Social Welfare: Bangladesh Experience“. *Glob Soc Welf*. 2:167–176. DOI 10.1007/s40609-015-0034-0

18. Jekabsone, Inga. 2019. „Participatory Process in Public Organisations for Regional Development: The Case of Latvia“. <https://vb.mruni.eu/permalink/f/132e427/MRUIR007/16045>
19. Kardelis, Kęstutis. 2017. *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Vadovėlis. Šeštas pataisytas ir papildytas leidimas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras.
20. Kosmačaitė, Violeta. 2022. „Vietos savivalda XXVI skyrius“. https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/18782/Lietuvos%20konstitucine%20teise_web-686-715.pdf?sequence=1
21. Kubilienė, Asta, Vida Ačienė, Aušrinė Norkienė, ir Gintautas Kindurys. 2019. „Dėl valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo Nr. VIII-729 14 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto“. *Aiškinamasis raštas*. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=518k4n1j1&documentId=7dcdff20b32a11e79583aefa27fdb44b&category=TAK>
22. Kumar, Manish, ir Nandini Sahay. 2021. „Role of Non-Governmental Organizations in the Development of Cooperation between the Brics Countries“. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry* 12 (6): 5325–29. <https://search-ebsohost-com.skaitykla.mruni.eu/login.aspx?direct=true&db=eue&AN=160450471&site=ehost-live>
23. Kuzmickaitė, Daiva Kristina. 2022. Visuotinė lietuvių enciklopedija. *Lietuvos nevyriausybinės organizacijos*. Žiūrėta 2023 m. sausio 12 d. <https://www.vle.lt/straipsnis/lietuvos-nevyriausybinės-organizacijos/>
24. Labdaros ir paramos fondas „Algojimas“. 2018. Projektas „Piliečiai kartu“. „Mokomoji priemonė apie galimybes dalyvauti viešajame valdyme ir žmogaus teises“. Švietimas ir mokslas. https://www.esinvesticijos.lt/lt/sukurti_produktaimokomoji-priemone-apie-galimybes-dalyvauti-viesajame-valdyme-ir-zmogaus-teises
25. Lakis, Juozas, Saulius Nefas, Marcin Siedlecki, ir Andrius Stasiukynas. 2019. „Działalność organizacji pozarządowych Polski i Litwy w zaspokojeniu potrzeb społeczności lokalnych (analiza porównawcza)“. *Przedsiębiorczość i Zarządzanie* 9: 7-26. <https://www.ceeol.com/search/article-detail?id=829839>
26. Lewis, Davyd. 2001. „The Management of Non-Governmental Development Organizations“. London and New York: Routledge. http://hr.law.vnu.edu.vn/sites/default/files/resources/management_of_non_governmental_development_organizations_an_introduction.pdf
27. Matkevičienė, Renata. 2017. „Ar piliečių dalyvavimą valdymo procesuose gali paskatinti tinkama komunikacija?“ *Informacijos mokslai* 78: 174-176. <https://www.zurnalai.vu.lt/IM/article/view/10841/8976>

28. Mellers, Barbara. A., ir A. Peter McGraw. 2001. „Anticipated Emotions as Guides to Choice“. *Current Directions in Psychological Science*. 10 (6): 1467–1478. <https://citeseerx.ist.psu.edu/document?repid=rep1&type=pdf&doi=9173f160378ce30d9b70fbc2fbdf640f064cca44>
29. Mikalaukaitė, Reda ir Vladislovas Vitkevičius. 2018. „NVO ir vietos bendruomenės dalyvavimas viešojo valdymo procesuose“. *Viešoji įstaiga Socialinių mokslų kolegija*. Projektas „Aktyvus pilietiškumas: tavo balsas svarbus“. (projekto Nr. 10.1.2-ESFA-K-917-01-0028). https://www.esinvesticijos.lt/uploads/main/esproducts/docs/98_de3747383653660faee735886ffc4cb3.pdf
30. Nefas, Saulius. 2021. Bendruomeniškumo sklaida Lietuvoje. *Monografija*. <https://repository.mruni.eu/handle/007/17524>
31. Noreikienė, Ilmara, ir Gintaras Žilinskas. 2017. „Neįgaliųjų nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas viešojo valdymo procese: Klaipėdos miesto savivaldybės atvejis“. *Viešoji politika ir administravimas*. 16 (1): 108-120. DOI: <https://doi.org/10.5755/j01.ppa.16.1.18017>
32. NVO informacijos ir paramos centras. 2017. „Savivaldybių ir nevyriausybinių organizacijų bendradarbiavimas“. Dalyvavimas viešajame valdyme, sprendimų priėmimas ir viešųjų paslaugų teikimas, II leidimas. Vilnius: „Kriventa“. http://www.3sektorius.lt/docs/Savivaldybiu_NVO_bendradarbiavimas_2017_2018-02-20_17:22:21.pdf
33. NVO informacijos ir paramos centras. 2017–2022. <http://www.3sektorius.lt/trecias-sektorius/kas-yra-nvo/neyriasybines-organizacijos-lietuvoje>
34. Pilietinės visuomenės institutas. 2015. „Rekomendacijos savivaldybėms dėl NVO ir valdžios sektorių bendradarbiavimo bei aktyvesnio piliečių ir nevyriausybinių organizacijų įtraukimo į sprendimų priėmimo procesus“. Tyrimas. Vilnius. <http://www.civitas.lt/wp-content/uploads/2015/09/Rekomendacijos-savivaldybems1.pdf>
35. Pilietinės visuomenės institutas. 2015a. „Valdžios ir nevyriausybinio sektorių bendradarbiavimo viešosios politikos sprendimų priėmimo procese stiprinimas“. Tyrimas. Vilnius. http://www.civitas.lt/wp-content/uploads/2015/08/VRM-tyrimo-ataskaita_final.pdf
36. Pilietinės visuomenės institutas. 2015b. „Rekomendacijos savivaldybėms dėl NVO ir valdžios sektorių bendradarbiavimo bei aktyvesnio piliečių ir nevyriausybinių organizacijų įtraukimo į sprendimų priėmimo procesus“. Rekomendacijos savivaldybėms. Vilnius. <http://www.civitas.lt/wp-content/uploads/2015/09/Rekomendacijos-savivaldybems1.pdf>
37. Raipa, Alvydas, Vainius Smalskys, Vidmantė Giedraitytė, ir Saulius Nefas. 2016. „Šiuolaikinio viešojo administravimo pagrindai“. Vadovėlis.

<https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/16234/%C5%A0iuolaikinio-vie%C5%A1ojo-administravimo-pagrindai-elektroninis.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

38. Rupšienė, Liudmila. 2007. Kokybinio tyrimo rinkimo metodologija. [PDF dokumentas]. https://www.researchgate.net/publication/323497804_Kokybiniu_tyrimu_duomenu_rinkimo_metodologija

39. Sideri, Maria, Angeliki Kitsiou, Ariadni Filippopoulou, Christos Kalloniatis, ir Stefanos Gritzalis. 2019. „E-Governance in educational settings: Greek educational organizations leadership’s perspectives towards social media usage for participatory decision-making“. *Internet Research*. 29 (4): 818–845. https://www.icsd.aegean.gr/publication_files/148096292.pdf

40. Smalec, A. 2018. *Participatory Budgeting As a Form of Community Involvement in The Territorial Government Bodies Management*. Economic and Social Development (Book of Proceedings), 32nd International Scientific Conference on Economic and Social Development. https://www.esd-conference.com/upload/book_of_proceedings/Book_of_Proceedings_esdOdessa2018_Online.pdf

41. Smalskys, Vainius, ir Aušra Šilinskytė. 2016. „Visuomenės įtraukimas į Lietuvos vietos savivaldos valdymą duomenų atvirumo kontekste“. *Viešoji politika ir administravimas*, 15 (4): 641–656. <https://repository.mruni.eu/handle/007/14625>

42. Stasiukynas, Andrius. 2010. „Visuomenės dalyvavimas Lietuvos elektros energetikos sektoriaus valdyme“. *Viešoji politika ir administravimas*. 32: 104–119. <https://repository.mruni.eu/handle/007/12331>

43. Stasiukynas, Andrius. 2014. „Bendruomeninių ir nevyriausybinų ne pelno siekiančių organizacijų veiklos tradicijos ir vadybos perspektyvos Lietuvoje“. *Viešoji politika ir administravimas*. 14 (2): 221–235. DOI: 10.13165/ST-14-4-2-10

44. Suebvises, Ploy. 2018. „Social Capital, Citizen Participation in Public Administration, and Public Sector Performance in Thailand“. *World Development*. 109: 236–248. <https://daneshyari.com/article/preview/7391661.pdf>

45. Sveklaitė, Lina, ir Aušra Šilinskytė. 2016. „Forms of public participation in the context of smart society“. *Contemporary research on organization management and administration*. 4 (1): 57–66. http://journal.avada.lt/images/dokumentai/2016/4_1/2016_4_1_57-66.pdf

46. Ščerbinskaitė, Simona. 2020. „Kaimo Bendruomeninės Organizacijos Lietuvoje: Teritorinė Tinklo Analizė“. *Filosofija. Sociologija*. 31 (4): 318–27.

47. Šeštokaitė, Severina, ir Justinas Kisieliauskas. 2021. „Kultūrinių veiklų poveikis bendruomenių formavimuisi Lietuvoje“. 44 (1): 40–52. *Socialiniai tyrimai*. DOI: <https://doi.org/10.15388/Soctyr.44.1.3>

48. Šilinskytė, Aušra. 2013. „Nevyriausybinių organizacijų veikla ir vaidmuo Lietuvoje“. *Viešoji politika ir administravimas* 12 (2): 326–338. <https://core.ac.uk/download/pdf/197248167.pdf>
49. Šilinskytė, Aušra. 2014. „Nevyriausybinių organizacijų samprata ir vieta viešojo valdymo sistemoje“. *Jaunųjų mokslininkų darbai*. 1 (41): 53–58. <https://vb.mruni.eu/object/elaba:6091940/>
50. Šilinskytė, Aušra. 2015a. „Nevyriausybinių organizacijų ir savivaldybių sąveika Lietuvoje: teoriniai sprendimų priėmimo ir įgyvendinimo proceso aspektai“. *Viešoji politika ir administravimas* 14 (2): 221–23. DOI: 10.13165/VPA-15-14-2-05.
51. Šilinskytė, Aušra. 2015b. „Socialinio kapitalo raiška nevyriausybinių organizacijų veikloje“. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*. T. 1, Nr. 36, p. 60–76. <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2015~1473923504642/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
52. Šukvietienė, Aušra. 2018. „Nevyriausybinių organizacijų įgalinimo dalyvauti sprendimų priėmimo modeliavimas Lietuvos savivaldybėse“. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai. <https://repository.mruni.eu/handle/007/15463>
53. Švedaitė, Ramunė. 2022. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras. <https://www.vle.lt/straipsnis/pilietis/>
54. Urmonas, Algimantas, ir Andrejus Novikovas. 2011. „Europos vietos savivaldos chartijoje įtvirtintų principų įgyvendinimo vietos savivaldoje ir inkorporavimo nacionalinėje teisės sistemoje ypatumai“. *JURISPRUDENCIJA JURISPRUDENCE*. 18 (3): 1019–1034. <https://etalpykla.lituanistikadb.lt/object/LT-LDB-0001:J.04~2011~1367175343957/J.04~2011~1367175343957.pdf>
55. Vaidelytė, Eglė, Gintaras Žilinskas, ir Rimantas Rauleckas. 2016. „Piliečių įtraukties į viešąjį valdymą teorinės apibrėžtys“. *Visuomenės saugumas ir viešoji tvarka*. 16: 253–268. <https://repository.mruni.eu/handle/007/15032>
56. Vaitiekūnas, Vytautas, Dovilė Sujetaitė, ir Skaidrilė Grigaitė-Mockevičienė. 2020. „Lietuvos regionų būklė ir savivaldybių savarankiškumo apimtis: esamos situacijos analizė“. <http://kurkl.lt/wp-content/uploads/2020/03/Lietuvos-regioni%C5%B3-b%C5%ABkl%C4%97s-ir-savivaldybi%C5%B3-savaranki%C5%A1kumo-analiz%C4%97.pdf>
57. Van Thiel, Sandra. 2015. *Research Methods in Public Administration and Public Management*. London and New York: Routledge. [PDF dokumentas].
58. Victorian Auditor-General’s Office. 2015. „Public Participation in Government Decision-making: Better practice guide“. <https://www.audit.vic.gov.au/sites/default/files/20150130-Public-Participation-BPG.pdf>

59. Visuotinis standartas PVO atskaitomybei užtikrinti. 2020. „12 įsipareigojimų užtikrinant dinamišką atskaitomybę“. http://www.3sektorius.lt/docs/Visuotinis_standartas_aprasymas_2020-10-26_11:12:46.pdf

60. Vorevičienė, Jurgita, ir Eglė Butkevičienė. 2017. „Nevyriausybinių organizacijų ir vietos valdžios bendradarbiavimas įgyvendinat šeimos politika: Kauno miesto savivaldybės atvejis“. *Viešoji politika ir administravimas*. 16 (1): 121-137. <https://repository.mruni.eu/bitstream/handle/007/14684/4599-10189-1-SM.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

61. VšĮ NVO teisės institutas. 2021. Nevvyriausybinių organizacijų informacijos ir paramos centras. „Nevvyriausybinių organizacijų teisinė aplinka“. Tyrimas. Vilnius. http://www.3sektorius.lt/docs/NVOteisin%C4%97aplinka_tyrimas_2021_2021-09-13_13:11:18.pdf

62. Žydzūnaitė, Vilma. 2011. *Baigiamojo darbo rengimo metodologija*. Mokomoji knyga. http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/ESFproduktai/2012_Baigiamojo_darbo_metodologija.pdf

KITI INTERNETINIAI ŠALTINIAI

1. Atviros Lietuvos fondas. 2020 spalio 8. „Kodėl svarbu pasižiūrėti, kaip politinės partijos regi nevyriausybines organizacijas?“ Tyrimas. Žiūrėta 2023 m. sausio 29 d. <https://olf.lt/ar-per-artimiausius-ketverius-metus-nusimato-pagerejimas-nevyriausybiniu-organizaciju-veiklos-frontekodel-svarbu-pasiziureti-kaip-partijos-regi-nevyriausybines-organizacijas/>

2. Bingelis, Eitvydas. 2017. „Pagrindinės gairės NVO – dalyvavimas sprendimų priėmimo, kokybė ir savireguliacija“. Konferencija. Žiūrėta 2023 m. sausio 5 d. <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/viceministras-e-bingelis-pagrindines-gaires-nvo-dalyvavimas-sprendimu-priemime-kokybe-ir-savireguliacija>

3. Europos Komisija. 2017 liepos 3. „Nevvyriausybinių organizacijos – kas, kur ir kodėl?“ https://eures.ec.europa.eu/ngos-what-why-and-where-2017-07-03_lt

4. LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. 2022. *Nevvyriausybinių organizacijų politika*. <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/nevyriausybiniu-organizaciju-politika?lang=lt>

5. Made in Vilnius. 2021 spalio 08 diena. „Plaukiant Nerimi įvyko Vilniaus bendruomeninių organizacijų sąskrydis“. Žiūrėta 2023 m. kovo 2 d. <https://madeinvilnius.lt/mikrorajonu-naujienos/plaukiant-nerimi-ivyko-vilniaus-bendruomeniniu-organizaciju-saskrydis/>

6. Made in Vilnius. 2022 lapkričio 21 d. Dėl įgyvendinimo susirungs daugiau nei 150 vilniečių pasiūlytų gyvenamosios aplinkos gerinimo idėjų. Žiūrėta 2023 m. kovo 2 d. <https://madeinvilnius.lt/naujienos/miestas/del-igyvendinimo-susirungs-daugiau-nei-150-vilnieciu-pasiulytu-gyvenamosios-aplinkos-gerinimo-ideju/>

7. Mano vyriausybė. 2021 sausio 22 diena. „Socialines paslaugas pandemijos metu teikiančioms NVO – papildoma parama“. Žiūrėta 2023 m. kovo 2 d. <https://socmin.lrv.lt/lt/naujienos/socialines-paslaugas-pandemijos-metu-teikiancioms-nvo-papildoma-parama?lang=lt>
8. Mano vyriausybė. Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Nevyriausybių organizacijų politika. Žiūrėta 2023 m. sausio 10 d. <https://socmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/nevyriausybiu-organizaciju-politika?lang=lt>
9. Mano vyriausybė. Nevyriausybių organizacijų taryba. Žiūrėta 2023 m. kovo 21 d. <https://socmin.lrv.lt/lt/administracine-informacija/tarybos-ir-komisijos/nevyriausybiu-organizaciju-taryba?lang=lt>
10. Nacionalinė NVO koalicija. 2022. Žiūrėta 2023 m. vasario 24 d. <https://www.ngo.lt/>
11. NVO teisės institutas. Žiūrėta 2023 m. vasario 24 d. <https://www.nvoteise.lt/>
12. Prezidento komunikacijos grupė. 2021 m. sausio 29 d. „Šalies vadovas: būtina stiprinti miesto bendruomenių pilietinę galią“. Žiūrėta 2023 m. vasario 24 d. <https://www.lrp.lt/lt/salies-vadovas-butina-stiprinti-miesto-bendruomeniu-pilietine-galia/35388>
13. Registrų centras. 2021 m. lapkričio 11 d. „NVO statusą turinčių nevyriausybių skaičius išaugo dukart“. Žiūrėta 2023 m. vasario 24 d. <https://www.registrucentras.lt/naujienos/index.php?mod=news&act=view&id=52267>
14. VBOS. Vilniaus miesto tikslinės teritorijos vietos veiklos grupė. 2021. Žiūrėta 2023 m. sausio 28 d. <https://www.vbos.lt/ISTATAI>
15. VĮ Registrų centras. „Gyventojų skaičius pagal savivaldybes 2023 m. sausio 1 d.“ Žiūrėta 2023 m. sausio 28 d. <https://www.registrucentras.lt/p/853#savivaldybes>
16. Vilniaus savivaldybė. Bendruomeninių organizacijų taryba. Žiūrėta 2023 m. kovo 21 d. <https://vilnius.lt/lt/savivaldybe/bendruomeniniu-organizaciju-taryba/>

Lukančenko B. Nevyriausybinų organizacijų dalyvavimo Vilniaus miesto savivaldybės sprendimų priėmimo analizė / Viešojo administravimo magistro baigiamasis darbas. Vadovas Dr. A. Šukvietienė – Vilnius, Mykolo Romerio universitetas, Viešojo valdymo ir verslo fakultetas, 2023. – 89 psl.

SANTRAUKA

Magistro baigiamajame darbe analizuotas nevyriausybinų organizacijų dalyvavimas savivaldybės sprendimų priėmimo. Lietuva yra demokratiška šalis, o vienas iš svarbiausių demokratijos bruožų yra piliečių dalyvavimas valstybės valdyme. Nevyriausybinių organizacijų yra tiesioginis piliečių atstovas, kuris padeda atskleisti bei išreikšti visuomenės interesus, poreikius, norus ir tikslus. Bendradarbiavimo pagrindas tarp savivaldybės ir nevyriausybinių organizacijų atstovų – sukurti sąlygas efektyviam valdymui. Galima teigti, kad nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas savivaldybės sprendimų priėmimo padėtų kurti geresnius santykius tarp valdančiųjų ir piliečių. Kartu priimti sprendimai būtų labiau pritaikyti visuomenės labui. Taigi nevyriausybinių organizacijų vaidmuo yra svarbus ir aktualus savivaldybių valdyme. Kalbant apie sklandų nevyriausybinių organizacijų dalyvavimą savivaldybės sprendimų priėmimo, labai svarbu ištirti, ar nevyriausybinių organizacijų, norėdamos įsitraukti į savivaldybės sprendimų priėmimą, nesusiduria su iššūkiais. Tyrimas yra svarbus tiek savivaldybei, tiek nevyriausybiniams organizacijoms.

Magistro baigiamojo darbo tikslas – išanalizuoti nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo Vilniaus miesto savivaldybės sprendimų priėmimo iššūkius. Išsiaiškinus, kokie yra iššūkiai, pateikti rekomendacijas dėl reikalingų pokyčių, siekiant lengvesnio ir sklandesnio nevyriausybinių organizacijų įsitraukimo į savivaldybės sprendimų priėmimą.

Siekiant teoriškai išanalizuoti nagrinėjamą problemą – atlikta mokslinės literatūros analizė. Siekiant išsiaiškinti organizacijų veiklos specifiką ir reglamentavimą Lietuvoje, atlikta teisės aktų ir dokumentų analizė. Atlikta mokslinės literatūros, dokumentų ir teisės aktų analizė leido išsiaiškinti apie sudarytas galimybes nevyriausybiniams organizacijoms įsitraukti į savivaldybės sprendimų priėmimą. Norint ištirti esamą nevyriausybinių organizacijų galimybių dalyvauti savivaldybės sprendimų priėmimo situaciją, atliktas kokybinis tyrimas taikant pusiau struktūruoto interviu metodą. Tyrimas parodė, kad ne visos savivaldybės sudarytos galimybės yra efektyvios ar pilnai veikiančios, dėl to nevyriausybinių organizacijų, norėdamos įsitraukti į savivaldybės sprendimų priėmimą, susiduria su iššūkiais. Tiek savivaldybės, tiek nevyriausybinių organizacijų atstovai pabrėžė informacijos sklaidos trūkumą, nekokybišką grįžtamąjį ryšį bei nevyriausybinių organizacijų veiklos nepakankamą finansavimą. Nevyriausybinių organizacijų atstovai akcentavo kompetencijų dalyvaujant sprendimų priėmimo svarbą.

Magistro baigiamąjį darbą sudaro lentelių ir paveikslų sąrašas, įvadas, trys darbo dalys, tyrimo metodologija, tyrimo rezultatų aptarimas, išvados ir rekomendacijos, literatūros sąrašas ir priedai. Pirmoje darbo dalyje aptariama nevyriausybinių organizacijų samprata, aptariami organizacijų funkcijos ir veiklos principai, bei organizacijų veiklos reglamentavimas Lietuvoje. Antroje darbo dalyje analizuojamas piliečių dalyvavimo savivaldos lygmeniu teorinis pagrindas, aptariamas sprendimų priėmimo procesas ir nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo savivaldybės sprendimų priėmimo galimybės Lietuvoje. Trečioje darbo dalyje atliekama situacijos apžvalga Vilniaus miesto savivaldybėje ir aptariami atlikto kokybinio tyrimo rezultatai.

Raktiniai žodžiai: nevyriausybinių organizacijų, bendruomeninės organizacijos, visuomenės dalyvavimas, piliečių dalyvavimas, sprendimų priėmimas.

Lukančenko B. Analysis of the Participation of Non-governmental Organizations in the Decision-making of the Vilnius City Municipality / Public administration Master Thesis. Master Thesis supervisor prof. dr. A. Šukvietienė. – Vilnius, Mykolas Romeris University, Faculty of Public Administration and Business, 2023. – 89 p.

SUMMARY

The participation of non-governmental organizations in municipal decision-making is analysed in the master's thesis. Lithuania is a democratic country, and one of the most important features of democracy is the participation of citizens in the governance of the country. Non-governmental organizations are the direct representatives of citizens, helping to reveal and express the interests, needs, wishes and goals of society. The basis of cooperation between the municipality and representatives of non-governmental organizations is to create conditions for effective governance. Involving non-governmental organizations in municipal decision-making would help to build a better relationship between those in power and citizens. Decisions taken together would be more adapted to the public interest. Thus, the role of non-governmental organizations is important and relevant in municipal governance. Regarding the smooth participation of non-governmental organizations in municipal decision-making, it is very important to investigate whether non-governmental organizations face challenges in getting involved in municipal decision-making. The study is important for both the municipality and non-governmental organizations.

The aim of the master's thesis is to analyse the challenges of participation of non-governmental organizations in the decision-making process of Vilnius city Municipality. After finding out what the challenges are, provide recommendations for changes needed to make it easier and less challenging for non-governmental organizations to be involved in municipal decision-making.

The analysis of the scientific literature was carried out to provide a theoretical analysis of the problem. The analysis of documents and legal acts was applied to examine the regulation of the activities of organizations. The analysis of scientific literature, documents and legal acts made it possible to find out about the opportunities available for non-governmental organizations to get involved in municipal decision-making. Qualitative research, using a semi-structured interview method, was used to investigate the current situation of opportunities for non-governmental organizations to participate in municipal decision-making. The research has shown that not all opportunities are effective or fully functional, as a result, non-governmental organizations face challenges in engaging in municipal decision-making. Representatives of both the municipality and non-governmental organizations highlighted the lack of dissemination of information, low-quality feedback, and insufficient financing of the activities of non-governmental organizations. Representatives of non-governmental organizations emphasized the importance of competences in participating in decision-making.

The master's thesis consists of a list of tables and figures, an introduction, three parts, research methodology, discussion of research results, conclusions and recommendations, bibliography and appendices. In the first part of the paper, the concept of non-governmental organizations is discussed, the functions and operating principles of organizations are discussed, as well as the regulation of the activities of organizations in Lithuania. In the second part of the work, the theoretical basis of citizens' participation at the self-government level is discussed, also, the decision-making process and the possibilities of participation of non-governmental organizations in municipal decision-making in Lithuania are analysed. In the last part of the paper, an overview of the situation in Vilnius city municipality is carried out and the results of the conducted qualitative research are discussed.

Keywords: non-governmental organizations, community organizations, public participation, citizen participation, decision-making.

PRIEDAI

1 PRIEDAS

Tyrimo klausimynas. Orientaciniai klausimai skirti nevyriausybinių organizacijų atstovams.

Gerb. respondente,

esu Mykolo Romerio Viešojo administravimo studijų programos studentė Božena Lukančenko, rašau magistro baigiamąjį darbą tema: „Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo Vilniaus miesto savivaldybės sprendimų priėmimo analizė“. Vykdu mokslinį tyrimą, kuriuo siekiama iširti iššūkius, su kuriais susiduria nevyriausybinės organizacijos norėdamos dalyvauti savivaldybės sprendimų priėmimo. Tyrimo metu surinkta informacija bus naudojama tik magistro darbo rengimo tikslais. Tyrimo metu bus užtikrintas surinktų duomenų konfidencialumas.

Norėčiau sužinoti Jūsų nuomonę apie nevyriausybinių organizacijų dalyvavimą savivaldybės sprendimų priėmimo:

1. Kodėl nevyriausybinės (bendruomeninės) organizacijos turėtų dalyvauti savivaldybės sprendimų priėmimo?
2. Kokiais būdais nevyriausybinės (bendruomeninės) organizacijos gali būti įtraukiamos į sprendimų priėmimą savivaldybėje?
3. Kokia situacija Vilniaus miesto savivaldybėje?
4. Kokią pridėtinę vertę kuria (ar kuria) nevyriausybinės (bendruomeninės) organizacijos dalyvavimas savivaldybės sprendimų priėmimo?
5. Su kokiais iššūkiais susiduriama įtraukiant nevyriausybinės (bendruomeninės) organizacijas į savivaldybės sprendimų priėmimą?
6. Kaip manote, kokie pokyčiai reikalingi, siekiant skatinti nevyriausybinės (bendruomeninės) organizacijas dalyvauti savivaldybės sprendimų priėmimo procese?

Tyrimo klausimynas. Orientaciniai klausimai skirti savivaldybių atstovams.

Gerb. respondente,

esu Mykolo Romerio Viešojo administravimo studijų programos studentė Božena Lukančenko, rašau magistro baigiamąjį darbą tema: „Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo Vilniaus miesto savivaldybės sprendimų priėmimo analizė“. Vykdu mokslinį tyrimą, kuriuo siekiama iširti iššūkius, su kuriais susiduria nevyriausybines organizacijos norėdamos dalyvauti savivaldybės sprendimų priėmimo. Tyrimo metu surinkta informacija bus naudojama tik magistro darbo rengimo tikslais. Tyrimo metu bus užtikrintas surinktų duomenų konfidencialumas.

Norėčiau sužinoti Jūsų nuomonę apie nevyriausybinių organizacijų dalyvavimą savivaldybės sprendimų priėmimo:

1. Kodėl nevyriausybines organizacijos turėtų dalyvauti savivaldybės sprendimų priėmimo?
2. Kokiais būdais nevyriausybines organizacijos gali būti įtraukiamos į sprendimų priėmimą savivaldybėje?
3. Kokia situacija Vilniaus miesto savivaldybėje?
4. Kokią pridėtinę vertę kuria (ar kuria) nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas savivaldybės sprendimų priėmimo?
5. Su kokiais iššūkiais susiduriama įtraukiant nevyriausybines organizacijas į savivaldybės sprendimų priėmimą?
6. Kaip manote, kokie pokyčiai reikalingi, siekiant skatinti nevyriausybines organizacijas dalyvauti savivaldybės sprendimų priėmimo procese?

Tyrimo klausimynas. Orientaciniai klausimai skirti kandidatams į Vilniaus miesto merus.

Gerb. respondente,

esu Mykolo Romerio Viešojo administravimo studijų programos studentė Božena Lukančenko, rašau magistro baigiamąjį darbą tema: „Nevyriausybinių organizacijų dalyvavimo Vilniaus miesto savivaldybės sprendimų priėmimo analizė“. Vykdu mokslinį tyrimą, kuriuo siekiama iširti iššūkius, su kuriais susiduria nevyriausybines organizacijos norėdamos dalyvauti savivaldybės sprendimų priėmimo. Tyrimo metu surinkta informacija bus naudojama tik magistro darbo rengimo tikslais. Tyrimo metu bus užtikrintas surinktų duomenų konfidencialumas.

Norėčiau sužinoti Jūsų nuomonę apie piliečių ir jų organizacijų dalyvavimą savivaldybės sprendimų priėmimo:

1. Kodėl piliečiai ir jų iniciatyva įsteigtos nevyriausybines organizacijos turėtų dalyvauti savivaldybės sprendimų priėmimo?
2. Kokiais būdais nevyriausybines organizacijos gali būti įtraukiamos į sprendimų priėmimą savivaldybėje?
3. Kokia situacija Vilniaus miesto savivaldybėje?
4. Kokią pridėtinę vertę kuria (ar kuria) nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas savivaldybės sprendimų priėmimo?
5. Su kokiais iššūkiais susiduriama įtraukiant nevyriausybines organizacijas į savivaldybės sprendimų priėmimą?
6. Kaip manote, kokie pokyčiai reikalingi, siekiant skatinti nevyriausybines organizacijas dalyvauti savivaldybės sprendimų priėmimo procese?

Teoriškai išskirti veiksniai / tiriama sritis.

Eil. Nr.	Klausimai	Teoriškai išskirti veiksniai / tiriama sritis
1.	Kodėl nevyriausybinės organizacijos turėtų dalyvauti savivaldybės sprendimų priėmime?	Į(si)traukimo tikslas Visuomenės pasitikėjimas institucijomis
2.	Kokiais būdais nevyriausybinės organizacijos gali būti įtraukiamos į sprendimų priėmimą savivaldybėje?	Dalyvavimas konkursuose Darbo grupės/Komijos/ Tarybos Vienkartinės iniciatyvos ir siūlymų teikimas Teisinis reglamentavimas
3.	Kokia situacija Vilniaus miesto savivaldybėje?	Įsitraukimo formos Į(si)traukimo tikslai Dalyvavimo procesas Visuomenės pasitikėjimas institucijomis Dalyvavimas konkursuose Darbo grupės/Komijos/ Tarybos Vienkartinės iniciatyvos ir siūlymų teikimas
4.	Kokią pridėtinę vertę kuria (ar kuria) nevyriausybinių organizacijų dalyvavimas savivaldybės sprendimo priėmime?	Į(si)traukimo tikslai Dalyvavimo procesas Visuomenės pasitikėjimas institucijomis
5.	Su kokiais iššūkiais susiduriama įtraukiant nevyriausybines organizacijas į savivaldybės sprendimų priėmimą?	Ištekčiai Dalyvavimo procesas Į(si)traukimo formos Piliečių dalyvavimo kultūra Visuomenės pasitikėjimas institucijomis
6.	Kaip manote, kokie pokyčiai reikalingi, siekiant skatinti nevyriausybines organizacijas dalyvauti savivaldybės sprendimų priėmimo procese?	Ištekčiai Dalyvavimo procesas Dalyvių charakteristikos Į(si)traukimo tikslai Į(si)traukimo formos